

SAKRAMENTOLÓGIA I.

Úvod

Sakramentológia (lat. sacramentum - sviatosť) je časť dogmatickej teológie, ktorá pojednáva o sviatosťoch. Vysluhovanie sviatosťí (sviastná prax) existovalo v Cirkvi od počiatku; náuka o sviatosťoch sa rozvíjala neskôr (najmä v 12. stor.) a dlhodobo, lebo sa rozvíja aj dnes (Česlav Stanislav Bartník).

Slová a činy Krista Pána počas jeho pozemského života boli spasiteľné. Anticipovali moc jeho veľkonočného tajomstva. Ohlasovali a pripravovali to, čo neskôr – keď dokonal svoje dielo – dal Cirkvi. Kristova Cirkev spoznáva tento sviastný poklad a ako verná správkyňa Božích tajomstiev ho aj vysluhuje.

Kristove sviastosti sa pre svoje viaceré obsahové dimenzie volajú: - sviast'ami Cirkvi (sviastosti patria Cirkvi v dvojakom zmysle: sú „skrze ňu“ a „pre ňu“; Cirkev ich vysluhuje a ony Cirkev tvoria); - sviast'ami viery (sviastosti vieru nielen predpokladajú, ale ju aj živia); - sviast'ami spásy (platne vyslúžené sviastosti udeľujú spásonosné milosti); - sviast'ami večného života (prijímateľ sviastostí už má účasť na večnom živote, hoci neúplnú).

Tomáš Akvinský (+1274) opísal sviastosť podľa časovej dimenzie (minulosť, prítomnosť, budúcnosť), por. *Theologická summa* III., 60, 3. Sviastosť je:

- znak, ktorý pripomína, čo predchádzalo, čiže Kristovo utrpenie;
- znak, ktorý ukazuje, čo Kristus spôsobuje, čiže Božiu milosť;
- znak, ktorý predpovedá, čo dosiahnu tí, ktorí sviastosti prijímajú, čiže budúcu slávu.

Potreba viditeľného znaku

Spojenie „matéria a milosť“ nepohoršuje, lebo Boží Syn si vzal matériu ľudského tela (*Jn* 1, 14) – a tým potvrdil starozákonnú myšlienku, že Stvoriteľ má hmotu rád (por. *Gn* 1, 31).

Viera v Krista a viera vo sviastosti sú nerozlučne spojené. Toto spojenie – neviditeľná vnútorná viera a viditeľné vonkajšie znaky – bolo samotným Bohom utvorené kvôli sústave človeka, ktorý je obdivuhodnou jednotou dvoch dimenzií: tela a duše; por. *Mt* 8, 3; 8, 15; *Mk* 7, 33; 10, 13 – Ježišove dotyky. Pravá, plnohodnotná ľudská viera sa musí dotýkať oboch ľudských dimenzií.

Augustín (+430) poukázal na nevyhnutnosť viditeľného znaku v náboženstve: „Ľudia sa nemôžu zjednotiť v žiadnom náboženstve, pravom či nepravom, ak ich nespájajú nejaké rovnaké viditeľné znamenia alebo sviastosti“ (*Contra Faustum Manichaeum*, 19. kniha).

Tomáš Akvinský (+1274) učil o vhodnosti sviastostí odvolávajúc sa na prirodzenosť človeka (duša a telo) a na Božiu pedagogickú múdrosť (por. *Theologická summa* III., 61, 1).

Pohľad súčasnej teológie na sviastosti

Po Druhom vatikánskom koncile (1962-1965) teológia zdôrazňuje tri hľadiská pri všetkých sviastostiach:

1. Soteriologické hľadisko (Boh sa neustále „usiluje“ zachrániť svet), por. *KKC* 218, 2814.
2. Ekleziologické hľadisko (Cirkev je živou pôdou všetkých sviastostí), por. *KKC* 1118.
3. Antropologické hľadisko („ľudská“ komunikácia), por. *KKC* 142.

Pravdy viery a ich stupne

Objektívne pravdy viery (vo všetkých dogmatických traktátoch) nie sú vedecky skúmateľné. Kvôli Božej autorite sa na ne vzťahuje najvyšší stupeň ľudskej istoty. Klasická teológia používala šesť stupňov istoty (najvyšší bola dogma) a zároveň šesť ich cenzúr (najvyššia bola heréza).

Koncom 20. stor. toto stupňovanie už nebolo praktické. Preto Katolícka cirkev – v duchu Druhého vatikánskeho koncilu (por. konštit. *Lumen gentium* 25; dekr. *Unitatis redintegratio* 11), ktorý upozornil, že celkové pohrdanie stupňami teologickej istoty je nebezpečné – apoštol. listom Jána Pavla II. (1978-2005) *Na obranu viery (Ad tuendam fidem)* dňa 18.5.1998 rozdelila pravdy viery a mravov na tri skupiny:

1. Pravdy Bohom zjavené (materiálne a formálne dogmy).
2. Pravdy definitívne rozhodnuté (cirkevné pravdy).
3. Pravdy definitívne nerozhodnuté (pravé alebo isté učenie; pravá alebo istá náuka).

Klasifikáciu Jána Pavla II. z r. 1998 potvrdila Kongregácia pre náuku viery dňa 29.6.1998.

Najsvätejšia Trojica a sviatosti

Boh Otec posielal na svet svojho Syna (por. *Jn* 3, 16) aj svojho Ducha (*Jn* 14, 17). Ich poslanie je transcendentné i historické; spoločné a neoddeliteľné. Oni dvaja „poslaní“ tvoria základ jestvovania Cirkvi, ktorá je viditeľným znakom (sviatosťou) spoločenstva Najsvätejšej Trojice a ľudí (por. konštit. *Lumen gentium* 1). Vo sviatostiach Cirkvi koná celá Najsvätejšia Trojica:

- Boh Otec ako prapôvod a cieľ; od neho všetko vyšlo a všetko k nemu smeruje.
- Boh Syn ako stred; on je „Prasviatosť“; on sa permanentne sviatosťne dáva svetu.
- Boh Duch Svätý ako „duša“ sviatostí; on je stály sprítomňovateľ Kristových tajomstiev.

Ježiš Kristus je „stredom“ sviatostí, lebo on ich ustanovil a on v nich udeľuje milosti. Ježišovo umývanie nôh (por. *Jn* 13) je znakom jeho spásonosnej služby (Jozef Ratzinger). Všetko, čo bolo na Vykupiteľovi viditeľné, prešlo do sviatostí (por. Lev Veľký, +461, *Sermo* 74, 2).

Kristovo stále „darovanie sa“ svetu nepotrebuje „zdola“ nijaký nový impulz. Motiváciu (cez nástroj sviatosti) potrebuje slabý človek. Vo sviatosti sa človek otvorí a Ježiš ho posväť. Vo sviatostiach teda dochádza k obdivuhodnému spojeniu:

- Božej iniciatívy (Boh permanentne posväcuje svet) a
- slobodnej odpovede človeka (vysluhovateľa a prijímateľa).

Preto je nesprávne myslieť si, že: - Pán Boh je vzdialený svetu (priestorovo i časovo) a sviatosť túto vzdialenosť preklenie; - Pán Boh môže posväcovať svet len cez sviatosti; - sviatosť musí Pána Boha motivovať, aby opäť spásonosne konal; - sviatosťné elementy samy spôsobujú milosť; - človek je považovaný za hlavného liturga.

Živý Kristus je prvotná príčina (*causa principalis*) každej milosti; vysluhovateľ je jeho služobník. Sviatosti sú – z Božej vôle – nástrojovou príčinou (*causa instrumentalis*) milosti (por. *Jn* 3, 5; *1 Tim* 4, 14). Kristov služobník sviatosťami aktualizuje činy, ktoré Kristus vykonal počas svojho pozemského života (por. *KKC* 1115). Sviatosti sú akoby sily, ktoré vychádzajú z Kristovho tela – Cirkvi, aby ľudstvo liečili z rán hriechu a aby mu dávali nový život (por. *KKC* 1116).

Tak, ako **Duch Svätý** dáva pravý zmysel a je dušou *Písma* (por. *KKC* 105, *DH* 3006) i liturgie (por. *KKC* 1112), tak Duch dáva zmysel a je dušou sviatostí. Sviatosti sú nástroje, ktorými Duch šíri milosť Krista, ktorý je Hlavou, v Cirkvi, ktorá je jeho telom (por. *KKC* 774, 1127).

Človek pod vplyvom sviatostí

Celý človek je „objektom“ uzdravenia. Človek, jednota tela i duše, má tri základné dimenzie – fyzickú, psychickú (duševnú) a duchovnú (spirituálnu). Prvé dve dimenzie patria do prirodzenej oblasti (ide o psychosomatické skutočnosti), posledná do oblasti nadprirodzenej. Hriech ako prvotná rana je koreňom všetkých rán (por. exhort. *Reconciliatio et paenitentia* 3). Ničí harmóniu stvorenia (vzťah človeka k sebe, k blíznym, k svetu), a najmä vzťah k Stvoriteľovi. Zranenia človeka sú vnútorné a vonkajšie. Tak, ako hriech raní celého človeka (katastrofálne – hoci nerovnako postihne ľudské dimenzie), tak aj sviatosťné uzdravenie lieči celého človeka. Uzdravenie človeka je cieľom každej sviatosti. Najdôležitejšie uzdravenie je duchovné obrátenie.

Písmo sa zmiňuje o údive a chvále Boha, ktoré vyvolávali Božie skutky, „uzdravenie“ človeka. Por. *Sk* 2, 47; 3, 9; 4, 21; 13, 48. „Uzdravený“, svätý (zrelý, dokonalý) človek je oslavou Boha na zemi, por. *KKC* 2640.

Všetky sviatosti dávajú človeku **posväcujúcu milosť** aj **špecifickú sviatostnú milosť (dar)**, ktorá predstavuje božskú pomoc k dosiahnutiu účelu sviatosti (por. *Theologická summa* III., 62, 2). Tri sviatosti (krst, birmovanie, vysviacka) vtláčajú do duše človeka ešte aj **nezmazateľný znak**.

Význam sviatostí

Dejiny spásy sú príchodom ľudstva k Bohu za dvojakým účelom: - pre pozitívny dialóg medzi ľuďmi; - pre večné blažené šťastie s Bohom.

Boh sám volá ľudí do blaženej budúcnosti cez svojho Syna. Krista teraz možno nájsť v jeho Cirkvi. A tak volanie k Bohu je volanie do Cirkvi, lebo v Cirkvi je dynamicky prítomný Ježišov život. Každá sviatosť má štvoraký význam (por. *KKC* 1117n):

1. Kultový – oslava Boha; sláva a chvála Vykupiteľa – Krista.
2. Soteriologický – nástroj spásy; nástroj milosti na posväcovanie človeka.
3. Ekleziologický – budovanie Cirkvi – tajomného Kristovho tela.
4. Eschatologický – svätosť zo sviatostí je veriacim zárukou (i preddavkom) budúcej slávy.

Potreba sviatostí k spásu (tzv. riadna cesta)

Sviatosti nového zákona prevyšujú starozákonné obrady (dogma, *DH* 1602) a sú potrebné k spásu. Vnútny dôvod absolútnej potreby vykúpenia hriešnych ľudí spočíva:

1. V nekonečnosti viny (konečný čin hriešnika je nekonečnou vinou, pre nekonečnú dôstojnosť urážaného Boha).
2. V absolútnej nadprirodzenosti stavu svätosti.

Kristus Pán riadne udeľuje milosti vykúpenia cez sviatosti; všetky sviatosti sú potrebné k spásu (dogma, *DH* 1604); to je riadna cesta k spásu. **Miera ich potreby je dvojaká – prvoradá** (bez ktorej sa cieľ nedá dosiahnuť) **a druhoradá** (bez ktorej sa cieľ nedá tak vhodne dosiahnuť). Prvoradá potrebnosť sa vzťahuje na krst, pokánie (po upadnutí do ťažkého hriechu) a vysviacku. Druhordá na ostatné štyri sviatosti (por. *Theologická summa* III., 63, 4).

Vždy však platí, že **Pán Boh môže posväcovať svet aj mimo sviatostí** (por. *Theologická summa* III., 64, 7); to je mimoriadna cesta k spásu. Absolútne nutný k spásu je len Kristus Pán (ako Prasviatosť), por. *Nádej na spásu pre deti, ktoré zomreli bez krstu* 82.

Cirkev a sviatosti

Vzťah „Cirkev – sviatosti“ je biblický, podstatný a viacnásobne odôvodnený (por. *KKC* 1118, kán. 840 *CIC*).

Sviatostná štruktúra Cirkvi

Prvým spojivom Cirkvi a sviatostí je štruktúra Cirkvi. Štruktúra (vnútorné usporiadanie, poriadok či podstata) Cirkvi je trojaká: - sviatostná; - hierarchická; - charizmatická.

Pavol apoštol definoval Cirkev ako najlepšiu časť tej plnosti (pleróma), ktorá prebýva v Kristovi (por. *Kol* 2, 9; *Ef* 4, 16). Kristus „naplňa“ Cirkev a ona „naplňa“ jeho, keď dovršuje jeho tajomné telo svojím vzrastom: „On ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov..., na budovanie Kristovho tela, kým nedospejeme všetci k jednote viery a poznania Božieho Syna, k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku“ (por. *Ef* 4, 11-13).

Ján apoštol poukázal na vnútorný život Cirkvi. Tí, ktorí do nej patria, žijú duchovný život zo spojenia s Kristom – viničom (por. *Jn* 15). Cirkev je zvyknutá na prenasledovanie (*Jn* 15, 18 až 16,

4), ktorému – pretože dôveruje v Boha – víťazne odporuje: „Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet!“ (Jn 16, 33).

Cirkev, ako tajomného Kristovho telo, opísal Cyril Alexandrijský (+444): „Vtelením sa Slovo stotožnilo s ľudskou prirodzenosťou. Tak povstala tajomná jednota medzi ľuďmi, služobníkmi hriechu a Kristom, ktorý sa dobrovoľne stal služobníkom. To je hlavná príčina, prečo sme sa v ňom, v jednom tele, zjednotili s Bohom“ (In Ioannem 1, 14)

Od staroveku sa Cirkev javila aj ako sviatostný znak (por. KKC 774). Cez znak – ako cez pozemský nástroj – Boh posväcuje ľudí. Por. konštit. *Lumen gentium* 1: „Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia.“ Kristova Cirkev je teda zároveň viditeľná i neviditeľná, pozemská i duchovná, ktorá tvorí jedinú zložitú skutočnosť pozostávajúcu z ľudského i božského prvku (KKC 771). Jednotlivé sviatosti sú konkrétnym vyjadrením sviatostnosti Cirkvi.

Cirkev – správkyňa sviatostí

Sviatosti ustanovil Ježiš Kristus a odovzdal ich svojej Cirkvi, aby ich žila a vysluhovala (por. Jn 16, 13-14; 17, 19; Hebr 10, 10; Mt 13, 52; I Kor 4, 1; CIC kán. 840-841, KKC 1115-1116). Sviatosti sú teda v dvojakom zmysle „cirkevné“: - sú pre Cirkev, lebo ona z nich žije; - sú skrze Cirkev, lebo ona ich vysluhuje (por. KKC 1118).

Cirkev spoznala, že medzi liturgickými sláveniami je sedem takých, ktoré sú vo vlastnom zmysle slova „sviatosťami“ – Kristovými špeciálnymi prostriedkami, ktorými on posväcuje svet a zároveň spoznala aj svoju úlohu, že ona je správkyňa Božích tajomstiev, por. Mt 13, 52. Pavol apoštol učil (I Kor 4, 1): „Nech nás takto každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev.“ Byť správkyňou sviatostí znamená:

- sviatosti aktuálne vysluhovať (aplikovať v priestore a v čase);
- spresňovať a upravovať ich vysluhovanie (najhodnejší spôsob, najväčší pastoračný úžitok);
- mať duchovnú posvätnú moc (od Boha, nie od ľudí; nadprirodzenú a nenahraditeľnú).

Ignác Antiochijský (+117) učil: „Bez biskupa nech sa nikto neodvažuje robiť nič, čo sa dotýka Cirkvi“ (Smyrňanom 8, 1). „Nech sa nič nedeje bez tvojej vôle, ale ani ty nič nerob bez Božej vôle“ (Ad Polycarpum VI.).

Cirkev musí učiť a usmerňovať sviatostný život (por. inštruk. *Sviatosť vykúpenia* 170). Cirkev predpisuje rubriky z aktuálneho potreby. Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Dopúšťa sa hriechu falošnosti, kto v mene Cirkvi preukazuje kult Bohu v rozpore so spôsobom, ktorý božskou autoritou ustanovila Cirkev a ktorý je v Cirkvi obvyklý“ (Theologická summa II-2., 93, 1).

Cirkev a Eucharistia

To, čo sa vyznáva o Cirkvi – že je jedna, svätá, katolícka, apoštolská (Nicejsko-carhradské vyznanie viery) – musí sa vyznávať aj o Eucharistii, por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 26.

Bez Cirkvi nemožno sláviť Eucharistiu a Eucharistia buduje Cirkev. Z toho vyplýva, že mezi Cirkvou a Eucharistiou existuje najužšie spojenie: obojstranne príčinný vzťah. Vždy, keď sa obeta kríža slávi na oltári, uskutočňuje sa aj jednota veriacich, ktorí tvoria v Kristovi jedno telo, por. I Kor 10, 17; konštit. *Lumen gentium* 3; enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 26.

Vplyv Eucharistie badať od počiatku Cirkvi. Pri Poslednej večeri sa s Ježišom spojili Dvanásti (por. Mt 26, 20; Mk 14, 17; Lk 22, 14), ktorí sú semenom nového Izraela a zároveň pôvodom posvätnéj hierarchie. Apoštoli vo večeradle prijali Ježišovo pozvanie „Vezmite a jedzte... Pite z neho všetci...“ (por. Mt 26, 26-27) a po prvý raz vstúpili do sviatostného spoločenstva s Kristom. Od tej chvíle až do konca vekov sa Cirkev buduje prostredníctvom sviatostného spoločenstva s obetujúcim sa Božím Synom: „Toto robte na moju pamiatku“ (Lk 22, 19).

Skúsenosť emauzských učeníkov (por. Lk 24) učí, že k plnému poznaniu Ježiša sa prichádza cez Eucharistiu, ktorá spolu s Božím slovom tvorí nové spoločenstvo veriacich – Cirkev, a tú vedú apoštoli. Preto emauzskí učeníci, hoci prišli do Jeruzalema s úžasnou novinou, nevzali si ako prví

slovo, ale najprv počúvali apoštolov a až potom oznámili, čo zažili, por. *Lk 24, 33-35* (Zenon Zió-
łkowski).

Spojenie s Kristom (z krstu) sa neustále obnovuje (aktualizuje) a posilňuje účasťou na svätej omši, predovšetkým plnou účasťou na nej – pri svätom prijímaní. Nielen veriaci prijíma Krista, ale najmä Kristus prijíma veriaceho.

Prepodstatnenie (pri premenení chleba a vína na telo a krv Krista) vkladá do stvorenstva princíp radikálnej zmeny vnesený do najhlbšej intimity bytia. Bytie je povolané k takej zmene, aby Boh bol všetko vo všetkom (por. *1 Kor 15, 28*; exhort. *Sacramentum caritatis 11*).

Eucharistia sa stáva prameňom a zároveň vrcholom celej evanjelizácie.

Eucharistia upevňuje spoločenstvo Cirkvi v jednote Kristovho tela.

Eucharistia tým, že buduje Cirkev, vytvára spoločenstvo medzi ľuďmi.

Nová evanjelizácia – sviatosti

Naliehavá potreba evanjelizovať svet (por. *Mt 28, 19; 9, 13; 24, 14; Mk 13, 9; 1 Kor 1, 21n*) – a to aj „pokrstených neveriacich“, sa volá nová evanjelizácia. Táto novosť sa prejavuje najmä „vo vtelení evanjelia“; t.j. denne žiť – doma, v škole, na ulici, v práci – podľa Ježišovho slova. Takéto hlásanie „skutkom i slovom“ neznamená nový obsah evanjelia; to je evanjelizácia v novej horlivosti, metóde a vyjadreniach.

Nová evanjelizácia nemôže obísť vysluhovanie sviatostí, z ktorých a v ktorých Cirkev žije.

Názov „sviatosť“

Slovo sviatosť nie je biblické, je teologické. *Písmo* používa výraz „mysterion“ (gr. tajomstvo), ktoré malo v *Starom* i v *Novom zákone* mimoriadne široký význam:

1. Vyjadrovalo sa ním tajomstvo Boha (Boh ako taký, vtelenie Boha, Trojica).
2. Vyjadrovalo sa ním tajomstvo Krista (Boh-človek, Vykupiteľ).
3. Vyjadrovalo sa ním tajomstvo Cirkvi (božsko-ľudské spoločenstvo, Kristovo tajomné telo, Boží ľud, spásenosné úkony).

Jób 5, 8-9: „Ja sa však iba k Pánovi utiekam, Bohu zverím svoje právo. Preveľké, tajomné veci robí, skutky prepodivné, počtu im niet!“ Exegéza: Jób vyratúva Božie stvoriteľské diela a spásiteľné Božie skutky.

Gal 4, 4-5: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo.“

1 Kor 4, 1: „Nech nás takto každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev.“ Por. aj *Ž 78, 2; Dan 2, 18-19; Múd 2, 22; Rim 11, 25; 1 Jn 3, 2; 1 Kor 2, 7*.

Grécke slovo mysterion sa prekladalo do latinčiny dvojako, ako sacramentum (v afrických cirkvách; toto je starší preklad) a ako mysterium (v Španielsku, európske cirkvi). Sacramentum (sacra - svätá; mentio - spomienka) malo tri významy: - prísaha (najmä vojenská); - záloha v pohanskom chráme; - sľub daný Bohu. V kresťanskom prostredí začalo označovať „svätú vec“.

Justín (+165) ako prvý použil výraz „tajomstvo“ na označenie krstu a Eucharistie. Na prelome 2. a 3. stor. došlo k zovšeobecneniu výrazu „tajomstvo“ (vplyv Tertuliána, +224) a začalo sa používať aj na označenie ďalších spásnych znakov. Vývoj názvu sviatosť bol zavŕšený v 12. stor., por. *DH 718*.

Podstata sviatosti

Preto, že Pán Boh sa zjavuje, on tvorí viditeľné symboly, cez ktoré sa stáva poznateľným. Ježišove spásenosné úkony a znaky neboli pre apoštolov ničím novým. Oni poznali symbolické úkony prorokov a kultu, napr. vkladanie rúk, vďakyvzdanie nad chlebom, obmytie, pomazanie.

Teoretický základ náuky o sviatostiach položili Tertulián (+224), Cyprián (+258) a Augustín (+430). Tertulián a Cyprián chápali sviatosti špiritualisticko-individuálne. Kládli veľký dôraz na morálnosť vysluhovateľa. Toto zmýšľanie sa stalo heretickým u kartáginského biskupa Donáta (+355). Donatisti učili, že sviatosť je platná iba vtedy, keď je svätý vysluhovateľ.

Ambróz (+397) pripomínal, že za viditeľným znakom sviatosti sa skrýva neviditeľné Božie pôsobenie (milosť): „Poznaj, že voda bez Ducha neočisťuje“ (*De mysteriis* 19). Augustín ako prvý vysvetlil viditeľné prvky sviatosti, „slovo a vec“: „Vezmi slovo, či je potom voda niečo iné ako voda. Slovo pristúpi k veci, a tak vzniká sviatosť“ (*Tractatus* 80, 3). Pod vplyvom Tomáša Akvinského (+1274) bolo „slovo a vec“ nahradené výrazmi „forma a matéria“. Zároveň došlo k rozlíšeniu pojmu matérie: vzdialená matéria (materia remota; vec vo svojej podstate) a blízka matéria (materia proxima; úkon, ktorý sa s vecou robí).

Hugo zo sv. Viktora (+1141) určil tri kritériá, ktoré robia sviatosť sviatosťou:

1. Ľudskými zmyslami postrehnuteľný úkon (teda – matéria a forma).
2. Základ od Krista (teologicky aj historicky – priamo alebo nepriamo).
3. Božie darovanie milosti (posväcujúca a špeciálna milosť; Boží sľub).

Tak sa zrodila katolícka definícia sviatosti: „**Sviatosť je viditeľný znak založený Kristom, ktorý sprostredkuje neviditeľnú milosť**“ (por. *KKC* 1084, 1116; kán. 840 *CIC*). Sviatosťné znaky posväcujú slovom viery, ktoré sa po každý raz vyslovuje nad vecou; pretože sviatosť je viac úkon ako vec (por. *KKC* 1084; Eucharistia je špecifická výnimka, por. *KKC* 1244, 1381). Sviatosť je aj symbolickým konaním aj účinným prostriedkom sprítomňovania milosti Ježiša Krista.

Podstatu sviatosti tvoria tri prvky – slovo (forma), vec (matéria), milosť.

Sväteniny

Cirkev, ktorá „spravuje Božie tajomstvá“ (por. *1 Kor* 4, 1) v 12. stor. – po aplikácii „kritérií sviatosti“ –, rozdelila spásanosné znaky na dve skupiny:

- veľké spásanosné znaky; to sú **sviatosti**;
- malé spásanosné znaky; to sú **sväteniny**.

„Sväteniny sú posvätné znaky, pri ktorých sa Cirkev modlí nad určitými osobami a vecami, aby požehnané osoby a tí, ktorí používajú požehnané veci, rástli vo viere a láske“ (por. *KKC* 1667). Svätenina je v prvom rade úkon; následne je to aj vec (požehnaná voda, kríž, ruženec, obraz, kostol, cintorín...). Svätenina je zameraná na rast viery a lásky, preto nemôže byť v rozpore s normami Evanjelia. Svätenina pripomína, že Boh je Pánom sveta a všetko má slúžiť predovšetkým jemu.

Hriech (prvotný a potom aj osobný) narušil schopnosť človeka poznať Boha zo stvorených vecí (por. *Múd* 13, 1-3; *Rim* 1, 20; *KKC* 37). Vtelený Syn Boží to napravil (por. *Hebr* 1, 1-2). Pri vyučovaní bral obrazy zo stvorenia a poukazoval na Božie pravdy. Tak, vďaka Božej milosti, správne používanie hmotných vecí sa dá zamerať na posvätenie človeka a oslavu Boha, por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 61. Každé požehnanie napomáha tomu, aby stvorené veci lepšie slúžili potrebám (nadprirodzeným aj prirodzeným) človeka.

Rozdiely medzi sviatosťou a sväteninou

Najväčší rozdiel spočíva v tom, že sväteniny sú ustanovené Cirkvou a pochádzajú zo spoločného kňazstva veriacich. Každý pokrstený je povolaný, aby bol „požehnaním“ (t.j. aby robil dobre) a aby požehnával (t.j. aby velebil Boha a zvolával jeho pomoc).

Gn 12, 1-3: „Tu Pán povedal Abramovi... V tebe budú požehnané všetky pokolenia zeme!“

1 Pt 3, 9: „Žehnajte, lebo ste povolaní, aby ste dostali dedičstvo požehnaní.“ Por. *Rim* 12, 14.

V Katolíckej cirkvi žehnajú aj laici aj klerici. Klerikom je vyhradené to žehnanie, ktoré má väčší ekleziálny a sviatosťný rozmer (por. *KKC* 1669).

Opakom požehnaná je preklatie (kliatba, počarovanie, porobenie, tzv. kúzlo), ktoré je predmetom čiernej mágie a diablovho vplyvu (por. *Joz 7, 12n*). Za preklatie je zodpovedný človek, ktorý ho prikazuje (por. *Prís 11, 25*). Ježišovo preklatie figovníka (por. *Mk 11, 12n; Mt 21, 18n*) nebolo zlomyseľné ani hriechne, ale pedagogicko-symbolické. Ježišovi nešlo o figovník (nebol čas fig), ale o varovanie učeníkov: nemožno premeškávať dobu Božej milosti! Práve Ježiš je ten, ktorý prišiel, aby prekonal každé preklatie – v nebeskom Jeruzaleme „už nikdy nebude nič preklate“ (*Zjv 22, 3*).

Základom (pôvodom, prameňom, zdrojom) účinnosti sviatostí je priamo Boh, čo sa teologicky vyjadruje termínom „ex opere operato“. Základom (pôvodom, prameňom, zdrojom) účinnosti svätenín je tiež Boh, ale nepriamo – na prvom mieste cez Cirkev (por. *KKC 1670*), čo sa teologicky vyjadruje termínmi „ex opere (orantis) Ecclesiae“, „ex opere operantis“ a na druhom mieste cez tzv. „vonkajšiu milosť“ (por. *KKC 2581, 2702*). O vonkajšej milosti Vykupiteľa (to, čo pozitívne ovplyvňuje ľudské zmysly a privádza k nadprirodzeniu, napr. kríž, kostol, reverenda, posvätná liturgia, veriace spoločenstvo... – učí graciológia.

Sväteniny neudelujú milosť ako sviatosti, len pripravujú ľudí na ich prijatie. Počet svätenín je veľký a neohraničený; sviatostí je definitívne sedem.

	Sviatosť	Svätenina
Založenie	Boh – Ježiš Kristus	Cirkev
Účinnosť (pôvod, prameň, zdroj)	priamo Boh; = ex opere operato =	príhovor Cirkvi a vonkajšia milosť; = ex opere Ecclesiae, ex opere operantis =
Účinky	dáva milosť (tri sviatosti aj znak)	príprava na milosť
Počet	len sedem (ohraničený)	veľký (neohraničený)

Posvätné (sväté) veci – res sacrae

Posvätná (posvätená alebo požehnaná) vec účinnejšie pripraví užívateľa na prijatie milosti, ako vec či miesto neposvätné. Účinok sa zväčší aj vtedy, ak človek k posvätným predmetom pristupuje (používa ich) s hlbšou vierou.

Avšak žiadne posvätné predmety neúčinkujú automaticky (magicky), lebo nemajú tzv. duchovnú informáciu. Duchovnú informáciu (vnútornú silu, vlastné pôsobenie, vedomie) môžu mať – sami v sebe – len duchovné bytosti: Boh, anjeli (dobrí i zlí) a ľudia. Prírodoveda aj teológia vylučujú, žeby nejaká hmota mala (a mohla mať; por. *Rim 14, 14*) duchovnú informáciu (František Tondra, +2012).

Kódex kánonického práva (kán. 1171) nazýva posvätené a požehnané veci „posvätné (sväté) veci“ (res sacrae). Posvätné veci sú posvätením alebo požehnaním určené na božský kult, a treba s nimi úctivo zaobchádzať. Nesmú sa používať na profánne účely, hoci by boli vo vlastníctve súkromných osôb (po životnosti ich možno dať na recykláciu, na misie; nemožno ich vystaviť zneucteniu, napr. cez starožitníctvo). O „svätých veciach“ hovoríme pre ich vzťah ku viere.

Medzi požehnaním a posvätením je rozdiel. Požehnanie (benedictio) je najnižším stupňom posvätných vecí; robí sa vždy bez použitia oleja. Sloveso žehnať, požehnať (benedicere) je zložené z dvoch slov: dobre a hovoriť – teda chváliť (Pána Boha). V slovenčine má slovo ďalšie ekvivalenty: dobrorečiť, velebiť, vzdávať vďaky (Pánu Bohu).

Zo zjavenia sú známe dva typy požehnaní: - požehnanie v zmysle zostupnom „Pán Boh žehná svet a ľudí“; - požehnanie v zmysle vzostupnom „človek žehná“; tým oslavuje Boha a otvára seba i svet Božej milosti (Pavol Zvara).

Posvätenie je vyšším stupňom požehnania (robí sa zväčša s použitím oleja) a môže byť dvojaké. Ak ide o posvätenie vecí alebo miesta, kódex zväčša používa výraz posvätenie (dedicatio) – por. kán. 1171; 1205n; 1208; 1212; 1217; 1219; 1237; 1269 *CIC* (okrem krizmy; iba tá je consecrata, zasvätená, por. kán. 880). Ak ide o posvätenie osôb (nie o sviatosť vysviacky!), kódex používa výraz zasvätenie (consecratio) – por. kán. 207, 666 *CIC*.

Formy svätenín

Katolícke sväteniny majú tri formy (KKC 1671-1673):

- **žehnaní, požehnaní** (osôb, zvierat, vecí, miest; vždy bez použitia oleja);
- **svätenia; zasvätenia** (osôb – „consecratio“, tu však nejde o vysviacku, ktorá je sviatosťou) a **posvätenia** (vecí, miest s trvalým dosahom – „dedicatio“, najčastejšie na liturgické účely);
- **exorcizmy**; jednoduchý exorcizmus býva napr. pri krste, v Modlitbe Pána; slávnostný alebo „veľký exorcizmus“ vykonáva špeciálne poverený kňaz.

Význam ikon

Ikona (gr. eikón - obraz) je sakrálny obraz, najčastejšie „písaný“ na dreve; má pôvod v byzantskej kresťanskej kultúre. Posvätná (požehnaná) ikona účinne pripravuje pozorovateľa na prijatie milosti, lebo bola písaná výhradne s náboženským úmyslom: ponúknuť prístup cez bránu viditeľného sveta (ten je „dom strachu“) do neviditeľného sveta („dom lásky“).

Význam svätenín

Každá svätenina má duchovný význam (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 60-61):

1. Soteriologický – všetko patrí Kristovi (po vykúpení sveta ešte viac ako predtým).
2. Ekleziologický – v dvojakom zmysle:
 - a) Cirkev sa stará o svoje deti;
 - b) buduje sa spoločenstvo (ľudia prosia za druhých sa zblížujú).
3. Eschatologický – sväteniny vzbudzujú vo veriacich nádej na budúcu slávu.

Pôvod sviatostí

Všetkých sedem sviatosťných znakov pochádza od Ježiša Krista. Spojenie Krista – pôvodcu so sviatosťnými obradmi je **aj teologické** (por. *Hebr* 12, 24) **aj historické** (priame, nepriame; por. *Jn* 1, 1). Ježiš naznačil sväté úkony, ktorými má Cirkev plniť svoju spásnu úlohu „až do skončenia sveta“ (por. *Mt* 28, 20). Sviatosti dostali svoju kultovú formu neskôr, spásonosným pôsobením Ducha Svätého a slobodnou poslušnosťou prvých učeníkov, ktorí pod vplyvom Ducha uskutočňovali Kristov úmysel. Teda: Kristus „zasadil“ sviatosti a rozvíjali ich apoštoli – pod vplyvom Ducha (por. *Jn* 14, 26) a podľa potreby Božieho ľudu (por. *I Kor* 4, 1).

Sviatosti si uchovali Kristom dané teologické i symbolické jadro a patria do okruhu Božieho zjavenia. Svedectvá o sviatosťiach majú v *Písme* rôznu intenzitu.

Sväté písmo

Kristove sviatosti majú v *Starom zákone* predobrazy.

Krst – Noemov koráb, *Gn* 6-9; prechod cez Červené more, *Ex* 14; prechod cez Jordán, *Joz* 3; kúpanie Námána, *2 Kr* 5; obriezka, *Gn* 17.

Birmovanie – Boh zosiela svojho Ducha prorokom i ostatnému ľudu, *Ez* 11, 19; 36, 26-27; *Joel* 3, 1-2; *Jer* 31, 31-34.

Oltárna sviatosť – strom života v raji, *Gn* 2, 9; manna, *Gn* 16; obeta Melchizedecha, *Gn* 14, 18; chleby v chráme, *Lv* 23, 17; veľkonočný baránok, *Ex* 12.

Sviatosť pokánia – kajúce skutky: obrátenie, modlitba, almužna a pôst, *Joel* 2, 12-17; Boh odpúšťal Izraelitom hriechy, napr. na Sinaji, *Ex* 32, 7-14; kráľovi Dávidovi, *2 Sam* 12, 13.

Pomazanie chorých – mimoriadne uzdravovanie a posilňovanie, napr. Mária, *Nm* 12, 14; Tobiáš, *Tob* 11; Námán, *2 Kr* 5.

Vysviacka – kráľovské kňazstvo Izraela, *Ex* 19, 6; kňazská a liturgická služba kmeňa Lévi, *Nm* 1, 48-53.

Manželstvo – prirodzené monogamné manželstvo muža a ženy, por. Adam a Eva, *Gn* 2, 24; Rút a Bóz, *Rút* 4, 10; Tobiáš a Sára, *Tob* 7, 14.

V plnosti času sa „Boh stal človekom“ (por. *Jn* 1, 14; *I Jn* 1, 1) – a tak Boh tvorí „čosi viditeľné“, čím chce posväcovať svet (Kristus – Prasnviatosť). Biblická predstava, že sa hmotou a slovom sprostredkuje večná spása, dokazuje sakramentálne zmýšľanie v knihách *Nového zákona*. *Ef* 5, 26: „(Kristus Cirkev) posvätil očistným kúpeľom vody a slovom.“ Por. *Tít* 3, 5; *I Pt* 2, 1-3.

Tradícia

Podľa zásady „lex orandi – lex credendi“ (liturgický poriadok odzrkadľuje pravidlá viery) je nepretržitá sviatosťná prax Cirkvi najdôležitejším prameňom poučenia o sviatosťiach, por. pápež Celestín (422-432), r. 431 list *Ad Galliarum episcopos*.

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „My sme sa skrze Krista dostali pod moc jeho milosti“ (*List Korint'anom* 16, 17).

Ambróz (+397): „Kto je pôvodcom posvätných tajomstiev, ak nie Pán Ježiš?“ (*De sacramentis* IV, 4, 13).

Ján Zlatoušty (+407): „Naše tajomstvá (sviastosti) nie sú divadelným predstavením, v nich všetko riadi Duch Svätý“ (*Homilia in Epistulam primam ad Corinthos* 41, 4).

Augustín (+430): „Čoho sa celá Cirkev pridrižiava a čo nezaviedli koncily, ... o tom možno plným právom veriť, že to nepochádza od inej autority ako apoštolskej“ (*De baptismo* IV, 24, 31).

Izidor Sevilský (+636): „Sviastosti sa účinne vysluhujú jedine v Cirkvi, lebo práve Duch Svätý, ktorý v nej prebýva, vyvoláva tajomným spôsobom ich účinok“ (*Etymologiae* VI, 19, 40-41).

Rozumová úvaha

Keďže Kristus Pán je Spasiteľ sveta – čiže jediný, kto dokáže prekonať každý hriech a darovať svetu pravú svätosť – sviastosti ako nástroje posvätenia, musia „pochádzať od Krista“ a musia „byť Kristove“.

Potridentská teológia (v boji s reformáciou; 16. a 17. stor.) sa viac zamerala na historický pôvod sviastostí od Krista a rozlišovala: - ustanovenie sviastosti priame (in individuo); - ustanovenie sviastosti druhové (in specie); - ustanovenie sviastosti základné (in genere).

Súčasná teológia kladie dôraz najprv na teologický pôvod sviastostí (por. *KKC* 1116) a až potom na historický pôvod sviastostí (por. *KKC* 1117). Historický pôvod sviastostí sa rozlišuje na priamy a nepriamy. Vo sviastostnej činnosti Cirkvi sa stále uplatňuje Kristova moc, lebo Cirkev je pre spásu sveta (Karl Rahner, +1984). V tomto zmysle je živá aj náuka o sviastostnosti Cirkvi: „Cirkev je v Kristovi akoby sviastosťou, čiže znakom a nástrojom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva“ (por. konštit. *Lumen gentium* 1).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus ustanovil všetky sviastosti.“

Por. *Jn* 1, 16; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601.

Z teologického hľadiska sú všetky sviastosti stopercentne ustanovené Kristom Pánom a z historického hľadiska sú niektoré ustanovené priamo, iné nepriamo. Kritérium pravej sviastosti, t.j. „pôvod od Krista“, nutne obsahuje aj teologický aj historický pôvod.

Dogma: „Podstatu sviastostí určil Kristus.“

Por. *I Kor* 11, 24; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601; por. *KKC* 1115.

Ježišove slová a činy sú základom toho, čo Kristus, teraz už prostredníctvom vysvätených služobníkov svojej Cirkvi, udeľuje vo sviastostiach.

Dogma: „Vysluhovateľ nemôže meniť sviastostný obrad.“

Por. *Mt* 5, 17; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1613.

Kristus – Spasiteľ udeľuje cez sviastosti Cirkvi milosti. Žiaden človek (biskup, kňaz, diakon, laik) sa nemôže považovať za hlavného posvätiťa – liturga a cirkevný sviastostný obrad meniť.

Dogma: „Cirkev môže meniť sviatostný obrad.“

Por. *Mt* 16, 19; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1613; r. 1562, *DH* 1732, *DH* 1728.

Cirkev ako verná správkyňa Božích tajomstiev spresňuje ich spravovanie, por. *KKC* 1117. Cirkev určuje sviatostný obrad (por. *Mt* 13, 52; *I Kor* 4, 1; kán. 841 *CIC*) v hraniciach Kristom danej podstaty, v rámci tzv. **znakového poľa**. Napr. podstatou pri Eucharistii je chlieb a víno. Zmenu podstaty nemôže urobiť ani Cirkev; ale ona určuje, aký chlieb a aké víno sa bude používať.

Počet sviatostí

Sväté písmo

Písmo viackrát zdôrazňuje, že svet je vykúpený Kristom, ktorý „jedinou obetou navždy zdokonalil tých, čo sa posväcujú“ (por. *I Tim* 2, 4; *Hebr* 10, 14). Na prijatie Kristovho posvätenia slúžia sviatosti ako nástroje. Ježiš používal viaceré prostriedky k posväcovaniu, napr. *Jn* 3, 3-5 – voda; *I Kor* 11, 23-34 – chlieb a víno; *Jn* 20, 21-23 – dych; *Mk* 7, 32-33 – vloženie rúk...

Cirkev, ktorú Kristus postavil na Petrovi – Skale (por. *Mt* 16, 18-19), dostala za úlohu vysluhovať (por. *Lk* 22, 19) plnosť Kristových milostí (por. *Jn* 1, 16).

Lk 10, 16: „Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda. Kto však pohŕda mnou, pohŕda tým, ktorý ma poslal.“ Exegéza: V orientálnej i v gréckej kultúre mali poslovia plnú moc toho, koho reprezentovali. Lukáš lapidárne predstavil zmysel kresťanskej misie; Ježišovi učeníci (najmä apoštoli; gr. apóstolos - posol) nepotrebovali žiadne pozemské splnomocnenia.

Tradícia

V staroveku sa kládli teologické základy sakramentológie. Liturgická prax všetkých sviatostí predstihovala teóriu, pretože Cirkev od počiatku vysluhovala sviatosti podľa apoštolskej tradície. Otcovia vďačne konštatovali, že Boh – zo svojej milosrdnej štedrosti – udeľuje ľuďom veľa milostí. *Epistolé Barnába* (grécky list od neznámeho žido-kresťanského autora, napísaný po r. 135): „Dostali ste veľmi veľa Božích milostí. Nezveličujem, mám veľkú radosť z vášho svätého a chvályhodného života“ (I, 2).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Vo svojom milosrdenstve Pán neotvoril jedny alebo dvojce, ale mnoho dverí do večného života, aby ho bez ťažkostí mohli získať všetci“ (*Catecheses illuminandorum* 18, 31).

Augustín (+430) v diele *Contra Faustum Manichaeum* (19. kniha) napísal, že sviatostí *Nového zákona* je menej ako sviatostí *Starého zákona*. Pritom si netrúfal hovoriť o nejakom konkrétnom počte, čo vtedy nebolo ani možné.

Historický vývoj počtu sviatostí

Peter Damiani (+1072) učil o dvanástich sviatostiach, ktoré delil na hlavné a vedľajšie. Pritom zastával názor, že čím je sviatostí viac, tým je lepšie.

Hugo zo sv. Viktora (+1141), tvorca „kritérií“ sviatosti, hovoril o siedmych sviatostiach a ich troch druhoch: spásanosné, povzbudzujúce, prípravné.

Rufin (+12. stor.) delil sviatosti na 4 druhy: spásanosné, služobné, oslavné, prípravné. Ich celkový počet neurčil.

Sicard z Cremony (+1215) prvýkrát vymenoval sedem sviatostí, ktoré máme aj teraz. Pritom ich rozdelil na dva druhy – spásne (krst, birmovanie, Oltárna sviatosť, pokánie, pomazanie chorých) a dobrovoľné (manželstvo, vysviacka).

Rozumová úvaha

Teologické ustálenie počtu sviatostí nutne záviselo od presného a definitívneho teologického vymedzenia pojmu „sviatosť“, k čomu došlo až v 12. storočí.

Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že len Boh môže ustanoviť sviatosti; len to ustanovenie je definitívne záväzné. To, čo ku sviatostiam pridáva Cirkev, je len krása slávnostného obradu (jeho aktuálne dobré pastoračné pôsobenie); to je však len dočasne záväzné (por. *Theologická summa* III., 64, 2; III., 83, 3). Podľa Tomáša je dvojnásobne vhodné, aby bolo sedem sviatostí:

1. Lebo ony tak zdokonaľujú človeka, aby človek mohol patrične uctievať Boha (ako duchovne živé a čisté Božie dieťa).
2. Lebo ony sú dostatočným liekom proti všetkým hriešnym slabostiam; podľa niektorých teológov je sedem sviatostí priamym liekom proti siedmym hlavným hriechom (por. *Theologická summa* III., 65, 1). Latinskú náuku o siedmich hlavných hriechoch (pýcha, lakomstvo, smilstvo, závisť, obžerstvo, hnev, lenivosť) definoval pápež Gregor Veľký (+604).

Peter Lombardský (+1164) a Sicard z Cremony (+1215) sa pričínili o to, že náuka o siedmich sviatostiach sa ujala. Počet siedmich sviatostí teológovia odôvodnili dvojako:

1. Sedem sviatostí zodpovedá životným potrebám jednotlivca a spoločnosti (Cirkev), por. *KKC* 1210. Telesný život a duchovný život sa v istom zmysle podobajú: život sa musí zrodiť, udržiavať, posilňovať, liečiť a odovzdávať.
2. Číslo „sedem“ je posvätné, symbolické. Každé číslo má dvojakú hodnotu – kvantitatívnu (množstvo) a kvalitatívnu (symbolika).

Magistérium

Dogma: „Sviatostí je sedem.“

Por. *Jn* 1, 16; *Mt* 16, 19; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601.

Pri definitívnom počte sviatostí možno uvažovať o viacnásobnom rozvinutí niektorej z nich.

Sviatosti tvoria tri druhy (por. *KKC* 1211):

- sviatosti uvádzania (uvedenia) do kresťanského života; iniciačné sviatosti (3 sviatosti);
- uzdravujúce sviatosti (2 sviatosti);
- stavovské sviatosti; sviatosti služby spoločenstvu (2 sviatosti).

Podľa Tomáša Akvinského (+1274) aj klasické poradie siedmich sviatostí (krst, birmovanie, Eucharistia, pokánie, pomazanie chorých, vysviacka, manželstvo) je vhodné, lebo najprv sa nimi zdokonaľuje jednotlivec a až potom spoločenstvo veriacich. Jednotlivec sa duchovne zrodí a posilní ako Božie dieťa a potom sa podľa potreby uzdravuje. Spoločenstvo veriacich zas potrebuje najprv vysviacku, ktorá mu udeľuje viac duchovnosti a potom manželstvo (por. *Theologická summa* III., 65, 2).

Zameranie, cieľ a dôstojnosť siedmich sviatostí

Sviatosti sú špecifické a nerovnaké (dogma, *DH* 1603). Teológia ich vidí ako určitý kompaktný organizmus (por. *KKC* 1211; Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 65, 3), v ktorom každá má svoje zameranie, cieľ a dôstojnosť.

Zameranie sviatostí je trojaké:

- na (tzv. vonkajšiu) oslavu Pána Boha (všetkých 7 sviatostí);
- na posvätenie jednotlivca (5 sviatostí: krst a birmovanie, pokánie a pomazanie, Eucharistia);
- na posvätenie spoločenstva (3 sviatosti: vysviacka, manželstvo, Eucharistia).

Dve sviatosti sú otvorené pre „završenie“: - krst je završený birmovaním; - pokánie je završené pomazaním chorých.

Cieľ sviatostí je trojaký:

- prvá svätosť, ospravedlnenie (2 sviatosti: krst, pokánie; tzv. sviatosti „duchovne mŕtvych“);
- druhá svätosť, rozmnoženie svätosti (3 sviatosti: birmovanie, pomazanie, Eucharistia; tzv. sviatosti „živých“);
- duchovné a telesné plodenie (2 sviatosti: vysviacka, manželstvo).

Dôstojnosť sviatostí je trojaká:

- základná (3 sviatosti: pokánie, pomazanie, manželstvo);

- vyššia (3 sviatosti: krst, birmovanie, vysviacka);
- najvyššia (1 sviatosť: Eucharistia).

Ochrana sviatostí pred zneuctením

Sviatosti – ako Božie nástroje posväcovania – sú s Cirkvou životne spojené a skutočne sväté, a preto si vyžadujú patričnú úctu. Prvý príkaz *Desatora* (KKC 2139) a *Kódex kánonického práva* chránia sviatosti pred profanáciou (znesvätením, dehonestáciou).

Profanácia sviatostí môže byť vonkajšia a vnútorná. **Vonkajšia dehonestácia** nastáva vtedy, ak sviatosť nie je slávená na patričnom mieste (väčšinou sa vyžaduje posvätné miesto – kostol, kaplnka; napr. kán. 857; kán. 932; kán. 934-937; kán. 1118 *CIC*) a ak sviatosť nie je slávená patričným spôsobom (platne, ale nedovolené; porušené sú niektoré právne či liturgické predpisy; napr. kán 850; kán. 899; kán. 928; kán. 1071 *CIC*). Napr. manželstvo sa vysluhuje „v prírode“ bez povolenia ordinára.

Vnútorná dehonestácia – ktorá je ešte vážnejšia, lebo sa dotýka podstaty sviatostí – nastáva vtedy, ak sa so sviatosťou pohrdlivo zaobchádza, ak sa sviatosť imituje (napr. svätú omšu slúži nevysvätená osoba), ak sa sviatosť vysluhuje a prijíma v ťažkom hriechu, ak sa nepoužíva predpísaná látka a forma sviatosti (sviatosť je neplatná), ak sa sviatosť priradzuje k profánnym úkonom a veciam, napr. „krst knihy“ sa akosi spája s krstom dieťaťa (leje sa voda a hovorí sa akási formula).

Profanácia sviatostí je hriechom neúcty voči Bohu – hriechom proti prvému príkazu *Desatora*, por. *KKC* 2118, 2120.

Účinnosť sviatostí

Vo sviatostiach dochádza k obdivuhodnému spojeniu Božej iniciatívy (prvotná príčina milosti) a slobodnej odpovede človeka (vysluhovateľa a prijímateľa; druhotná príčina milosti) vo sviatostnom znaku (nástrojová príčina milosti); možno teda hovoriť o troch nerovnakých príčinách účinnosti sviatostí.

1. Boh je prvotná príčina (*causa principalis*) každej milosti.
2. Živý vysluhovateľ a živý prijímateľ sú – nerovnakým spôsobom – druhotnou príčinou každej sviatostnej milosti.
3. Sviatosti sú nástrojovou príčinou (*causa instrumentalis*) sviatostnej milosti (por. *Theologická summa* III., 62, 1).

Božia iniciatíva – prvotná príčina milosti (účinnosti sviatostí)

Keď v prirodzených veciach všetko závisí od Boha – Stvoriteľa (por. *Iz* 44, 24), tým viac závisia od Boha diela milosti, lebo on je Najsvätejší, por. *Prís* 9, 10.

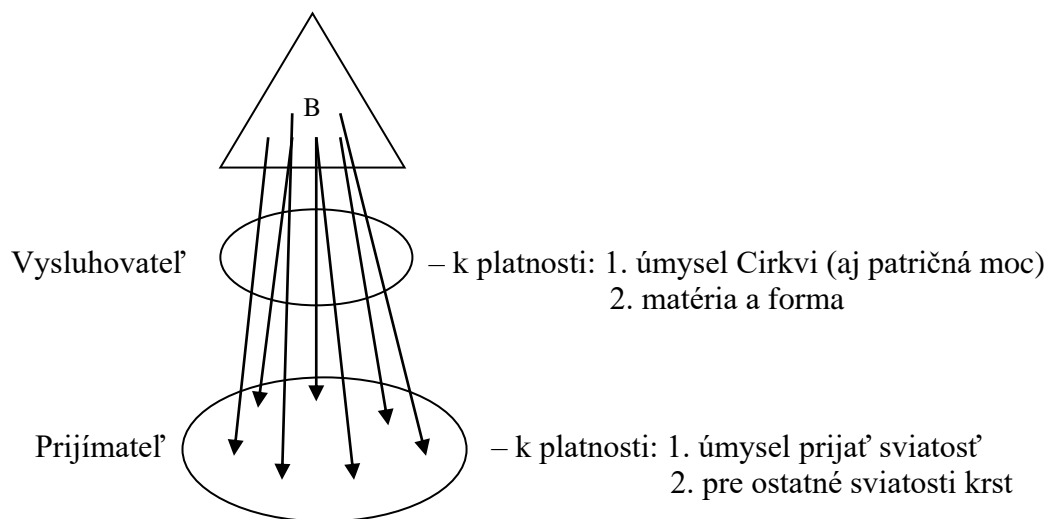
Zjv 3, 20: „Hľa, stojím pri dverách a klopem. Kto počúvne môj hlas a otvorí dvere, k tomu vojdem a budem s ním večerať a on so mnou.“

Jn 6, 53-54: „Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život. Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň.“ Por. *Iz* 43, 19; *Jn* 15, 16; *Rim* 8, 15; *1 Jn* 3, 1.

Dogma: „Účinnosť sviatostí závisí od Boha.“

Por. *Prís* 9, 10; *Zjv* 3, 20; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1607.

Pán Boh je „Svätý svätých“ (por. *Dan* 9, 24) – preto všetka svätosť pochádza od neho, preto pôvodcom každej milosti je Boh; účinnosť sviatostí závisí priamo od Boha.

Vysluhovateľ a prijímateľ – druhotná príčina milosti

Boh využíva aj ľudskú činnosť v dejinách spásy. Konanie vyvoleného človeka je prostriedkom na reálne sprítomnenie Božej spasiteľnej milosti.

Sir 45, 1. 4: „Mojžiš je milý Bohu i ľuďom. Pre jeho vernosť a pokoru povolal ho (Boh) na svätú úlohu a spomedzi všetkých ľudí si ho vyvolil.“ Por. *Múd* 9, 2-3.

Rim 6, 13: „Nevydávajte svoje údy hriechu za nástroj neprávosti, ale oddajte sa Bohu ako živí, čo vstali z mŕtvych, a svoje údy dajte Bohu za nástroj spravodlivosti.“ Por. *Mk* 3, 13; *Jn* 15, 16.

Boh používa ľudskú činnosť na spásu, ale vždy rešpektuje slobodu človeka: „Vy, tvrdošíjní s neobrezaným srdcom a ušami, vy vždy odporujete Duchu Svätému“ (*Sk* 7, 51). Por. aj *Prís* 1, 24. A tak tí, ktorí „nie sú priami“ pred Bohom, prijímajú sviatosti na záhubu: „Peter povedal (Šimonovi Mágovi po krste, por. *Sk* 8, 13): Tvoje striebro nech je zatratené aj s tebou, pretože si si myslel, že možno Boží dar získať za peniaze! Nemáš účasť ani podiel na tomto slove, lebo tvoje srdce nie je priame pred Bohom. Rob teda pokánie z tejto svojej neprávosti a pros Pána, azda ti odpustí toto zmýšľanie tvojho srdca. Lebo vidím, že si v horkej žlči a v putách neprávosti“ (*Sk* 8, 20-23).

Cyril Jeruzalemský (+386) učil katechumenov: „Bojuj pre dobro svojej duše, zvlášť v týchto posledných dňoch! Sýť ju Božím čítaním! Pán ti pripravil duchovný stôl. Povedz aj ty so Žalmistom: Pán je môj pastier, nič mi nechýba..., aby sa aj anjeli tešili i sám Kristus, veľký Veľkňaz, v uznaní vašej dobrej prípravy, keď vás predstaví Otcovi“ (*Catecheses illuminandorum* 1, 6). A varoval ich: „Svätý krst prijal kedysi Šimon Mág. Bol pokrstený, ale nie osvietený. Ponoril do vody svoje telo, ale neosvietil v Duchu svoje srdce. Telo zostúpilo do vody a vyšlo z nej – ale duša nebola pochovaná s Kristom a nevstala s ním z mŕtvych“ (*Catecheses illuminandorum-Initium* 2).

Sprítomnenie milosti nie je „z ľudí“, avšak nie je ani „bez ľudí“. Boží Duch nerobí z ľudí bezduché bábky (stroje), on posväčuje vedomú ľudskú činnosť a pritom dôsledne rešpektuje slobodu. Preto účinnosť sviatostí závisí aj od vysluhovateľa a prijímateľa (tzv. **subjektívna účinnosť sviatostí**). Subjektívna dispozícia sa volá „ex opere operantis“, „opus operans“, „opus operantis“. Dispozícia nie je zdrojom milosti (zrno vzkliči, či bolo zasiate čistou alebo špinavou rukou), je len podmienkou jej vyslúženia a podmienkou jej prijatia.

Dogma: „Vysluhovateľ musí mať k platnosti sviatosti úmysel robiť to, čo robí Cirkev.“

Por. *Rim* 6, 13; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1611; *KKC* 1256.

Úmysel robiť čo Cirkev, v sebe zahŕňa: - (k platnosti) patričnú moc (napr. kňazskú vysviacku k sláveniu Eucharistie) a cirkevné konanie (matéria a forma sviatosti); - (k dovolenosti) zachovať ostatné (kánonické a liturgické) predpisy. Vysluhovateľ je len jeden človek, čo najlepšie zodpovedá skutočnosti, že je služobníkom Krista – Posvätiťeľa, por. *Theologická summa* III., 67, 3.

Prijímateľ musí: - (k platnosti) mať úmysel prijať sviatosť (dogma; *DH* 1559, 1560; *KKC* 1319) a pred ostatnými sviatosťami prijať krst (materiálna dogma; por. *DH* 1314; *KKC* 1213); - (k dovolenosti) mať zodpovedajúcu prípravu (dogma; *DH* 1559), ktorá je vedomostná a duchovná. Neužívajúci rozum (nemlúvňatá, psychicky postihnutí, dospelí v bezvedomí), majú tzv. minimálnu dispozíciu alebo negatívnu dispozíciu, t.j. nekladú milosti prekážku – prijímajú sviatosti platne (dogma; *DH* 1625, 1626).

Dogma: „Dospelý hriešnik sa musí pripraviť na prijatie milosti ospravedlnenia.“

Por. *Ž* 89, 15; *Jak* 4, 6; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1559; por. *KKC* 2001, 1098.

Vyžaduje sa, aby prijímateľ bol duchovne zaangažovaný (*Jn* 1, 11). Veď sviatosť má byť symbolom (syn-ballein) – tým, čo spája človeka s Bohom. Pre ľudskú nedokonalosť je sviatosť niekedy svätokrádež (dia-ballein) – tým, čo vzd'ahuje človeka od Boha.

Príprava srdca je spoločným dielom Ducha Svätého a jedinca v Cirkvi. Milosť Ducha sa usiluje vzbudiť v ľuďoch základné dispozície: - vieru (dogma, *DH* 1559, 1532); - ďalšie dispozičné skutočnosti (dogma, *DH* 1557, 1559, 1526), napr. obrátenie srdca, súhlas s Božou vôľou.

Úmysel vysluhovateľa a prijímateľa

Úmysel je podstatným prvkom morálneho konania človeka. Náuku o úmysle vypracoval Hugo zo sv. Viktora (+1141). Úmysel zohráva dôležitú úlohu aj u vysluhovateľa aj u prijímateľa.

Úmysel je vnútorná zaangažovanosť, je to konkrétny vnútorný zámer, je slobodný **úkon vôle** smerujúci k cieľu (*KKC* 1752). Vyžadovaná zaangažovanosť vysluhovateľa a prijímateľa (actus humanus) chráni vysluhovanie sviatostí pred mágiou. Úmysel nie je pozornosť, lebo **pozornosť je úkon rozumu**. Avšak podľa pozornosti pri konaní je úmysel klasifikovaný trojako:

- a) **Aktuálny úmysel** – je daný a aktuálne sa naň myslí.
- b) **Virtuálny úmysel** – je daný, ale aktuálne sa naň nemyslí; koná sa však pod jeho vplyvom.
- c) **Habituálny úmysel** – je daný a neodvolaný.

Prvým vysluhovateľom každej sviatosti je Kristus, druhotným človek. K platnosti sviatosti sa vyžaduje aspoň virtuálny úmysel vysluhovateľa. Pretože Boh rešpektuje slobodu človeka (dogma, *DH* 1553, 1554), dospelý prijímateľ má mať k platnosti aspoň habituálny úmysel. Avšak pri pokání a manželstve sa od neho vyžaduje virtuálny úmysel. Pri manželstve preto, lebo snúbenci sú zároveň vysluhovateľmi; pri pokání preto, lebo tri úkony kajúcnika sú matériou sviatosti.

Sviatosťný znak – nástrojová príčina milosti

Scholastici (Hugo zo sv. Viktora, +1141; Peter Lombardský, +1164) učili: „Sviatosť je nielen znakom milosti, ale je aj príčinou milosti.“

Podľa náuky Tridentského koncilu je Božia milosť udeľovaná a prijímaná vnútorným nástrojom (viera; por. *Hebr* 11, 1. 6) a vonkajším nástrojom (sviatosť; por. *DH* 1529). Dogma potvrdzuje realitu milosti. Sviatosti účinkujú mocou činnosti (ex opere operato - vykonaním úkonu). To je tzv. **objektívna účinnosť sviatostí**. Platná sviatosť (opus operatum - vykonané dielo; výrazy zaviedol Peter z Poitiers, +1215) je zárukou, že Boh posväcuje, por. *I Jn* 4, 10.

Dogma: „Sviatosti nového zákona obsahujú milosť, ktorú označujú.“

Por. *Mk* 16, 16; *Jn* 6, 53; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1606, 1607. Por. aj *DH* 1534.

Objektívna účinnosť (ex opere operato; opus operatum) znamená:

- pozitívne – sviatosťná milosť pôsobí cez platný sviatosťný obrad (dogma, *DH* 1608);
- negatívne – sviatosťná milosť nezávisí od svätosti vysluhovateľa (dogma, *DH* 1612).

Dogma: „Sviatosti udeľujú milosť tým, ktorí nekladú prekážku.“

Por. *Rim* 6, 12-13; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1606. Por. Lev X. (1513-1521), r. 1520, bula *Exurge Domine*, *DH* 1451.

Prijímateľ vtedy nekladie milosti prekážku, ak je správne disponovaný. Jeho dispozícia je podmienkou prijatia milosti. Prekážka u prijímateľa (nedisponovanosť) môže byť dvojaká:

- prekážka sviatosti – sviatosť je neplatná (napr. prijímateľ rozhodne nechce sviatosť prijať);

- prekážka milosti – sviatosť je platná, ale milosť je zablokovaná, nemôže sa dostať (napr. prijímateľ má smrteľný hriech a prijíma birmovanie).

Všetky sviatosti udeľujú **posväcujúcu milosť**. Ide o prvú svätosť (z hriechu do stavu svätosti), ktorú udeľujú tzv. sviatosti mŕtvych (krst, pokánie, niekedy aj pomazanie chorých), alebo o druhú svätosť (zveľadenie svätosti), ktorú udeľujú tzv. sviatosti živých (birmovanie, Eucharistia, vysviacka, manželstvo, niekedy aj pomazanie chorých). Sviatosti mŕtvych, ak sú prijímané v stave posväcujúcej milosti, udeľujú druhú svätosť.

Každá sviatosť udeľuje aj **špecifickú sviatostnú milosť (dar)**, ktorá predstavuje určitú božskú pomoc k dosiahnutiu konkrétneho účelu sviatosti (por. *Theologická summa* III., 62, 2). Špecifická milosť sa však vecne nelíši od posväcujúcej milosti.

Tri sviatosti (krst, birmovanie, vysviacka) vtlačajú do duše aj **nezmazateľný znak**, lebo „pripodobňujú“ Kristovi. V krste je človek poznačený ako Božie dieťa, v birmovaní ako Boží bojovník a vo vysviacke ako Boží služobník. Pripodobnenie je istá účasť na Kristovom kňazstve – v krste pasívna, v birmovaní a vo vysviacke aktívna. Sviatostný znak určuje aj rozlišuje. Znak nie je to isté, čo milosť. Znak však pripomína kresťanovi, že má žiť v milosti.

Účinnosť sviatosti nie je účinnosťou prírodných procesov. Účinnosť sviatosti je primeraná absolútnej slobode Božieho zmilovania.

Doplnenie nedostatku moci – oprávnenia

Pri vysluhovaní sviatostí existuje aj krajný prípad, tzv. doplnenie právnej moci (jurisdikcie). Ak sú splnené určené podmienky, sám zákon – resp. Cirkev podľa zákona – dopĺňa nedostatok právnej moci u vysluhovateľa (supplet Ecclesia, supplet Mater Ecclesia).

Cirkev dopĺňa výkonnú právomoc pre vonkajšie aj vnútorné fórum (kán. 144 § 1 *CIC*) za týchto podmienok:

- 1) v spoločnom právnom omyle (**error communis**) vo vzťahu na skutočnosť alebo vo vzťahu ku právu;
- 2) v pozitívnej a pravdepodobnej právnej alebo skutkovej pochybnosti (**in dubio** positivo et probabilis sive iuris sive facti).

Spoločný omyl jestvuje – ak väčšina, alebo značná časť príslušného cirkevného spoločenstva: 1) alebo predpokladá, že niekto zákonite vlastní úrad (error de facto); 2) alebo by tak odpovedala, keby bola opýtaná (error de iure).

Pozitívna a pravdepodobná pochybnosť jestvuje, ak niekto naozaj nemá subjektívnu pochybnosť, či tú právomoc má, a to na základe nejakého dôvodu (positivum), ktorý jeho pochybnosť činí pravdepodobnou (probabile). Pochybnosť sa môže vzťahovať na právo (t.j. či má moc zo samého práva, napr. na základe úradu) alebo na skutočnosť (napr. či je delegovaný).

Účinkom doplnenia moci je platnosť úkonu, ktorý je konaný už s doplnenou mocou. Tu nejde o uzdravenie neplatného úkonu, ale o aktuálne delegovanie moci. Praktický dôvod doplnenia moci je: - zaistenie duchovného dobra; - právna istota; - všeobecné dobro.

Doplnenie právomoci zo strany Cirkvi (supplet Ecclesia) sa vzťahuje iba na tri sviatosti:

- birmovanie (splnomocnenie kňazovi, kán. 144 § 2, 883 *CIC*);
- pokánie (jurisdikcia pre sviatostné rozhrešenie, kán. 144 § 2, 966 *CIC*);
- manželstvo (delegácia pre asistovanie pri sobáši, kán. 144 § 2, 1111 § 1 *CIC*).

Cirkev nahrádza splnomocnenie pre asistovanie pri sobáši len kňazom a diakonom (nie laikom). Nahradené splnomocnenie je zákonom delegované v jednotlivom prípade.

Supplet Ecclesia znamená, že Cirkev dopĺňa len chýbajúcu právomoc. Cirkev nedopĺňa ani svätenie (schopnosť prijať právomoc), ani neplatnú formu, ani neplatnú materiu sviatosti.

Oživenie sviatosti

Podľa tradície (por. Augustín, *De baptismo* I, 12, 19) sviatosti, ktoré nemožno opakovať – krst, birmovanie a vysviacka (dogma; *DH* 1609) – omilostia prijímateľa neskôr (ožijú), keďže pri

prijímaní sviatosti bola u prijímateľa prekážka milosti. Keď sa prijímateľ vzdá hriešneho odporu, sviatostná milosť automaticky „ožije“ (por. *Theologická summa* III., 69, 10).

Účinnosť sviatostí a zjavnosť chariziem

Duch Svätý pôsobí slobodne. Kristus ho však udeľuje cez sviatosti, cez svojej slovo i spoločenstvo Cirkvi. Sviatostné udelenie Ducha – ktoré je isté – sa nenazýva charizmatickým. Charizma, v najužšom zmysle slova, sa totiž neviaže na žiaden viditeľný znak.

Prečo je prejav chariziem zjavnejší a pôsobivejší? Sviatosti sú riadnym základom konania Ducha v dušiach ľudí. Mimoriadne rozvinutie darov (charizma) je nadstavba, ktorú Boh Duch Svätý buduje tam, kde on sám chce. Nadstavba je vždy pôsobivejšia, ako neviditeľný, no potrebný základ.

Sviatostný charakter – nezmazateľný znak

So sviatosťami súvisí určitá podobnosť s Kristom. Najmä krst, birmovanie a vysviacka vtlačajú do duše človeka takú podobnosť, znak (tu sa slovo „znak“ používa v špecifickom zmysle „podobnosť“; nie vo všeobecnom „matéria a forma sviatosti“), ktorý bude trvať naveky. Ide o nový duchovný charakter, ktorý človek dostal a má v ňom denne rásť: pokrstený ako Božie dieťa, pobirmovaný ako Boží svedok-bojovník a vysvätený ako Boží služobník.

V tomto článku sú výrazy – sviatostná podobnosť, sviatostný znak, sviatostný charakter – synonymá.

Sväté písmo

Dogma o nezmazateľnom znaku pochádza z biblického pojmu „pečať“.

Zjv 7, 2-8: „Videl som vystupovať od východu slnka iného anjela, ktorý mal pečať živého Boha a mohutným hlasom zvolal: Neškodte zemi ani moru ani stromom, kým neoznačíme na čele služobníkov nášho Boha.“ Por. *Zjv* 20, 4. Exegéza: Označiť je znakom vlastníctva; v duchovnom zmysle je to znak spásy (por. *Ez* 9). Por. *Zjv* 14, 11; 19, 20 – „znak šelmy“ je znak večného zatratenia.

2 Kor 1, 21-22: „Boh nás i vás posilňuje pre Krista, on nás pomazal, on nás označil svojou pečaťou a vložil nám do srdca závdavok Ducha.“

Ef 4, 30: „Nezarmucujte Svätého Božieho Ducha, v ktorom ste označení pečaťou na deň vykúpenia.“

Tradícia

Kresťanská tradícia poznala tri sviatosti, ktoré sa nikdy neopakovali, hoci to ešte nevedela teologicky odôvodniť.

Irenej (+202) a Cyril Jeruzalemský (+386) nazvali krst pečaťou. Cyril používal viaceré prídavné mená: svätá a neporušiteľná pečať (*Catecheses illuminandorum-Initium* 16), pečať Ducha Svätého (*Catecheses illuminandorum* 4, 32), mystická pečať (*Catecheses illuminandorum* 1, 2), spásna a predivná pečať (*Catecheses illuminandorum* 1, 3), pečať ospravedlnenia (*Catecheses illuminandorum* 5, 5), duchovná pečať (*Catecheses illuminandorum* 5, 6), nebeská a božská pečať (*Catecheses illuminandorum* 19, 35), pečať spoločenstva s Duchom Svätým (*Catecheses mystagogicae* 20, 33). Teologické úvahy o sviatostnej pečati sa vzťahovali na krst i na birmovanie, lebo až v 4. stor. sa začalo birmovanie oddeľovať od krstu.

Augustín (+430) v spore s donatistami (tvrdili, že krst bludárov treba opakovať) v siedmych knihách *De baptismo* sformuloval teológiu znaku. Prvý ho nazval „sviatostný charakter“ (*De baptismo* VI, 1, 1) a „Pánov charakter“ (*Epistula* 98, 5). Charakter pokladal za oveľa trvácnejší ako vojenské tetovanie (*Contra epistolam Parmeniani* 2). Výslovne učil o sviatostnom charaktere krstu a vysviacky, lebo birmovanie – ako záverečné krstu – nebolo predmetom sporu s donatistami.

Stredovekí teológovia, Alexander Halský (+1245) a Tomáš Akvinský (+1274), podrobne rozpracovali teológiu sviatostného charakteru. Ján Duns Scot (+1308) kritizoval ich argumentáciu, ale pre autoritu Magistéria náuku o nezmazateľnom znaku prijal.

Rozumová úvaha

Udelenie pečate platne určuje, a teda dokonale rozlišuje. Pečať tým dlhšie trvá, čím stálejší je predmet, do ktorého je vtlačená. Keďže sa sviatostná pečať vtlačá do nesmrteľnej duše, pretrvá nielen v tomto, ale aj v budúcom živote.

Pečať má štyri významy: - pečať je symbolom osoby (por. *Gn* 38, 18; *Pies* 8, 6); - pečať je znakom autority (por. *Gn* 41, 42); - pečať je znakom vlastníckeho práva na niečo (por. *Dt* 23, 34), napr. vojakov označovali pečaťou ich veliteľa alebo légie a otrokov pečaťou ich pána; - pečať potvrdzuje právny akt (por. *I Kr* 21, 8) alebo dokument (por. *Jer* 32, 10) a robí ho dôležitým či tajným (por. *Iz* 29, 11).

V psychológii je charakter súhrn stálych duševných vlastností človeka, ktoré závisia od jeho genetických osobitostí a realizujú sa pod vplyvom životných podmienok; je to statočná a pevná povaha. Sviatostný charakter je pevné a trvalé pripodobnenie sa Kristovi; charakter má aj statický rozmer (trvalé poznačenie) aj dynamickú úlohu – „mať povahu“ Božieho dieťaťa (resp. bojovníka-svedka a služobníka).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že sviatostný charakter predurčuje k požívaniu nebeskej slávy aj k službe Kristovi (por. *Theologická summa* III., 63, 3). Tvrdil, že charakter je nezničiteľný (por. *Theologická summa* III., 63, 5), večne zostane na slávu alebo hanu tým, ktorí ho majú. Len tri sviatosti (krst, birmovanie, vysviacka), vtlačajú charakter (por. *Theologická summa* III., 63, 6).

Magistérium

Dogma: „Tri sviatosti (krst, birmovanie a vysviacka) vtlačajú do duše sviatostný charakter, t.j. určitý duchovný a nezmazateľný znak. Preto ich nemožno opakovať.“

Por. *2 Kor* 1, 21-22; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609; *KKC* 1121.

Sviatostný charakter je nezničiteľná nadprirodzená vlastnosť vtlačená do duše. Sviatostný charakter (por. *KKC* 1121) je znamenie:

- Konfiguratívne, t.j. pripodobňuje Kristovi; „obliecť si Krista“, por. *Gal* 3, 27.
- Odlišujúce, t.j. tento ho má, tento ho nemá; „mať nebeský obraz“, por. *I Kor* 15, 49.
- Disponujúce, t.j. pripravuje pre milosť; „obdarovanie“, por. *Rim* 15, 15.
- Deputatívne, t.j. dáva poslanie, vysiela človeka; „choďte a učte“, por. *Mt* 28, 19.
- Náročné, t.j. kladie požiadavky; „dostať viac“, por. *Lk* 12, 48.

Rozdiely medzi charakterom (znakom) a milosťou (svätosťou)

Charakter nie je posväcujúca milosť (svätosť). Charakter pripomína kresťanovi, že sa má podobať Kristovi; že má žiť v milosti, lebo je povoláný k sláve. Charakter robí kresťana schopným mať účasť na Kristovom kňazstve – byť služobníkom liturgického kultu: - v krste pasívne; - v birmovaní a vo vysviacke aktívne. Avšak svätosť je dokonalosť lásky (por. *Mt* 5, 48; *KKC* 2013).

	Charakter – znak	Milosť – svätosť
Získanie	len cez sviatosť	cez sviatosť i dokonalú ľútosť
Trvanie	večité; nestratí sa	po ťažký hriech; stratí sa
Rast, zveľadenie	nerastie, nezveľaduje sa	rastie, vzmáha sa

Podmienečné udeľovanie sviatostí

Ak pri sviatostiach, ktoré sa nemôžu opakovať (kán. 845 § 1 *CIC*) aj po starostlivom skúmaní pretrváva rozumná pochybnosť (*dubium prudens*), či boli naozaj udelené, alebo udelené platne, treba ich udeliť podmienečne (*sub conditione*), por. kán. 845 § 2 *CIC*.

Teologický pohľad na sviatosti

Katolícky pohľad

V dokumentoch Magistéria sa odzrkadľuje vyzrievanie ohľadom teológie sviatostí. Prvýkrát sa Cirkev oficiálne vyjadrovala o sviatostiach na unionistických konciloch (lyonský r. 1247; florentský r. 1439). Tridentský koncil (r. 1547) o sviatostiach dogmatizoval hlavné pravdy:

1. Sviatosti ustanovil Kristus Pán (DH 1601).
2. Sviatostí je sedem (DH 1601).
3. Sviatosti účinkujú *ex opere operato* (DH 1606, 1607, 1608).
4. Tri sviatosti vtlačajú do duše človeka nezmazateľný znak (DH 1609).
5. Nie všetci pokrstení môžu udeľovať všetky sviatosti (DH 1610).
6. Vysluhovateľ sviatosti nemôže podľa vlastného úsudku zmeniť sviatostný znak (DH 1613).
7. Sviatostný znak – v rámci znakového poľa – môže zmeniť Cirkev (DH 1613).

Pravoslávny pohľad

Veľkú úlohu v prenikaní latinskej teológie do východných cirkví zohral Pseudodionýz (6. stor.). On pomenoval šesť spásonosných úkonov (gr. *mysterion*), ale ich celkový počet nechal otvorený. Mních Jób (13. stor.) napočítal sedem sviatostí, hoci neboli totožné s rímskymi sviatosťami. Zároveň pripustil, že existujú aj iné posvätné znaky.

Vo východných cirkvách sa učenie o sviatostiach ustálilo až po vystúpení protestantov. V r. 1573 protestantskí profesori z Tübingenu (Martin Crusius, +1607 a Jakub Andreas, +1590) poslali carihradskému patriarchovi *Confessio augustana* z r. 1530 a chceli, aby ho východné cirkvi prijali. V r. 1576 patriarcha Jeremiáš II. odpovedal: „My prijímame sedem sviatostí, nie tri.“ Tým sa postavil na stranu Ríma. Následne, počas 16. a 17. stor., jednotlivé pravoslávne cirkvi oficiálne deklarovali, že majú sedem sviatostí. Dôvodom **prijatia siedmich sviatostí** bola najmä symbolika (sedem darov Ducha Svätého, sedem trúb, sedem ponorení Námána v Jordáne...).

Protestantský pohľad

Protestantský pohľad na sviatosti je rôznorodý; hlavné smery predstavuje luteranizmus a kalvinizmus.

Martin Luther (+1546) pôvodne učil, že existujú tri sviatosti: krst, pokánie a Pánova večera (13. článok *Augsburského vierovyznania* z r. 1530). Neskôr luteráni znížili počet sviatostí na dve, lebo pokánie začali pokladať za obnovu krstu. Boli však za rozhrešenie, lebo má biblický základ (Jn 20, 23). Birmovanie a pomazanie chorých zavrhli, lebo sú od otcov, a preto nie sú nutné k spáse. Konfirmácia sa stala slávnostným úkonom, ktorým sa potvrdzuje prijatie člena do náboženskej obce. Služobné kňazstvo nemôže prinášať obety, lebo je jediná obeta Kristova; preto ani vysviacka neexistuje. Manželstvo má svoj základ u Boha, ale len v prirodzenej rovine – nie nadprirodzenej –, preto tento stav nie je sviatosť, je ako iné stavy, napr. ako vdovstvo.

Ján Kalvín (+1564) a Ulrich Zwingli (+1531) od počiatku uznávali iba dve sviatosti: krst a Pánovu večeru. Vo výklade prítomnosti Pána v Eucharistii sa však odlišujú od luteránov. Luteráni učia, že v okamihu prijímania je v nej skutočne prítomný Kristus, kalvíni učia, že je prítomný len obrazne. Služobník nového zákona je viac ako kňaz, lebo do kráľovského kňazstva patrí každý, kto je pokrstený. Len služobníci nového zákona majú ustanovenie od Krista; oni hlásajú Evanjelium a vedú Boží ľud. Kalvíni sa riadia *Druhým helvétskym vierovyznaním* z r. 1566.

Sviatosť krstu

Krst je prvá sviatosť, ktorou začína kresťanský život. So sviatosťou birmovania a Eucharistiou tvorí sviatosti „vstupu“ (iniciácie) do kresťanského života.

Latinský výraz *baptismus* je z gréckeho slova „*baptizein*“ (ponoriť, vstúpiť). Pokrstený vstúpi do Ježiša – ponorí sa doňho. Slovo *krst* je staroslovanského pôvodu. Výraz „*kristiť*“ (pokristiť sa, začleniť sa do Krista) lepšie vyjadruje krstné tajomstvo.

Ustanovenie sviatosti krstu

Sväté písmo

Starý zákon obsahuje predobrazy krstu: Noemov koráb *Gn* 6-9; prechod cez Červené more *Ex* 14; prechod cez Jordán *Joz* 3; kúpanie Námána *2 Kr* 5; obriezka *Gn* 17, 23-26. Všetky predobrazy sa zavŕšili v Kristovi. Kristus začal vlastné verejné účinkovanie svojím krstom v Jordáne (*Mt* 3, 13) a neskôr poslal apoštolov krstiť.

Mt 28, 19-20: „Chod'te teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal.“

Mk 16, 16: „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený.“

Jn 3, 3-5: „Ježiš mu odpovedal: Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí zhora, nemôže uzrieť Božie kráľovstvo. Nikodém mu vravel: Ako sa môže človek narodiť, keď je už starý? Azda môže druhý raz vojsť do lona svojej matky a narodiť sa? Ježiš odpovedal: Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva.“ Por. *Jn* 4, 1-3 – krst Ježišových učeníkov. Exegéza: Väčšina exegétov tvrdí (Michael Schmaus, +1994), že Ježiš sám nekrstil, ale dovolil, aby jeho učeníci začas krstili tak, ako krstil Ján Krstiteľ (por. *Jn* 3, 22-24; 4, 1-3).

Sk 2, 38-41: „Peter im povedal: Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha. Veď to prisľúbenie patrí vám a vašim deťom i všetkým, čo sú ďaleko; všetkým, ktorých si povolá Pán, náš Boh... Oni prijali jeho slovo a dali sa pokrstiť; a v ten deň sa pridalo asi tritisíc duší.“

Tradícia

Výroky *Svätého písma* o krste sú také jasné, že v staroveku nikto o krste nepochyboval.

Didaché (Nauka dvanástich apoštolov) pochádzajúce z oblasti Západnej Sýrie, spísané okolo r. 100: „Vo veci krstu postupujte takto: Keď ste už všetko predchádzajúce povedali (vyznanie viery), krstite v tečúcej vode v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Ak však nemáš tečúcu vodu, pokrsti v inej... Ak nemáš ani jednu ani druhú, lej tri krát na hlavu vodu v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Pred krstom sa má postiť krstiteľ, krstenec a kto len môže“ (7, 1-4).

Epistolé Barnába (po r. 135): „(Pri krste) vstupujeme do vody plný hriechov a nečistoty, ale z vody vystupujeme so srdcom plným bázne a nádeje v Ježiša Krista“ (XI, 11).

Justín (+165): „Potom ich (tých, ktorí z presvedčenia uveria) privedieme k vode. Tam sú znovuzrodení tým spôsobom, ako sme boli znovuzrodení my. V mene Pána Boha, Otca všetkého a nášho Spasiteľa Ježiša Krista i Ducha Svätého uskutočnia vo vode kúpeľ znovuzrodenia“ (*Apologia I.*, 61; - *List cisárovi Antóniovi Piovi*, +161).

Irenej (+202): „Keď Pán dával učeníkom moc znovuzrodiť ľudí pre Boha, povedal im: Chod'te, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Adversus haereses III*, 17, 1).

Hypolit Rímsky (+235) v diele *Traditio apostolica* (asi z r. 216) dopodrobna opisuje katechumenát aj samotný krst: - trojitá otázka, - trojité vyznanie viery, - trojité ponorenie; a tiež nasledujúce birmovanie (kap. 17-21).

Hilár (+367): „Pán kázal krstiť v mene Otca i Syna i Ducha Svätého, čiže vo vyznaní viery v Stvoriteľa i v Jednorodného i v Dar“ (*De Trinitate II*, 1, 33).

Cyrl Jeruzalemský (+386): „Ježiš posvätil krst, keď sám prijal krst. Keď Syn Boží prijal krst, ktože môže krstom pohrdať – azda iba bezbožník?“ (*Catecheses illuminandorum* 3, 11). „Vstupuješ do vody skutočne obťažný hriechmi, ale výzva milosti, ktorá zapečatí tvoju dušu, nedovolí, aby ťa

pohltil strašný drak. Následkom hriechu vstupuješ mŕtvy, ale vychádzaš prebudený k životu v spravodlivosti“ (*Catecheses illuminandorum* 3, 12).

Ambróz (+397): „Pozri, kde si pokrstený. Odkiaľ pochádza krst, ak nie z Kristovho kríža. V ňom je všetko tajomstvo, v ňom si ponorený, v ňom si spasený“ (*De sacramentis* II, 6).

V prvých štyroch stor. bol katechumenát zväčša trojročný. Krstilo sa len vo Veľkom týždni. Na Zelený štvrtok sa všetci krstenci okúpali, na Veľký piatok sa postili, na Bielu sobotu boli liturgicky činní. V nedeľu nadránom sa zriekli diabla a boli pomazaní olejom katechumenov. Na sviatní prijali krst i krstné pomazanie a napokon biskup krst zavŕšil – udelil im sviatosť birmovania. Potom prijímali Eucharistiu.

Proces uvádzania sa touto slávnosťou neskončil (Marcel Puvák). Novopokrstení počas celej veľkonočnej oktávy prichádzali do chrámu k sláveniu Eucharistie, ktoré bolo spojené s „mystagogickou“ katechézou (prednášal ju biskup). Noví kresťania (neofyti - nové kvety) boli postupne zasväcovaní do všetkých tajomstiev viery, aj do tých, na ktoré sa vzťahovala tzv. disciplína arcani (lex arcani), napr. náuka o Eucharistii, celé *Vyznanie viery*, modlitba *Otčenáš* atď. Medzi najznámejšie a najkrajšie patrili *Mystagogické katechézy* (*Catecheses mystagogicae*) Cyrila Jeruzalemského (+386).

Rozumová úvaha

Dejiny náboženstiev svedčia o tom, že veriaci vždy túžili po večnom živote a po očistení od hriechov. Voda sa pre svoju prirodzenú životodarnú funkciu (celý životný proces buniek prebieha vo vodnom režime; čistá voda dopravuje organizmu výživu a odvádza odpad) a očistnú funkciu (voda umýva) stala vhodným symbolom duchovného znovuzrodenia a očistenia.

Sviatosť krstu je účinný znak, ktorým sa ľuďom udeľuje duchovný život. Nadprirodzený duchovný život, ktorý ľudia dostávajú Kristovou milosťou, je analogický so začiatkom prirodzeného života (por. *KKC* 1211; *Theologická summa* III., 65, 1). Ovocie duchovného života je zároveň osobné i ekleziálne: pre každého veriaceho je týmto ovocím život pre Boha v Kristovi; pre Cirkev je to vzrast v láske a v jej poslaní vydávať svedectvo (*KKC* 1134).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus ustanovil sviatosť krstu.“

Por. *Mt* 28, 19-20; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601.

Augustín (+430) sa domnieval, že Ježiš ustanovil krst v čase svojej smrti. Tomáš Akvinský (+1274) myslel, že pri krste v Jordáne. Iní teológovia učili, že pri rozposlaní apoštolov, por. *Mt* 28, 19-20. Súčasná teológia ustanovenie krstu považuje za postupný proces.

Pretože katolícky krst má v podstate trojičný základ, nesprávny je charizmatický výraz „krst Ducha“ alebo „krst Duchom“ (tzv. spirituálne prekrstovanie ako nevyhnutná podmienka opravdivého kresťanského života), hoci sa tým chce vyjadriť dobrá vec – rozvinutie toho, čo v pokrstených Boží Duch pôsobí. Katolícka cirkev neučí o dvoch krstoch – „o krste vodou“ a „o krste Duchom“. Existuje len jeden sviatosťný krst, ktorý obsahuje aj veľkonočný aj turíčný rozmer (por. *Tít* 3, 5-7).

Materiálna dogma: „Krst je prvá, a preto najpotrebnejšia sviatosť.“

Por. *Mk* 16, 16; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1314; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1618 aj r. 1564, *DH* 1864; *KKC* 1213.

Kto neprijal krst, nemôže platne prijať iné sviatosti (por. kán. 842 § 1 *CIC*). Krst sa preto nazýva „bránou sviatosti“ (por. kán. 849 *CIC*; *Theologická summa* III., 63, 6).

Istá náuka: „Krstom začína vstup do kresťanského života, tzv. kresťanská iniciácia.“

Por. *Jn* 3, 3-5; *KKC* 846, 950, 1213; kán. 842 § 2 *CIC*.

Tri sviatosti – krst, birmovanie a Eucharistia – sú plným uvedením do kresťanského života (*KKC* 1212); krst je prvou bránou.

Podoby krstu

Existuje trojaký krst (por. *Hebr* 6, 2; *KKC* 1258; *Theologická summa* III., 66, 11):

1. **Krst vody** je sviatostný krst.
2. **Krst krvi** prijíma ten, kto pre kresťanskú vieru alebo mravy podstupuje smrť (*Mt* 10, 39; *Jn* 12, 35). Otcovia od počiatku považovali mučenícku smrť za „krst krvi“. Por. Tertulián (+224), *De baptismo* 16; Cyprián (+258) *Epistula* 73, 22. Krst krvi posväčuje človeka, ale nie je sviatosť.
3. **Krst túžby** prijíma ten, kto túži po krste (*Lk* 7, 47; *Jn* 14, 21; *Lk* 23, 43). Učili o ňom napr. Ambróz (+397), *De obitu Valentiniani II.* 51, 53 a Augustín (+430) *De baptismo* IV, 22, 29. Krst túžby tiež posväčuje človeka, ale nie je sviatosť.

Matéria a forma sviatosti krstu

Podstatu sviatosti tvoria tri prvky – matéria (vec), forma (slovo) a milosť. Matéria je vzdialená (vec vo svojej podstate) a blízka (úkon, ktorý sa s danou vecou robí).

Matéria krstu

Dogma: „Pre krst je nutná prirodzená voda.“

Por. *Jn* 3, 3-5; *Sk* 8, 36; Tridentický koncil, r. 1547, *DH* 1615.

Prirodzená voda najlepšie predstavuje životodarnú a očistnú funkciu vody; krstná voda symbolizuje to nadprirodzené, čo sa pri krste stalo.

Blízka matéria krstu je obmytie vodou. Obmytie je istou náukou Cirkvi. *Kódex kánonického práva* z r. 1917 (kán. 758) popri krstení ponorením a liatím opatrne pripustil aj krstenie kropením. To sa však čoskoro považovalo za menej isté (Alexander Spesz, +1967; Jozef Uhrin, +1983). Preto kódex z r. 1983 predpisuje krstenie len ponorením alebo liatím (por. kán. 854).

Forma krstu

Ježiš pravdepodobne prikázal apoštolom, aby krstili „v jeho mene“, por. *Sk* 8, 16; *Didaché* 9, 5. Oni, vedení Duchom Svätým, to neskôr urobili použitím trojičnej formuly, por. *Mt* 28, 19-20.

Definitívna pravda: Formou krstu sú slová: „M., ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“

Por. *Mt* 28, 19-20; *KKC* 1240.

Krstná formula (forma) má tri časti: meno, opis úkonu a trinitárne zvolanie.

1. Meno osoby sa začalo používať od 5. stor., keď sa začali krstiť prevažne malé deti. Vyžaduje sa k dovolenosti krstu.
2. Opis úkonu je „ja ťa krstím“ (alebo „krstí sa“ – východná liturgia). Objavil sa v rímskej liturgii v 7. stor.; od 12. stor. sa vyžaduje k platnosti krstu, por. Alexander III. (+1181), *DH* 757; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1314.
3. Trojičné zvolanie je „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“. Pochádza z apoštolských čias (c. r. 70, Antiochia) a vyžaduje sa k platnosti krstu, por. *Mt* 28, 19-20; dogma, Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 802; dogma, Tridentický koncil, r. 1547, *DH* 1617.

Začiatkom 21. stor. niektorí kresťania začali – pod vplyvom tzv. feministickej teológie – používať formuly, vyhýbajúce sa pojmom „otec“ a „syn“, lebo ich považovali za šovinistické. Pri krste používali formulu: „M., ja ťa krstím v mene Stvoriteľa i Vykupiteľa i Posvätitel'a“ alebo iné variácie. Kongregácia pre náuku viery v r. 2008 vyhlásila, že krst s takouto formulou nie je platný.

Vysluhovateľ krstu

Prvým vysluhovateľom každej sviatosti je Ježiš – Spasiteľ. Ľudský vysluhovateľ, musí byť jedna osoba. Nie je prípustné, aby jedna osoba hovorila slová (forma sviatosti) a druhá osoba aplikovala vec (matéria sviatosti).

V najstaršom svedectve o živote Cirkvi, v *Didaché* (por. 7) pri podrobnom opise krstného obradu nie je opísaný krstiteľ. V tom období ešte nejestvovala jednotná prax.

Istá náuka: „Riadnym vysluhovateľom krstu je biskup, kňaz a diakon.“

Por. *KKC* 1256; kán. 861 § 1 *CIC*.

Preto sú „riadni vysluhovatelia“, lebo sú vysvätení. Táto ich úloha má biblický základ (*Mt* 28, 19). Tak to praktizovala aj prvotná Cirkev. Ignác Antiochijský (+117): „Nie je dovolené krstiť bez biskupa“ (*Smyrňanom* 8, 2).

1. Mimoriadnym vysluhovateľom je kresťan – laik, lebo aj on je povolaný ohlasovať spásu (por. kán. 861 § 2 *CIC*).

2. Mimoriadnym vysluhovateľom je aj nekrstený (každý človek; por. kán. 861 § 2 *CIC*). On tiež môže vykonať spásonosný znak, ak chcerobiť to, čo robí Cirkev (dogma; *DH* 1611).

Pravda o mimoriadnom vysluhovateľovi (dogma; *DH* 802; por. *Sk* 2, 41 – na Turíce bolo pokrstených 3000 ľudí; nepriamo je poukázané, že apoštolom pomáhali krstiť aj učeníci) má základ v nevyhnutnosti krstu k spásu (dogma; *DH* 1618; por. *Mk* 16, 16: „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený, ale kto neuverí, bude odsúdený.“ *Jn* 3, 5: „Ak sa niekto nenarodí z vody a Ducha nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“; *KKC* 1257) a v kristocentrizme dejín (por. *Jn* 1, 3). V tomto prípade vystupuje do popredia prvý vysluhovateľ – Kristus. Pravda o mimoriadnom vysluhovateľovi krstu je z božského ustanovenia, aby nikomu nechýbala možnosť duchovného znovuzrodenia.

Podmienečné udelenie sviatosti krstu

Keďže krst vtlačá do duše nezmazateľný znak (charakter), nemôže sa opakovať (kán. 845 § 1 *CIC*). Preto, ak aj po starostlivom zisťovaní pretrvávajú rozumná pochybnosť (*prudens dubium*), či krst bol naozaj udelený, alebo bol udelený platne, treba ho udeliť podmienečne (*sub conditione*; kán. 845 § 2 *CIC*).

Platnosť krstu heretikov

V 3. a 4. stor. bola aktuálna otázka platnosti krstu sektárov – heretikov. Pápeži – Štefan I. (254-257) v r. 256 a Silvester I. (314-335) v r. 314 – učili, že krst heretikov je platný, ak bol udeľovaný v mene Najsvätejšej Trojice. Toto stanovisko potvrdila Arleská synoda v r. 314, por. *DH* 123 a neskôr aj scholastici, por. *Theologická summa* III., 66, 9.

Neplatnosť krstu Mormónov

Kongregácia pre náuku viery v r. 2001 vyhlásila, že krst Mormónov je pre katolíkov neplatný. Hoci v zásade je krst nekatolíckych cirkví pre katolíkov platný, v tomto prípade to však neplatí, lebo Mormóni chápu krst príliš odlišne.

Mormóni (Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní) vznikli v r. 1830 v USA. V r. 1847 založili mesto Salt Lake City, kde majú centrálu a obrovské archívy. Krstia ponorením a krstia aj zástupne (za mŕtvych).

Prijímateľ krstu – krstenec

Materiálna dogma: „Prijať krst môže človek, ktorý ešte nebol pokrstený.“

Por. *KKC* 1246; kán. 86 *CIC*.

V staroveku niektoré kresťanské sekty (napr. marcioniti) praktizovali zástupný krst za mŕtvych odvolávajúc sa na *Písmo*: „Niektorí sa dávajú krstiť za mŕtvych“ (por. *1 Kor* 15, 29). Pavol apoštol zdôrazňujúc vieru vo vzkriesenie mŕtvych poukázal na neznámu (a čoskoro opustenú) prax korintských kresťanov. Iní sa snažili pokrstiť už mŕtveho, čo však synody v Hippo (r. 393) a v Kartágu (r. 397) zakázali.

Katechumenát

Dospelý krstenec sa musí na krst pripraviť, absolvovať katechumenát. *Didaché* (por. 6, 1-2) učilo o príprave na krst (vyučovanie a obrátenie). Por. Justín, *Apológia I.*; Tertulián, *De baptismo*; Origenes, *Contra Celsum*; Hypolit Rímsky, *Traditio apostolica*. Katechumenát bol oficiálne zavedený v 2. stor. Trval dva až tri roky a mal viaceré „triedy“, podľa pokročilosti katechumenov. „Zlaté obdobie“ katechumenátu bolo v 3. až 5. stor. V 5. stor. sa začal krst odkladať z obavy pred náročnosťou kresťanského života. V 6. stor. prevládol krst nemluvniat. V 11. stor. katechumenát prakticky zanikol. Krstili sa deti hneď po pôrode, lebo bola vysoká novorodenecká úmrtnosť.

V novoveku Druhý vatikánsky koncil (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 64; dekr. *Christus Dominus* 14) obnovil katechumenátnu prax. Okrem nej odobril aj tzv. neokatechumenátnu cestu, ktorá má dva základné prúdy: - príprava na prijatie iniciačných sviatostí; - znovuobjavenie hodnoty krstu a prehĺbenie kresťanského života pre pokrstených (Ján Ďurica).

Katechumenát na Slovensku trvá dva roky (*Dekrét*, č. 1/1991; KBS dňa 6.1.1991).

Krstný rodič – kmotor

Knihy *Nového zákona* nehovoria nič o krstných rodičoch. Funkcia „krstného“ sa zrodila v 4. stor. počas masovejšieho vstupu ľudí do Cirkvi, keď išlo o tzv. ručiteľa. Úloha krstného rodiča, ako ju poznáme dnes – napomáhať k duchovnému dobru krstenca (por. *KKC* 1255; kán. 872 *CIC*) –, sa ustálila v 5.-7. stor. Keďže krst a birmovanie boli v staroveku spojené, samostatný birmovný rodič vtedy neexistoval. Jeho špecifická úloha – duchovná pomoc (por. *KKC* 1311; kán. 892 *CIC*) –, bola definovaná až v 9. stor. (Parížska synoda, r. 829). Aby lepšie vynikla jednota oboch sviatostí, mala by to byť tá istá osoba ako pri krste.

Podľa starovekej tradície, ktorú Cirkev aj dnes toleruje, „krstný“ sa môže dať pri krste zastúpiť. Kmotor (kmotra) je krstný otec (krstná mama) vo vzťahu k rodičom krstenca.

Sloboda prijatia krstu

V 4. stor. svetská moc uznala kresťanstvo. Cirkevní otcovia riešili otázku rešpektovania osobnej slobody človeka ohľadom prijatia krstu. Augustín (+430) tvrdil, že Cirkev má povinnosť prinútiť ľudí prijať krst – kvôli spásu; por. podobenstvo, v ktorom pán kázal sluhovi donútiť ľudí, aby prišli na jeho pripravenú hostinu (*Lk* 14, 15-24). Iní však nútenie neschvaľovali. Násilné krsty boli definitívne zakázané Inocentom III. (1198-1216) v r. 1201, *DH* 781; por. kán 865 *CIC*.

Krst detí

Sväté písmo

Červenou niťou *Písma* je zmluva medzi Bohom a ľuďmi. Od Abraháma až po Krista Boh chcel, aby sa zmluva dotýkala aj detí. V *Starom zákone* znamením zmluvy bola obriezka (por. *Gn* 17, 11-14), ktorú museli prijať aj nemluvňatá. V *Novom zákone* je to krst (*Kol* 2, 11). Krst nikde nie je ohraničený vekom, práve naopak; por. *Mt* 19,14: „Nechajte deti a nebráňte im prichádzať ku mne, lebo takým patrí nebeské kráľovstvo.“ Por. *Hebr* 2, 8.

Písmo nepriamo uznáva krst detí – nemluvniat, keď Boh udeľuje odpustenie a milosť človeku vďaka prosbe (viere) druhého človeka: - Abrahám sa prihovára za Sodomu (por. *Gn* 18, 16n); - Ježiš odpustil hriechy ochrnutému pre vieru jeho priateľov, por. (*Lk* 5, 19-20): „Keď (muži) pre

zástup nenašli priechod, kadiaľ by ho vniesli, vyšli na strechu a cez povalu ho na lôžku spustili priamo pred Ježiša. Keď (Ježiš) videl ich vieru, povedal: Človeče, odpúšťajú sa ti hriechy.“

Písmo nepriamo hovorí o krste detí, keď hovorí o krste rodín. Výraz „rodina“ a „dom“ znamenal v biblickom význame bratov, sestry, slúžky – teda väčší počet ľudí z viacerých rodín.

Sk 16, 33: „V tú nočnú hodinu ich (strážca väzenia) vzal, vymyl im rany a hneď sa dal pokrstiť on i všetci jeho domáci.“ Por. aj *Sk* 10, 44-48; *Sk* 16, 15;

I Kor 1, 16: „Pokrstil som aj Stefanosov dom.“

Držať sa len jedného biblického citátu (*Mk* 16, 16), ignorujúc zmysel iných textov a najmä celého *Písma* – nie je správne, lebo je proti „sensus fidei“. S deťmi sa tu – pri krste – stotožňujú všetci tí, ktorí psychicky nie sú zodpovední za seba (por. kán. 852 § 2 *CIC*).

Tradícia

Otcovia a teológovia neboli v pohľade na krst detí jednotní, pretože neexistovala všeobecná teológia krstu detí – len jeho prax: Cirkev deti vždy krstila. Dôvodom nejednotnosti bola striktné chápaná osobná zodpovednosť, a teda rozdielny výklad veršu *Mk* 16, 16: „Kto uverí a dá sa pokrstiť...“ Napr. Tertulián (+224) bol proti krstu detí, ale Origenes (+253) bol za.

Irenej (+202): „Prišiel všetkých spasiteľ, všetkých, ktorí sa znovuzrodia v Bohu: nemluvňatá, deti, mládencov a starších“ (*Adversus haereses* II, 22, 4).

Cyril Jeruzalemský (+386): „(Ježiš) je pripravený tých, čo majú prijať krst – i vás všetkých – predstaviť v Duchu Svätom Otcovi a povedať: Hľa ja a moje deti, ktoré mi dal Boh“ (*Catecheses illuminandorum* 14, 30). Cyril nevyklučoval krst detí, por. *Catecheses illuminandorum* 15, 18.

Augustín (+430): „Malým deťom Matka Cirkev požičia nohy iných, po ktorých prídu, srdce iných, ktorým uveria a jazyk iných, aby vyznali vieru“ (*Sermo* 176, 2).

Krst detí sa stal bežným počas 5. stor., keď sa prehĺbila teológia krstu a dedičného hriechu (vd'aka Augustínovi a Cyrilovi Jeruzalemskému). Masívny krst detí umožnila aj zmenená spoločenská situácia; r. 391 sa kresťanstvo stalo štátnym náboženstvom v Rímske ríši (západná časť Rímskej ríše zanikla r. 476, keď Odoaker, člen cisárovej osobnej stráže, zbavil posledného cisára Romula Augusta /bol ešte dieťať a/ moci). Bol to koniec antiky aj historického staroveku.

Rozumová úvaha

Ku kresťanstvu fundamentálne patrí princíp solidarity – v Ježišovi je ľudstvo vykúpené; v Adamovi ľudstvo zhrušilo, por. *Rim* 3, 23.

Ako dochádza k prirodzenému zrodeniu dieťaťa bez jeho vedomia, podobne môže dôjsť aj k jeho nadprirodzenému zrodeniu. Práve pri krste detí vystupuje do popredia číre darovanie milosti. U nemluvniat je splnená minimálna dispozícia, tzv. negatívna, t.j. nekladú milosti prekážku.

V praxi sa pri krste detí objavujú dva extrémny:

1. Neobaptizmus – pokrstené dieťa má krst opäť prijať, keď vyrastie do dospelosti.
2. Nároky niektorých kresťanov krstiť deti bez záruky náboženskej výchovy.

K dovolenosti krstu dieťaťa (za riadnych okolností) sa vyžaduje súhlas zodpovednej osoby a aby bola opodstatnená nádej, že bude vychovávané v katolíckej viere, por. kán. 868 § 1 *CIC*. Túto nádej môžu dať blízki i vzdialenejší veriaci (aj živá farnosť).

Magistérium

Dogma: „Treba krstiť malé deti.“

Por. *Mt* 19,14; *Gn* 17, 11n; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1625, 1626.

Rodičia sa majú postarať o to, aby bolo dieťa pokrstené v prvých týždňoch života (por. kán. 867 § 1 *CIC*). K dovolenosti krstu dieťaťa sa vyžaduje súhlas aspoň jedného rodiča (por. kán. 868 § 1 *CIC*). V nebezpečenstve smrti sa dovoľne krstí každé dieťa aj proti vôli rodičov (por. kán. 868 § 2 *CIC*). Podľa možnosti sa majú krstiť aj potratové plody, ak žijú (por. kán. 871 *CIC*).

Katolícka cirkev si uvedomuje úzky súvis medzi vierou a krstom (por. *Mk* 16, 15). Krst detí – platný, dovolený, odporúčany – je odôvodnený teologicky aj prakticky.

- a) Náuka o nezaslúžitelnosti milosti a o dedičnom hriechu (milosť rastie pod vplyvom Ducha Svätého, ak človek tomu nebráni).
- b) Stará kresťanská prax (na ktorú sa odvolal aj Martin Luther, +1546).
- c) Opovážlivé odkladanie krstu na neskorší vek.

Pohľad Cirkvi na osud nepokrstených detí

V priebehu 2000-ročnej existencie Cirkvi sa tento pohľad vyvíjal. Augustín (+430) v súvislosti s náukou o dedičnom hriechu učil, že nepokrstené deti sú zatratené (por. *Sermo* 294, 3; Kartágingenská synoda, r. 418, *DH* 224; Druhý lyonský koncil, r. 1274, *DH* 858; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1306). Táto náuka sa na dlhý čas stala všeobecným učením Cirkvi (por. *Nádej na spásu pre deti, ktoré zomreli bez krstu* 40).

Tomáš Akvinský (+1274) však tento pohľad zmenil. Učil, že nepokrstené deti síce neuvidia Boha (nedostatok milosti posväcujúcej), ale budú prirodzene šťastné. Róbert Belarmín (+1621) opravil náuku Tomáša, lebo tretí stav vo večnosti nie je biblicky doložený.

Cirkev (por. rozhodnutie Medzinárodnej teologickej komisie z r. 2007: *Nádej na spásu pre deti, ktoré zomreli bez krstu* 79) nemá istotu, ale veľkú nádej, že nepokrstené detividia Boha, lebo Boh má aj iné cesty ako dosiahnuť spásu (por. *KKC* 1257, 1261). Teologické odôvodnenie:

1. Kristocentrizmus; ak rozumný tvor nepovie Kristovi nie, znamená to áno, pretože všetko patrí Kristovi.
2. Zástupníctvo Cirkvi; Cirkev tvorí spoločenstvo svätých, ktorí si pomáhajú v posväcovaní.

Teológia pozná aj teóriu Ladislava Borosa (+1981) o tzv. poslednom rozhodnutí. Vraj v okamihu smrti (alebo na začiatku osobného súdu) človek dostane poslednú možnosť rozhodnúť sa za Boha alebo proti nemu. Túto teóriu Boros odôvodnil tým, že človek počas svojho života nie je schopný definitívneho rozhodnutia, lebo je obmedzený vo svojej slobode. Cirkev túto teóriu odsúdila, lebo Boh je ten, ktorý najlepšie pozná mieru ľudskej slobody. Podľa niektorých teológov, by však bolo možné aplikovať túto teóriu jedine na nepokrstené deti a mentálne postihnutých.

Účinky krstu

Teológia o účinkoch krstu bola od staroveku veľmi hlboká. Didymus Alexandrijský – „Slepý“ (+398): „Človek sa dva razy počne: raz z nášho tela, druhý raz z Božieho Ducha. Krstný prameň totiž službou kňazov viditeľne rodí naše viditeľné telo; duchovne však službou anjelov krstí, čiže ponára do seba samého a znovuzrodzuje telo a s ním aj dušu sám Boží Duch, ktorý je nedostupný akémukoľvek chápaniu“ (*De Trinitate* II, 2, 12).

Ján Zlatoústý (+407): „Duchovné narodenie duší je privilegiom kňazov: oni im umožňujú narodiť sa pre život milosti skrze krst; skrze nich si obliekame Krista, sme pochovaní s Božím Synom a stávame sa údmi tejto blahoslavenej hlavy. A tak ich teda musíme nielen rešpektovať viac ako kniežatá a kráľov, ale aj ctíť si ich viac ako našich rodičov. Títo nás zrodili z krvi a vôle tela; kňazi však nám umožňujú narodiť sa ako Synom Božím, oni sú nástrojom nášho blahoslaveného znovuzrodenia, našej slobody a našej adopcie v poriadku milosti“ (*De sacerdotio* III, 6).

Ján Damaský (+750) o Božom živote učil: „Čím je Kristus od prirodzenosti (fysei), tým sú kresťania milosťou (chariti) danou v krste“ (*De fide orthodoxa* IV, 8).

Krstná milosť je bohatá skutočnosť (*KKC* 1279-1280) obsahujúca **štyri prvky (účinky):**

1. účinok: Odpustenie hriechov a trestov

Dogma: „Krst udeľuje krstnú milosť.“

Por. *Jn* 3, 3-5; *Rim* 6, 7; *Gal* 4, 5-7; Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1515; *KKC* 1262.

Krstná milosť má dva rozmery. Prvým rozmerom je odpustenie všetkých hriechov i všetkých trestov (por. *Ez 36, 25-27; Theologická summa III.*, 68, 5).

Avšak krstná milosť nikoho neoslobodzuje od tzv. hriešnej žiadostivosti (prirodzené slabosti). Aj pokrstený musí bojovať proti jej hnutiam, ktoré neprestajne podnecujú na hriech (por. *KKC 978*). Ale hriešna žiadostivosť nie je opravdivý a vlastný hriech; „hriešnou“ sa volá preto, že z hriechu pochádza a na hriech podnecuje (por. *DH 1515*).

2. účinok: Boží život – znovuzrodenie, posvätenie človeka

Dogma – vid' vyššie.

Druhým rozmerom krstnej milosti je nadprirodzený Boží život – posvätenie, duchovné znovuzrodenie človeka. *Písmo* používa výrazy „nové stvorenie“ (*Rim 6, 4; 2 Kor 5, 17*), „adoptívne synovstvo Boha“ (por. *Gal 4, 5-7*), „dar Ducha Svätého“ (*Sk 2, 38*). Podľa teológov už nikdy nenaštane v človeku taká významná kvalitatívna zmena, ako pri krste.

Odpustenie a udelenie Božieho života sú hlavnými účinkami krstu (por. *KKC 1262*).

3. účinok: Začlenenie do Cirkvi

Istá náuka: „Krst včleňuje do Cirkvi.“

Por. *KKC 1267*. Pokrstený sa stáva „bunkou“ Kristovho tajomného tela (por. *Rim 6, 5, 8; Gal 3, 27*). Pokrstený je účastný na spoločnom kňazstve veriacich; por. „spoločenstvo“ (*Ef 4, 25*); „sme jedno telo v jednom duchu“ (*1 Kor 12, 13*).

4. účinok: Znak krstu – sviatostný charakter

Sväté písmo

Sk 2, 38: „Peter im povedal: Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha.“ Por. *1 Kor 1, 4; Hebr 9, 15n; Rim 4, 9-12* – znak obriezky a predobraz krstu.

Rim 8, 29: „Stanú sa podobnými obrazu jeho Syna.“ Exegéza: Pripodobnenie sa deje cez sviatostný charakter. Por. aj *Ez 9; Zjv 7, 3; Rim 5, 5; 8, 15*.

2 Kor 1, 21-22: „Boh nás i vás posilňuje pre Krista, on nás pomazal, on nás označil svojou pečaťou a vložil nám do srdc závdavok Ducha.“ Por. aj *1 Jn 2, 27; Ef 1, 13; 4, 30* – „pečať na deň vykúpenia“.

Tradícia

Otcovia boli presvedčení, že krst je veľmi dôležitý, jednorázový a nezvratný.

Hermas (+c.160; jeho apokalyptické dielo vznikalo v r. 90-140): „Predtým, ako človek nosil meno Božieho Syna, bol mŕtvy; keď dostane pečať, odloží smrť a začne opäť žiť. Pečať je voda“ (*Pastor, Similitudinis IX.*, 16, 1).

Irenej (+202): „Krst je pečať večného života“ (*Demonstratio praedicationis apostolicae 3*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Čímsi veľkým je krst, ktorý vás čaká. Je výkupným pre zajatcov, odpustením hriechov, smrťou viny, znovuzrodením duše, žiarivým odevom, svätou a neporušiteľnou pečaťou, povozom do neba, rozkošou raja, zákonom obyvateľstva v kráľovstve, darom dedičstva“ (*Catecheses illuminandorum-Initium 16*). „Duch Svätý zapečatí vaše duše. Budete vyvolení do služby veľkému Kráľovi“ (*Catecheses illuminandorum 3, 3*). „Ako ste boli očistení od hriechov skrze Pána obmytím vodou v slove, ako ste sa kňazským spôsobom stali účastníkmi Kristovho mena a dostali ste pečať spoločenstva s Duchom Svätým“ (*Catecheses illuminandorum 18, 33*).

Augustín (+430): „Kristova sviatosť neodrží menej, ako táto telesná značka (vojaka). Však vidíme, že ani odpadlíci nepostrádajú krst, pretože sa im neudeluje, keď sa kajúčne navracajú“ (*Contra epistulam Parmeniani 2*).

Augustín nazval znak krstu „Pánov znak“ (por. *Epistula* 98, 5). Gregor Nysský (+394) volal krst „vypáleným znamením“. Ambróz (+397) učil, že krst je akoby vytetované znamenie na čele otroka. Teodor z Mopsvestie (+428) označil krst za znamenie vojakov na predlakti.

Rozumová úvaha

Udelenie pečate platne určuje a rozlišuje – to platí vo všeobecnosti i v teológii. Všetky významy pečate poukazujú na veľkú hodnotu (cenu daru) a zodpovednosť (úlohu) nezmazateľného znaku krstu.

Alexander Halský (+1245) a iní scholastici učili, že je formálny rozdiel medzi krstnou a birmovnou pečaťou. Krstný znak znamená, že pokrstený patrí navždy Kristovi ako Božie dieťa. Nijaký hriech nemôže krstný znak zotrieť (por. *Theologická summa* III., 66, 9), hoci ťažký hriech zabraňuje krstu prinášať ovocie spásy.

Magistérium

Dogma: „Krst vtlačá do duše nezmazateľný znak.“

Por. 2 *Kor* 1, 21-22; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609.

Pokrstený dostal nový nadprirodzený život a tým aj nový charakter, ktorý má rozvíjať a pestovať ako svoju duchovnú povahu – povahu Božieho dieťaťa (dôvera v Boha, radosť z Boha, žitie v Božej prítomnosti...). Boh mu bude pritom permanentne a špeciálne pomáhať.

Dogma: „Krst nemožno opakovať.“

Por. *Rim* 8, 29; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609, 1624; r. 1564, *DH* 1864.

Potrebnosť krstu ku spásu

Pán Ježiš učil, že krst je nevyhnutný k spásu (*Jn* 3, 5): „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva.“

Dogma: „Krst je nevyhnutný k spásu.“

Por. *Jn* 3, 5; *Mk* 16, 16; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1618.

Z teologického pohľadu ide o prvoradú potrebnosť. Krst je nevyhnutne potrebný pre spásu tých, ktorým bolo ohlasované Evanjelium a ktorí mali možnosť prijať túto sviatosť: „Boh zviazal spásu so sviatosťou krstu, ale on sám nie je viazaný svojimi sviatosťami“ (*KKC* 1257).

Sviatosť birmovania

Birmovanie je druhá uvádzajúca sviatosť (por. Justín, *Apológia I.*, 65, 1; kán. 842 § 2 *CIC*). Birmovanie sa dlhý čas vysluhovalo spolu s krstom. Krstili sa – aj birmovali – najmä dospelí.

Pojem birmovanie je z lat. confirmare - posilňovať, zakladať. Výraz birmovanie ustálil Prvý oranžský snem r. 441. Dovtedy sa birmovanie volalo pečať, zdokonalenie krstu, završenie krstu.

Ustanovenie sviatosti birmovania

Sväté písmo

Starozákonní proroci ohlasovali, že Boží Duch spočinie na očakávanom Mesiášovi (*Iz* 11, 2) a na celom mesiášskom ľude (*Ez* 11, 19; 36, 26-27; *Joel* 3, 1-2; *Jer* 31, 31-34). Kristus, Boží Mesiáš, tieto proroctvá vyplnil, keď zoslal svojho Ducha na mesiášsky ľud.

Sk 1, 5: „A keď s nimi stoloval, prikázal im, aby neodchádzali z Jeruzalema, ale aby očakávali Otcovo prisľúbenie: O ktorom ste počuli odo mňa, že Ján krstil vodou, ale vy budete o niekoľko dní pokrstení Duchom Svätým.“ Por. *Jn* 3, 5; 7, 39.

Jn 14, 26: „Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Por. *Sk 1, 8*.

Sk 2, 38: „Peter im povedal: Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha.“ Exegéza: Kresťanský krst, ktorý bol spojený s birmovaním, už nebol iba krstom pokánia (ako bol Jánov krst), ale bol aj niečím novým – darom Ducha.

Sk 8, 14-17: „Keď sa apoštolí, ktorí boli v Jeruzaleme do počuli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni ta zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil. Boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich zložili ruky a dostali Ducha Svätého.“

V *Sk 19, 1-7* Lukáš opísal, ako Pavol apoštol birmoval v Efeze: „Keď na nich (na dvanásť predtým pokrstených mužov) Pavol vložil ruky, zostúpil na nich Duch Svätý.“

Tradícia

Z prvých dvoch storočí nie je svedectvo o spôsobe birmovania. Birmovanie však bolo súčasťou procesu uvádzania – kresťanskej iniciácie. V *Didaché* (por. 9, 5) je po krste umiestnená eucharistická modlitba. Aj Ignác Antiochijský (+117) vetou „Ani krstiť, ani sláviť agapé sa nemá bez biskupa“ (*Smyrňanom 8*), poukázal na trojstupňovú iniciáciu (krst, birmovanie, Eucharistia), čo opísal aj Justín (+165), por. *Apologia I.*, 61 a 65.

Klement Rímsky (+101): „Azda nemáme jedného Boha a jedného Krista a jedného Ducha milosti, vyliateho na nás“ (*List Korintňanom 46, 6*).

Teofil Antiochijský (+c.186): „Voláme sa kresťania, lebo sme pomazaní Božím olejom“ (*Ad Autolyicum I, 12*).

Tertulián (+224) učil, že krst je príprava na prijatie Ducha Svätého: „Potom sa vloží ruka a týmto žehnaním sa zvoláva a pozýva Duch Svätý“ (*De baptismo 8*).

Hypolit Rímsky (+235) vo dvoch spisoch *Traditio apostolica* (kap. 21) a v *Komentári k Danielovi* (1, 16) hovorí už o birmovaní ako o samostatnom liturgickom obrade.

Cyprián (+258): „Tí, ktorí boli v Cirkvi pokrstení, sú predvedení pred predstaviteľov obce (biskupov) a cez našu modlitbu a vkladáním našich rúk prijímajú Ducha Svätého a Pánovou pečaťou sa zdokonaľujú“ (*Epistula 73, 9*).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Boh vesmíru, ktorý v Duchu Svätom hovoril skrze prorokov, ktorý ho tu v deň Turíc zoslal na apoštolov, nech ho aj teraz zošle vám, nech skrze neho i nás zachová a nám všetkým umožní účasť na jeho daroch, aby sme vždy prinášali ovocie Ducha Svätého“ (*Catecheses illuminandorum 17, 38*). „Keď Kristus počas krstu v rieke Jordán udelil vodám vôňu svojho Božstva, vyšiel z nich, a vtedy zostúpil na neho vo svojej osobe Duch Svätý, tak že rovný spočinul na rovnom. Podobne i vám, keď ste vyšli zo svätej kaplnky, bolo udelené pomazanie, obraz toho pomazania, ktoré dostal Kristus, a ktorým je Duch Svätý“ (*Catecheses mystagogicae 21, 1*). „Tak je to i v birmovaní. Kristus bol pomazaný duchovným olejom radosti, t.j. Duchom Svätým, ktorý ako prameň duchovnej radosti sa nazýva olejom radosti, vy ste zasa boli pomazaní olivovým olejom, a vtedy ste sa stali účastníkmi a spoločníkmi Krista“ (*Catecheses mystagogicae 21, 2*).

Ambróz (+397) učil o birmovaní: „Po krste je potrebné, aby nastalo jeho dovŕšenie“ (*De sacramentis III, 2, 8*).

Vývoj samostatného birmovania

V Latinskej cirkvi začalo osamostatňovanie birmovania v 4. stor. z viacerých dôvodov. Biskup vždy robil druhé pokrstné pomazanie, tzv. zavŕšenie krstu – čiže birmovanie (prvé pomazanie robil kňaz či diakon). Keď prudko vzrastal počet kresťanov (najmä od r. 391, lebo kresťanstvo bolo privilegované náboženstvo v Rímskej ríši) biskup nemohol byť pri každom krste a birmovanie sa odložilo. Vývoj samostatného birmovania podnecovali aj kresťania, ktorí prijali krst v núdzi (pokrs-

tenie laikom). Keď títo prichádzali k biskupovi, on neopakoval krst, ale vložil na nich ruky a zavŕšil krst, pobirmoval ich. Napokon biskup aj na tých, ktorých pokrstili bludári vkladal ruky – prijímal ich do Cirkvi a požehnal; avšak birmoval ich len vtedy, ak neboli krstení biskupom.

Rozumová úvaha

Ježišov prísľub, že zošle Ducha Svätého je základom sviatosti birmovania. Podľa analógie medzi prirodzeným a nadprirodzeným životom pri birmovaní ide o posilnenie, o „aktualizovanie“ rastu, por. *Theologická summa* III., 72, 1, 5, 6. Birmovanie je sviatosť potrebná k dobrému duchovnému životu, por. *Theologická summa* III., 65, 4.

Pomazanie má v biblickej symbolike mnoho významov: - olej je znakom hojnosti (por. *Dt* 11, 14) a radosti (por. *Ž* 23, 5); - olej očisťuje (natieranie pred kúpeľom a po ňom; por. *Jdt* 10, 3) a robí pružným (natieranie atlétov a zápasníkov; por. *Dt* 33, 24; *Ž* 109, 24); - olej je znakom uzdravenia, lebo hojí pomliaždeniny a rany (por. *Iz* 1, 6; *Lk* 10, 34); - olej spôsobuje, že človek vyžaruje krásu, zdravie a silu (por. *Est* 2, 12; *Mt* 26, 7; *Mk* 6, 13). Všetky tieto významy pomazania olejom sa nachádzajú aj vo sviatostnom živote. Pomazanie svätou krizmou pri birmovaní je znakom posvätenia (*KKC* 1294).

Nasledovať Krista – čiže šíriť a brániť vieru slovom a skutkom – vyžaduje silu. Duch je potrebný, aby sa duchovný život stal blízkym a úchvatným („som veľmi rád, že verím“).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus ustanovil sviatosť birmovania.“

Por. *Sk* 1, 5; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601, 1628.

Birmovanie je pravá a samostatná sviatosť, hoci jej vysluhovanie bolo na počiatku (asi tri stor.) spojené s vysluhovaním krstu. Birmovanie privádza veriaceho k duchovnej dospelosti, ku ktorej je povoláný, por. *Mt* 5, 48; *1 Kor* 13, 11; *Dt* 32, 4; *Theologická summa* III., 72, 1. Protestanti nepokladajú birmovanie za sviatosť. Martin Luther (+1546) učil, že birmovanie je len obrad a Ján Kalvín (+1564) hovoril, že birmovanie je len žehnanie.

Istá náuka: „Birmovanie rozvíja a potvrdzuje uvádzajúcu skutočnosť krstu.“

Por. *Jn* 14, 26; kán. 842 § 2 a kán. 879 *CIC*.

Uvádajúce spojenie birmovania s krstom sa vyjadruje obnovením krstných sľubov. Jednota vstupných sviatostí je tiež zahrnutá v odporúčaní, aby sa birmovanie vysluhovalo počas slávenia Eucharistie (por. *KKC* 1321).

Medzi krstom a birmovaním je vzťah ako medzi Veľkou nocou a Turícami. Vo Veľkej noci aj v Turíciach existuje aj Ježiš Kristus aj Duch Svätý. Preto nemožno hovoriť, že krst sa vzťahuje na Krista a birmovanie sa vzťahuje na Ducha.

Prijatie Ducha Svätého a duchovný život

Pravý duchovný život nie je možný bez Ducha Svätého (por. *KKC* 94, 852, 1101).

1. Ľudský duch je charakterizovaný priestorom slobody (por. konštit. *Gaudium et spes* 19), lebo nefunguje v nervovej alebo inštinktívnej automatike (por. *KKC* 33, 307, 396).
2. Sloboda sa uskutočňuje v konaní, nie v nerozhodnosti a neutralite. Vedomá väzba na to, čo je pravé a správne je výrazom slobody. Duchovný život sa prejavuje rozhodnosťou (Augustín, *Confessiones* VIII, 10).
3. Ľudský duch je silne ovplyvňovaný. Preto ku komplexu ľudskej slobody patrí, prijímať dôležité dobré vplyvy (poslúchať Boha) a podľa možnosti sa pohybovať v priestore kresťanského zamerania (por. *KKC* 144).
4. Duchovný život je uchvátenie Božou láskou (por. *2 Kor* 5, 14), je to vnútorné nadšenie, ktoré uvoľňuje sily nádeje a lásky (por. *KKC* 311, 851). Birmovanie ho sviatostne upevňuje.

Birmovanie – obrad prechodu

Birmovanie je svojím primárnym účinkom (osobitné vyliatie Ducha Svätého, čo znamená prehĺbenie krstnej milosti) náboženským obradom prechodu z kresťanskej „detskosti“ do kresťanskej „dospelosti“, a to najmä v krajinách, kde sa birmovanie udeľuje „vo veku usudzovania“ (por. *KKC* 1308).

Obrady prechodu (iniciácia) sú ustálené spôsoby správania spojené s prelomovými zmenami sociálneho stavu jednotlivca, známe vo všetkých kultúrach sveta. Spreádzajú všetky zmeny v spoločenskom postavení človeka.

Mnohé národy ešte pred prijatím kresťanstva konali prechodný obrad „z detstva do dospelosti“, ktorý (germánske a slovanské kmene) volali „postriziny“ (obradné ostrihanie hlavy; robilo sa po dovŕšení siedmeho roku veku). Po prijatí kresťanstva sa tento zvyk na mnohých miestach zachoval a spojil sa so sviatosťou birmovania (Martin Weis).

Matéria a forma sviatosti birmovania

Kristus Pán a apoštoli používali vkladanie rúk na požehnanie (*Mt* 19, 13) a uzdravovanie (*Sk* 28, 8). Vkladanie rúk použili apoštoli aj na zvolanie a udelenie Ducha Svätého (*Sk* 8, 15-17). V nasledujúcich stor. sa obrad birmovania vzhľadom na miesto a čas menil. Od 3. stor. sa pri birmovaní začalo používať pomazanie olivovým olejom; od 5. stor. sa do oleja pridával aj balzam – tak vznikla krizma. Od 3. stor. sa pri birmovaní na niektorých miestach začal používať bozk pokoja. Od 12. stor. sa na západe bozk pokoja zmenil na ľahký úder po líci (význam pasovania za bojovníka). Pokoncilová úprava (por. dekr. *Divinae consortium naturae*; r. 1971) tento znak (gesto) vynecháva.

Matéria birmovania

Istá náuka: „Matériou sviatosti birmovania je krizma.“

Por. *Sk* 10, 38; kán. 880 § 2 *CIC*.

Krizma je olivový olej zmiešaný s balzomom a požehnaný biskupom na Zelený štvrtok. Gr. „chrisma“ znamená masť a spomína sa už v *Didaché* (por. 10b) ako posvätný olej. Pomenovanie krizma je odvodené aj od „Kristus“ – „Pomazaný“ (por. *Sk* 10, 38). Posvätenie krizmy biskupom sa vyžaduje k platnosti udelenia sviatosti, hoci by sviatosť udeľoval presbyter (por. *KKC* 1300, kán. 880 § 2 *CIC*).

Blízka matéria birmovania je pomazanie krizmy na čele pri vložení ruky (por. *Sk* 8, 15-17; kán. 880 § 1 *CIC*, *KKC* 1300). Cisár Michal Paleológ poslal svoje vierovyznanie na Druhý lyonský snem r. 1274, v ktorom tvrdil, že oboje (mazanie a vkladanie ruky) je potrebné (por. *DH* 860). Pomazať je biblický úkon znamenajúci odovzdanie moci, por. *1 Jn* 2, 20. 27; *2 Kor* 1, 21-22. Vložiť ruku znamená prijať do vlastníctva, požehnať, dať silu, por. *Mk* 7, 33; *Sk* 8, 17-18. V latinskom birmovnom obrade je dvojaké vkladanie rúk: všeobecné a individuálne (por. *KKC* 1299).

Forma birmovania

Istá náuka: Formou sviatosti birmovania sú slová: „M., prijmi znak daru Ducha Svätého.“

Por. *KKC* 1300.

Meno na začiatku formuly sa vyžaduje k dovolenosti. Pápež Pavol VI. (1963-1978) upravil dekr. *Divinae consortium naturae* (r. 1971) vysluhovanie sviatosti birmovania podľa nauky koncilu. Predpísaná matéria a forma sa vyžadujú k platnému vyslúženiu sviatosti.

Matéria a forma sviatosti birmovania nie sú dogmatizované.

Vysluhovateľ birmovania

Sväté písmo

V prvej Cirkvi birmovali len apoštoli.

Sk 8, 14-17: „Keď sa apoštoli, ktorí boli v Jeruzaleme, do počuli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni ta zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil; boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich vložili ruky a dostali Ducha Svätého.“

Sk 19, 1-6: „(Pavol v Efeze) našiel akýchsi učeníkov a povedal im: Dostali ste aj Ducha Svätého, keď ste uverili? Oni mu odvetili: Ani sme nepočuli, že je Duch Svätý. On sa opýtal: Ako ste teda boli pokrstení? Oni odpovedali: Jánovým krstom. Pavol povedal: Ján krstil krstom pokánia a hovoril ľudu, aby uverili v toho, ktorý prichádzal po ňom, to jest v Ježiša. Keď to počuli, dali sa pokrstiť v mene Pána Ježiša. A keď na nich Pavol vložil ruky, zostúpil na nich Duch Svätý.“

Západná Cirkev si podržala prax, že „birmovanie je vyhradené biskupom“ (por. Elvírska synoda, r. 303, *DH 120*), lebo kládla väčší dôraz **na vek birmovanca** (jeho osobnú zrelosť i zodpovednosť) a tiež **na apoštolský zvyk**.

Tradícia

V prvých kresťanských stor. sa krst a birmovanie slávil spolu. Vysluhovateľom bol biskup, ktorý krstil aj birmoval; neskôr len birmoval – „završoval“ krst. V Španielsku Toledská synoda v r. 400 dovoľovala kňazom birmovať, ak nie je prítomný biskup, ale Sevilská synoda v r. 619 toto povolenie zrušila.

Inocent I. (401-417): „Je jasné, že birmovanie detí nie je dovolené nikomu, okrem biskupa“ (*List Decentiusovi*, r. 416, *DH 215*).

Od 7. stor. bolo na celom Západe všeobecne prijaté, že riadnym vysluhovateľom birmovania je biskup. V 13. stor. bolo birmovanie celkom oddelené od krstu a rezervované biskupovi.

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) považoval za vhodné, ak birmovanie vysluhuje biskup, nositeľ plnej kňazskej moci a vojvodca, lebo ide o završenie krstu a o povolanie k duchovnému boju, por. *Theologická summa III.*, 72, 11.

Teologicky je odôvodnené, že sa „potvrdenie krstu“ udeľuje v dobe, keď si mladý človek kladie otázku zmyslu života a vlastnej zodpovednosti, alebo kedy ho možno na tieto závažné otázky upozorniť (tzv. „pravý čas“, por. kán. 890, 891 *CIC*). Poukazuje na to aj birmovný charakter – duchovná povaha Kristovho svedka (nezmazateľný znak).

Magistérium

Dogma: „Riadnym vysluhovateľom sviatosti birmovania je biskup.“

Por. *Sk 8, 14-17*; Tridentický koncil, r. 1547, *DH 1630*; konštit. *Lumen gentium 26*; kán. 882 *CIC*.

Koncil však nespochybnil vysluhovanie birmovania kňazmi, ktoré je bežné vo východných cirkvách a volá sa „myropomazanie“.

Istá náuka: „Mimoriadnym vysluhovateľom sviatosti birmovania je kňaz.“

Por. kán. 882 *CIC*.

V Latinskej cirkvi je kňaz (nikdy nie diakon) mimoriadnym vysluhovateľom (por. kán. 882 *CIC*). Mimoriadni vysluhovatelia birmovania sú (kňazi splnomocnení buď univerzálnym právom alebo osobitným poverením):

- tí kňazi, ktorí sú podľa práva postavení na roveň diecéznemu biskupovi;
- kňaz, ktorý z moci úradu alebo mandátu krstí dospelú osobu;
- kňaz, ktorý birmuje tých, ktorí sa nachádzajú v nebezpečenstve smrti (por. *KKC 1314*);

- biskup môže v nevyhnutnosti poveriť birmovaním vhodných kňazov;
- biskup (či poverený kňaz) môže v jednotlivých prípadoch z vážneho dôvodu (mimoriadne veľký počet, vlastná fyzická slabosť) pribrať si kňazov, aby aj oni birmovali (kán. 884 § 2 *CIC*) spolu s ním.
Krizma však musí byť vždy posvätená biskupom (por. kán. 880 § 2 *CIC*).

Podmienečné udelenie sviatosti birmovania

Keďže birmovanie vtláča do duše nezmazateľný znak (charakter), nemôže sa opakovať (kán. 845 § 1 *CIC*). Ak aj po starostlivom zisťovaní pretrváva rozumná pochybnosť (*prudens dubium*), či birmovanie bolo naozaj udelené, alebo bolo udelené platne, treba ho udeliť podmienečne (*sub conditione*; kán. 845 § 2 *CIC*).

Doplnenie nedostatku moci

Pre vysluhovanie birmovania platí doplnenie splnomocnenia (por. kán. 144, 882 a 883 *CIC*). Pri spoločnom **omyle** (skutkovom alebo právnom) – a rovnako v pozitívnej a pravdepodobnej **pochybnosti** (skutkovej alebo právnej) – Cirkev dopĺňa výkonnú moc. Takto sám zákon, resp. Cirkev podľa samého zákona, nahradzuje (*supplet Ecclesia*) nedostatok moci (splnomocnenia), ale len u kňaza. Dôvodom doplnenia moci je zaistenie duchovného dobra, právna istota a všeobecné dobro. Nahradené splnomocnenie je zákonom delegované v jednotlivom prípade.

Prijímateľ birmovania

Definitívna pravda: „Každý pokrstený, ktorý ešte nebol pobirmovaný, môže a má prijať sviatosť birmovania.“

Por. *Sk* 8, 14-17; *KKC* 1306, kán. 889 *CIC*.

Krst je prvá sviatosť, je bránou duchovného života (por. Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1314); birmovanie sa nemôže opakovať (dogma; por. Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609).

Vek birmovanca – vek usudzovania

V prvých kresťanských stor. prijímali birmovanie dospelí (aj deti) spolu s krstom. Po oddelení birmovania od krstu (začalo v 4. stor.) mali rodičia dieťaťa čo najskôr vyhľadať biskupa a dať dieťa pobirmovať. Neskôr sa odporúčalo priviesť dieťa pred biskupa ako trojročné, ba až sedemročné.

V 13. stor. bola silne preferovaná myšlienka duchovného zápasu medzi dobrom a zlom, do ktorého sa mal pobirmovaný zapojiť, a tak sa birmovanie začalo vysluhovať až štrnásťročným birmovancom. Orientačný bod na prijatie birmovania – „vek usudzovania“ (por. *KKC* 1307), sa ustálil preto, lebo oba úkony birmovania – aj vkladanie rúk aj mazanie – poukazujú na prijatie zodpovednosti. V starozákonnej dobe prijímali pomazanie – a tým aj určitú úlohu v Božom ľude – len dospelí jedinci. Aj bežná prax, keď do 5. stor. boli krstení predovšetkým dospelí ľudia, vyššiemu „veku usudzovania“ nahrávala.

Dnes vek birmovancov určuje príslušná biskupská konferencia (KBS dňa 25.10.2000 nariadila birmovať deti od 13 rokov). Keďže telesný vek nutne nepodmieňuje duchovný život aj v detskom veku môže človek nadobudnúť dokonalosť duchovného veku, por. *KKC* 1308. Ak sa krstí sedem a viac-ročný krstenec, môže byť hneď aj pobirmovaný, por. kán. 852, 866 *CIC*.

Požiadavky na birmovanca

Požiadavky kladené na birmovanca sú dvojaké: - k platnosti a - k dovoľnosti.

K platnosti (por. *KKC* 1306):

1. Birmovanec musí byť pokrstený.

2. Birmovanec musí byť nepobirmovaný.

K dovolenosti (por. *KKC* 1307, 1309, 1310):

1. Birmovanec musí mať vhodný vek, aby vedel obnoviť krstné sľuby (okrem nebezpečenstva smrti).
2. Birmovanec musí byť dostatočne pripravený; príprava „rozumu“ aj „srdca“ (okrem nebezpečenstva smrti).
3. Birmovanec musí mať posväcujúcu milosť v duši; birmovanie je sviatosť „duchovne živých“.

Birmovný rodič – kmotor

Knihy *Nového zákona* nehovoria nič ani o krstných ani o birmovných rodičoch. Funkcia „duchovného rodiča“ sa zrodila v 4. stor., keď išlo o tzv. ručiteľa. Keďže krst a birmovanie boli v staroveku spojené, samostatný birmovný rodič vtedy neexistoval. Jeho špecifická úloha – duchovná pomoc (por. *KKC* 1311; kán. 892 *CIC*) –, bola definovaná až v 9. stor. (Parížska synoda, r. 829). Aby lepšie vynikla jednota oboch sviatostí, birmovným rodičom mala byť tá istá osoba ako krstný pri krste.

Počas birmovania birmovný rodič (kmotor) od počiatku (v stredozemských krajinách) kládol ruku na plece birmovanca (symbol ochrany a pomoci). Birmovný rodič (v germánskych krajinách) stúpil na nohu svojho birmovanca (symbol nasledovania). Na iných miestach birmovný rodič po pomazaní birmovanca krizmou mu uviazal čelenku na hlave (symbol vytrvalosti v dobrom).

Kmotor (kmoťra) je birmovný otec (birmovná mama) vo vzťahu k rodičom birmovanca.

Účinky birmovania

Špeciálne účinky birmovania (popri rozmnožení posväcujúcej milosti) sú dva:

1. účinok: Vyliatie Ducha Svätého

Istá náuka: „Birmovanie sprostredkuje osobitné vyliatie Ducha Svätého, čo znamená prehĺbenie (posilnenie, potvrdenie) krstnej milosti.“

Por. *Jn* 14, 26; *KKC* 1302-1303; kán. 879 *CIC*.

Osobitné prijatie Ducha Svätého obsahuje:

- a) plňšie uvedomenie si Božieho synovstva;
- b) pevnejšie spojenie s Kristom;
- c) rozmnoženie darov Ducha Svätého;
- d) dôvernejšie spojenie s Cirkvou;
- e) kvalitnejšie vydávanie svedectva.

Pobirmovaný sa stáva účastníkom turického tajomstva. Ako Cirkev na Turíce mimoriadne vstúpila do sveta, tak pobirmovaný – osobným „áno“ Kristovi – mocnejšie vstúpi do jeho troch úradov – a to ho môže stať aj obeť.

2. účinok: Znak birmovania – sviatosťný charakter

Sväté písmo

Ef 4, 30: „Nezarmucujte Svätého Božieho Ducha, v ktorom ste označení pečaťou na deň vykúpenia.“ Por. *Sk* 8, 14n – „dostať Ducha Svätého“.

2 *Kor* 1, 21-22: „Boh nás i vás posilňuje pre Krista, on nás pomazal, on nás označil svojou pečaťou a vložil nám do srdca závdavok Ducha.“ Exegéza: Prvé pomazanie a označenie pečaťou sa deje pri krste – a ten býval „zavŕšený“ birmovaním; druhé značenie pečaťou pri vysviacke.

Lk 24, 49: „Ja na vás zošlem, čo môj Otec prisľúbil. Preto zostaňte v meste, kým nebudete vystrojení mocou z výsosti.“ Exegéza: Izaiáš prorokoval, že v posledných časoch (por. *Iz* 44, 8), vďaka Božiemu Duchu, bude Izrael svedčiť o Bohu všetkým národom (*Iz* 42, 1; 44, 3). Ako sa toto proctvo začalo plniť, opisuje Lukáš v *Skutkoch apoštolov*, kap. 1-2.

Tradícia

Podľa starej tradície sa birmovanie nikdy neopakovalo – bolo definitívnym „završením“ krstu.

Hermas (+c.160): „Vysvetlím ti, čo ti ukázal Duch Svätý, ktorý ku tebe prehovoril pod spôsobom Cirkvi... Keď si zostal upevnený skrze Ducha..., vtedy ti Cirkev ukázala stavbu hradu... Teraz, skrze toho Ducha vidíš anjelskú krásu“ (*Pastor, Similitudinis IX.*, 1, 2-3). Hermasova „stavba hradu“ je obrazom rastu Cirkvi. Pokrstení a pobirmovaní ľudia sa stávajú „kameňmi“ (rôznych kvalít), z ktorých sa Cirkev stavia.

Cyril Jeruzalemský (+386): „(Boh) nech vás zaštepí do Cirkvi, urobí vás vojakmi, vyzbrojí vás spravodlivosťou! Nech vás naplní nebeskými dobrami Nového zákona, nech vám dá večnú a nezničiteľnú pečať Ducha Svätého v Ježišovi Kristovi našom Pánovi“ (*Catecheses illuminandorum-Initium* 17). „Tým svätým olejom birmovaní, chráňte ho v sebe bez poškvrny, narastajte v dobrom, vďační svojmu Spasiteľovi Ježišovi Kristovi“ (*Catecheses mystagogicae* 21, 7).

Ambróz (+397): „Pamätaj teda, že si prijal duchovný znak, ducha múdrosti a rozumu, ducha rady a sily, ducha poznania a nábožnosti a ducha posvätnéj bázne. A zachovaj si, čo si dostal. Boh Otec ťa označil, Kristus Pán ťa posilnil a vložil do tvojho srdca Ducha ako závdavok“ (*De mysteriis* 7, 42).

Rozumová úvaha

Významy pečate boli už spomenuté: - pečať je symbolom osoby; - pečať je znakom autority; - pečať je znakom vlastníckeho práva; - pečať robí právny akt dôležitým. Všetky tieto významy poukazujú na veľkú hodnotu (cenu daru) a zodpovednosť (úlohu) nezmazateľného znaku birmovania. Birmovanie „završuje krst“ aj v tom zmysle, že zo „súkromného“ (detského, málo zodpovedného) prežívania viery sa stáva „verejné“ (dospelé); birmovanie je nazývané aj sviatosťou kresťanskej dospelosti, zrelosti (por. *KKC* 1308).

Alexander Halský (+1245) a iní scholastici učili, že je formálny rozdiel medzi krstnou a birmovnou pečaťou. Tomáš Akvinský (+1274) tvrdil, že birmovný znak zdokonaľuje spoločné kňazstvo, a tak veriaci dostávajú silu verejne vyznávať Krista (por. *Theologická summa* III., 72, 5).

Tomáš Akvinský (+1274) tiež učil, že birmovnú milosť možno dosiahnuť aj túžbou, ale nezmazateľný znak nie (por. *Theologická summa* III., 72, 6, 1-3). V birmovaní je človek poznačený v Kristovi ako Boží svedok.

Magistérium

Dogma: „Birmovanie vtláča do duše nezmazateľný znak.“

Por. *Ef* 4, 30; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609.

Pobirmovaný dostal nový charakter, ktorý má rozvíjať a pestovať ako svoju duchovnú povahu – povahu Kristovho svedka-bojovníka (žiť vieru aj navonok, nehanbiť sa za Krista, pokresťančovať svet najmä svojím príkladom...). Boh mu bude pritom permanentne a špeciálne pomáhať.

Dogma: „Birmovanie nemožno opakovať.“

Por. *Jn* 7, 39; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1609; r. 1564, *DH* 1864.

Potrebnosť birmovania ku spásu

Pokrstený môže aj bez birmovania dosiahnuť spásu. Sviatosť birmovania je potrebná pre Cirkev ako spoločenstvo, por. *KKC* 1313, 1318.

Živá Cirkev je tam – iba tam, ale všade tam – kde sa ľudia otvárajú pôsobeniu Ducha Svätého (Theodor Schneider, +1988). Hoci birmovanie nie je nutné k spásu (z teologického pohľadu ide o druhoradú potrebnosť), jeho odmietanie je ťažkým hriechom (Ludwig Otto, +1937), por. aj *Theologická summa* III., 65, 4.

Sviatosť Eucharistie

Slovo eucharistia je zložené z gr. eu (dobrý) a gr. charis (dar), čo doslova znamená „dobrý dar“; avšak gr. „eucharistein“ sa už v 1. stor. používalo vo význame „ďakovať“. V náboženskom zmysle bolo slovo Eucharistia prvýkrát použité v *Didaché* (c. r. 100).

Eucharistia je tretia iniciačná sviatosť, ktorá ukončuje kresťanské zasvätenie (por. kán. 842 § 2 *CIC*). Eucharistia je prameň a vrchol celého kresťanského života (konštit. *Lumen gentium* 11). Všetky ostatné sviatosti – ako aj liturgia – slúžia Eucharistii, pretože Eucharistia obsahuje samého Krista – Boha (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 65, 3).

Eucharistia v dejinách spásy

1. V starozákonnej dobe sa Eucharistia nachádzala ako predobraz (strom života v raji, manna, obeta Melchizedecha, chleby v chráme a najmä veľkonočný baránok, ktorý predstavuje aj obeť aj pokrm aj úctu).
2. V novozákonnej dobe – za čias Ježiša – bola Eucharistia prítomná ako historická udalosť, a to nekrvavým spôsobom (Posledná večera) aj krvavým spôsobom (kríž).
3. V novozákonnej dobe – v čase Cirkvi – je Eucharistia natrvalo prítomná ako sviatosť.

Názvy tretej sviatosti

Nesmierne bohatstvo tejto sviatosti sa odzrkadľuje aj v jej mnohých názvoch (por. *KKC* 1328-1332).

1. **Eucharistia** (vd'akyvzdanie); základ zo židovského „beraka“; ďakovanie za vyslobodenie z Egypta; od počiatku mal výraz dva významy – liturgické slávenie a konsekrované dary.
2. **Pánova večera**; základ názvu v Poslednej večeri; používal sa začiatkom 3. stor.; zároveň anticípacia Baránkovej hostiny; reformátori 16. stor. postavili tento názov do opozície k obeť svätej omše.
3. **Lámanie chleba**; pomenovanie prvých kresťanov (*Sk* 2, 42; 2, 7; *I Kor* 10, 15-18) zo židovskej praxe (úloha hostiteľa).
4. **Eucharistické zhromaždenie**, gr. synaxis; používaný u východných kresťanov od 4. stor.
5. **Pamiatka smrti a utrpenia**; sprítomňovanie Kristovej obety.
6. **Svätá omša**, lat. Sancta Missa; základ v poslaní kresťanov, lat. missio - id'te (por. *KKC* 1332); používaný od 4. stor.
7. **Oltárna sviatosť**, lebo konsekrovaný spôsob vzniká na oltári; **sväté prijímanie**, lebo to, čo sa je a pije je sväté; **Najsvätejšia sviatosť**, lebo v nej je sviatosťne prítomný sám Boh.

Ustanovenie Eucharistie (obeta a pokrm)

Sväté písmo

Pri Poslednej večeri Kristus Pán naplnil starozákonný predobraz Paschy, keď ustanovil svoju Eucharistiu; on je novozákonný obetujúci sa Boží Baránok, por. *I Kor* 5, 7; konštit. *Sacrosanctum concilium* 47. Zároveň s ustanovením Eucharistie Kristus ustanovil aj nové služobné (hierarchické) kňazstvo.

Ježiš prisľúbil, že dá svetu Eucharistiu

Nikto z jeho učeníkov vopred nevedel, ako Ježiš obdivuhodne spojí v jeho Eucharistii dve skutočnosti – svoju obeť a svoje telo i krv.

1. Ježiš urobil rozdiel medzi pomínutelným pokrmom a pokrmom pre večný život (*Jn* 6, 48-51);
2. Ježiš označil seba samého za životodarný – nebeský chlieb (*Jn* 6, 35);
3. Ježiš spresnil, že jeho telo a krv je tým životodarným nebeským chlebom (*Jn* 6, 51b).

Posledná večera – ustanovenie Eucharistie

Poslednou večerou dal Ježiš definitívny význam židovskej Veľkej noci („toda“ – nekrváva obeta chleba a vína za Božiu záchranu). Jeho odchod k Otcovi – cez smrť a vzkriesenie – bol anticipovaný touto večerou a trvale sa slávi v Eucharistii.

Najstarší zápis ustanovenia Eucharistie je od Pavla apoštola (*1 Kor 11, 23-34*) približne z r. 56. Ďalšie tri správy sú od synoptikov (*Mt 26, 29; Mk 14, 22-25; Lk 22, 14-20*). Jadrom ustanovenia je: „Vezmite a jedzte, toto je moje telo... Vezmite a pite, toto je moja krv.“ Kristus sa predstavil ako živý chlieb (*Jn 6*) a vysvetlil vzťah Eucharistie ku svojej obeti (*Jn 17, 19*).

Eucharistia je Ježiš Kristus

Skutočnú prítomnosť Krista v Eucharistii potvrdzujú tri skutočnosti:

1. Ježiš použil slová „pravý pokrm“, „pravý nápoj“ (*Jn 6, 55*).
2. Obrazný výklad jeho slov „že ho treba jest“, by bol veľmi ťažký a necirkevný, lebo biblický obraz „jest' a piť niekoho“, znamená „zničiť ho“ (*Iz 49, 26; 9, 20; Mich 3, 3; Ž 27, 2*).
3. Ježiš potvrdil doslovné chápanie poslucháčov, že on naozaj bude „jedlo a nápoj“, hoci mnohí pohoršene odišli (por. *Jn 6, 59-69*).

Tradícia

V prvotnej Cirkvi existovali dve tradície o Poslednej večeri: testamentárna tradícia (obetná pamiatka) a kultová tradícia (posvätná, rituálna hostina). V testamentárnej tradícii dominovala rozlúčková oslava (Ján evanjelista), v kultovej tradícii slávenie hostiny (Pavol apoštol a Marek evanjelista). Lukáš evanjelista spojil obe tradície – aj pamiatka obety aj služba pohostinnej lásky.

Justín (+165): „Apoštolí nám vo svojich pamätiach, ktoré sa volajú evanjeliá, zanechali, čo im prikázal Ježiš: že on vzal chlieb, vzdával vďaky a povedal: Toto robte na moju pamiatku! Toto je moje telo. A podobne vzal kalich, vzdával vďaky a povedal: Toto je moja krv. A toto odovzdal iba im“ (por. *Apologia I.*, 66).

Irenej (+202): „Naše učenie je v zhode s Eucharistiou a Eucharistia ho potvrdzuje“ (*Adversus haereses IV*, 18, 5).

Augustín (+430): „Týmito (eucharistickými znakmi) nám chcel Kristus Pán zveriť svoje telo a svoju krv, ktorú vylial za nás na odpustenie hriechov“ (*Sermo 227*, 1).

Ján Zlatoústý (+407): „To, že sa predložené dary stávajú Kristovým telom a jeho krvou, nespôsobuje človek, ale sám Kristus, ktorý bol za nás ukrižovaný. Kňaz, ktorý (ho) predstavuje, vyslovuje tie slová, ale účinnosť a milosť sú od Boha. Hovorí: Toto je moje telo. Toto slovo premieňa obetné dary“ (*De prodizione Iudae homilia 1*, 6).

Rozumová úvaha

Ježiš ustanovil Eucharistiu ako sprítomnenie svojej jedinečnej obety a ako duchovný pokrm, por. *Theologická summa III.*, 73, 1; *III.*, 52, 8, 2. Oboje vzniká (sprítomňuje sa) na oltári konsekráciou (lat. posvätenie, zasvätenie).

Ježiš vhodne ustanovil Eucharistiu pri Poslednej večeri (por. *Theologická summa III.*, 73, 5) a nie skôr; - zakiaľ bol medzi apoštolmi vo viditeľnej podobe, nemusel byť vo sviatostnej; - kvôli znázorňovaniu utrpenia (Veľkonočný Baránok), lebo bez viery v Kristovo utrpenie niet spásy, por. *Rim 3, 24-25*; - posledná reč má väčšiu, testamentárnu hodnotu.

Eucharistické prepodstatnenie (pri premenení chleba a vína na telo a krv Krista) vkladá do stvorenstva princíp radikálnej zmeny vnesený do najhlbšej intimity bytia. Bytie je povolane k takej zmene, aby Boh bol všetko vo všetkom (por. *1 Kor 15, 28*; exhort. *Sacramentum caritatis 11*). Eucharistia má performatívnu povahu (por. exhort. *Verbum Domini 56*). Formovať je viac ako vychovávať (realizovať to, čo v človeku je), lebo formácia napomáha nadobudnúť konkrétny životný štýl (Giuseppe Brondino, Mauro Marasca).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus ustanovil Eucharistiu.“

Por. *Mk* 14, 22n; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1601; konštit. *Sacrosanctum concilium* 47; *KKC* 1337.

Eucharistia sviatostne anticipovala udalosti, ktoré sa uskutočnili po Poslednej večeri – celé Veľkonočné trojdnie, por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 3.

Podľa väčšiny súčasných exegetov (por. *Jn* 13, 30: „On vzal smidku a hneď vyšiel von. A bola noc“), Judáš nebol pri ustanovení Eucharistie (Zenon Ziółkowski).

Matéria a forma Eucharistie

Matéria Eucharistie

Smerodajná pre matériu Eucharistie je Posledná večera. Svätopisci – synoptici a Pavol apoštol – zhodne hovoria o chlebe a víne. Chlieb a víno pripomína obeť kráľa Melchizedecha (*Gn* 14) a mannu (*Gn* 16). V starozákonnej dobe mali chlieb a víno hlboký význam – ako dobrorečenie Bohu. Eucharistia dala znakom chleba a vína nový a konečný význam.

Zázračné rozmnoženie chleba (*Mt* 14, 13-21) bolo predobrazom nadbytku eucharistického pokrmu; bolo to veľké Božie znamenie. Voda premenená na víno v Káne (*Jn* 2, 1-11) oznámila Ježišovo oslávenie.

Dogma: „Matériou Eucharistie je chlieb a víno.“

Por. *Mk* 14, 22n; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1652; *KKC* 1410.

K dovolenosti sa vyžaduje, aby sa do vína pridala troška vody (Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1759; kán. 924 § 1 *CIC*). Židia si riedili víno vodou, tak robili aj prví kresťania. Opísal to Justín (+165) v *Apologia I.*, 65, 67 a Irenej (+202) v *Adversus haereses* V, 2, 3. Zmiešanie vody s vínom je znakom zjednotenia Krista (dokonalé – víno) s veriacimi (nedokonalé – voda). Podľa Tomáša Akvinského (+1274) sa konsekruje celá zmes (zriedené víno), por. *Theologická summa* III., 74, 8.

V staroveku sa vyskytli omyly ohľadom matérie Eucharistie, ale Cirkev ich nikdy neprijala:

1. Skupina gnostikov – volajúca sa enkratyti (akvariáni) – používali chlieb a vodu; 2.-4. stor.
2. Montanisti – katafrýgovia a pepuziáni – používali chlieb, ktorý sa pripravoval s kvapkami detskej krvi; 2.-3. stor.
3. Gnosticí – artotyriti – používali chlieb a syr; 4. stor.

Istá náuka: „K platnosti Eucharistie sa vyžaduje pšeničný chlieb a hroznové víno.“

Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1320; por. kán. 924 § 2 a 3 *CIC*; *KKC* 1412.

Do 8. až 9. stor. sa aj na Západe používal kvasený chlieb, potom sa prešlo k nekvasenému. Platná matéria Eucharistie je aj kvasený aj nekvasený chlieb; aj červené aj biele víno.

Chorí na celiakiu (chronická črevná porucha, pri ktorej je znížená schopnosť prijímania živín z potravy), ktorí majú tzv. bezlepkovú diétu, môžu prijímať len pod spôsobom vína, alebo špeciálne hostie s nízkym obsahom lepku (povolenie dáva ordinár po lekárskom potvrdení choroby). Podľa vyjadrenia Kongregácie pre náuku viery (dňa 24.7.2003) je príprava hostií z bezlepkovej múky absolútne neprijateľná.

Chorí na alkoholickú závislosť by mali prednostne prijímať per intinctionem alebo len pod spôsobom chleba. Keď to nie je možné, môžu prijímať pod spôsobom muštu (hroznová šťava, ktorej sa zabránilo kvasiť). Aj v tomto prípade platí, že povolenie dáva ordinár po lekárskom potvrdení choroby. Obe normy potvrdila Kongregácia pre náuku viery 18.5.1995 a 24.7.2003.

Blízkou matériou Eucharistie je prijímanie – jedenie a pitie premenených spôsobov.

Forma Eucharistie

Aj pre formu Eucharistie je smerodajná Posledná večera. *Písmo* (v štyroch verziách) obsahuje podstatu Ježišových slov nad chlebom a vínom.

Justín (+165) učil: „Konsekrácia sa koná slovami modlitby pochádzajúcimi od Krista“ (por. *Apologia I.*, 66). Tertulián (+224) napísal: „Vzal chlieb... a učinil ho svojím telom, keď povedal: toto je moje telo“ (*Adversus Marcionem IV*, 40).

Istá náuka: „Formou Eucharistie sú konsekračné slová.“

Por. *Mt* 26, 26n; *Mk* 14, 22n; *Lk* 22, 14n; *I Kor* 11, 23n; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1321 – *Dekrét pre Arménov (Exsultate Deo)*; *KKC* 1413.

Cirkev zo štyroch správ *Písma* neomylnne vybrala jadro Ježišových slov, a tak predpísala formu Eucharistie. Závazne platné sú slová: „Toto je moje telo... Toto je moja krv... Toto robte na moju pamiatku.“

Východná Cirkev učí, že buď samotná epikléza alebo aj epikléza (zvolávanie Ducha Svätého) patrí k forme Eucharistie. Zrejme je: čo sa konsekráciou dosiahne v jednom okamihu, to sa vyslovuje dlhší čas!

Cyrl Jeruzalemský (+386): „Eucharistický chlieb a víno pred svätým vzývaním slávnej Trojice (Svätý... – trishagion) boli obyčajným chlebom a vínom; po vzývaní chlieb sa stáva telom a víno krvou Krista“ (*Catecheses mystagogicae* 19, 7). „Potom ako sme aj my boli posvätení spevom duchovných hymnov, vrúcne vzývame ľudomilného Boha, aby zoslal Ducha Svätého na predkladané dary a urobil z chleba Kristovo telo a z vína Kristovu krv, lebo čohokoľvek sa Duch dotkne, všetko sa posväti a premení“ (*Catecheses mystagogicae* 20, 7).

Teodor z Mopsvestie (+428): „Podľa liturgického predpisu kňaz má vzývať Boha, aby zoslal Ducha Svätého na chlieb a na víno, žeby sa táto pamiatka nesmrteľnosti stala skutočne telom a krvou nášho Pána... Keď zostúpi Duch Svätý, vieme, že obetovaný chlieb a víno prijali určitý druh pomazania cez dodanú milosť“ (*Sermo XVI*, 12).

V 9. stor. sa niektorí pod vplyvom náuky „sacrum trahit ad se non sacrum“ domnievali, že je možná konsekrácia aj per contactum, čiže konsekrované hostie premenia nekonskrované. Dôsledným aplikovaním náuky o konsekračných slovách, bol tento názor začiatkom 12. stor. celkom odmietnutý.

Eucharistia ako obeta a ako pokrm

Eucharistia, čiže svätá omša, je súčasne a neoddeliteľne obetnou pamiatkou, v ktorej pretrváva obeta kríža, a posvätnou hostinou účasti na Pánovom tele a jeho krvi (por. *KKC* 1382, 1323, 1362; konštit. *Sacrosanctum concilium* 47). Náuka o Eucharistii – Eucharistia ako obeta a Eucharistia ako pokrm – má základ u Pavla apoštola (*I Kor* 11, 26): „A tak vždy, keď budete jesť tento chlieb a piť tento kalich zvestujete Pánovu smrť, kým nepríde.“

Hoci sa jednou konsekráciou uskutočňuje Eucharistia (aj ako obeta aj ako pokrm), predsa je medzi obetou a pokrmom rozdiel. Eucharistia je obetou, keď sa v nej Kristus ponúka Bohu. Eucharistia je pokrmom, keď sa Kristus ponúka ľuďom ako sväté prijímanie (por. Tomáš Akvinský, +1274; *Theologická summa III.*, 79, 5). Účelom obety je oslava Boha. Účelom pokrmu je posvätenie ľudí. Eucharistia ako obeta je prechodný úkon. Eucharistia ako pokrm je trvalá realita.

Rozdiel medzi eucharistickou obetou a eucharistickým pokrmom

	Obeta – obetná pamiatka	Pokrm – posvätná hostina
Podstata	dar pre Boha	duchovný pokrm pre človeka
Zameranie – účel	najmä oslava Boha	najmä posvätenie človeka
Trvanie – čas	dvojnásobný krátky úkon (premenenie chleba a vína)	trvalá realita (pokiaľ existujú spôsoby)

Eucharistia ako obeta

Sväté písmo

Mal 1, 10-11: „Nemám vo vás zaľúbenie a neprijmem obeť z vašich rúk, lebo od východu slnka až po západ je veľké moje meno. A na každom mieste budú prinášať môjmu menu čistú obeť.“

Kniha Genezis (14, 18-21) opisuje obeť kráľa Melchizedecha, ktorá sa stala predobrazom pravej obety. Melchizedech obetoval chlieb a víno.

Jn 15, 13: „Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí život za svojich priateľov.“

I Kor 11, 24: „Toto je moje telo, ktoré je pre vás; toto robte na moju pamiatku.“

Lk 22, 20: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás.“ Exegéza: Červenou niťou *Písma* je zmluva medzi Bohom a ľuďmi. Boh je večná rodina troch božských osôb – a ľudia sú pozvaní do tohto spoločenstva vďaka Božiemu zaslúbeniu, vďaka viackrát obnovovanej zmluve. Kristova obeť (jeho vyliata krv) predstavuje vrchol všetkých zmlúv (nová zmluva) – inej väčšej zmluvy už nebude.

Mt 26, 28: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov.“ Exegéza: Výraz „za všetkých“ poukazuje na *Iz 53, 6*. Výraz „za mnohých“, ktorý sa nachádza v gr. i lat. texte (*Mt 26, 28; Mk 14, 24*), poukazuje na *Iz 53, 11-12* – a biblická tradícia ho preto naschvál použila. Ježiš Kristus zomrel za všetkých (za všetko, čo je stvorené). Teológia mala ťažkosť, pokiaľ nebola spresnená terminológia: „vykúpenie“ a „spasenie“. Vykúpení sú všetci (všetko), ale spasené bude všetko (hmotné) a len tí, ktorí vykúpenie prijmú (či neodmietnu).

Hebr 12, 22. 24: „Vy ste sa priblížili... k Ježišovi, prostredníkovi novej zmluvy, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova.“ Exegéza: „Pokropenie krvou“ vysvetlil Pavol, keď Krista nazval „Zlútovnícou“ („prostriedok zmierenia“, *Rim 3, 23*). Zlútovníca bola vrchnákom archy zmluvy (svätá truhlica z akáciového dreva obitá zlatým plechom). Na Deň zmierenia sa zlútovníca pokropila krvou obetovaných zvierat (por. *Lv 16, 14n*); obetovaná krv zastupujúca hriešny Izrael sa dotykcom so zlútovnícou posvätila – tak bol očistený od hriechov a posvätený celý Izrael. Kristova krv oveľa viac zastupuje hriešne ľudstvo (Ježiš – pravý človek) a oveľa viac posväcuje, lebo „sa dotkla“ božstva (Ježiš – pravý Boh; hypostatická únia).

Tradícia

V 2. stor. sa bohoslužba vo svojom základe všade konala rovnakým spôsobom. Až potom začali vznikať rôzne liturgie, tzv. rozvetvená liturgia (Východ – Pán; Západ – Priateľ).

Klement Rímsky (+101): „(Boh) prikázal konať obety a pobožnosti nie nerozvážne, nie bez náležitého poriadku, ale v stanovenej dobe a hodine. Kde a prostredníctvom koho sa majú konať, to tiež ustanovil svojou najvyššou vôľou“ (*List Korinťanom 40, 2-3*).

Didaché (c. r. 100): „Zhromažďujte sa v Pánov deň. Lámte chlieb a vzdávajte vďaky, ale najprv sa vyznajte so svojich hriechov, aby bola vaša obeť čistá“ (14, 1). „Prorokom dovoľte, aby slávil Eucharistiu tak, ako chce“ (10, 7). V poapoštolskej dobe mohli novozákonní proroci, kresťanskí charismatici (t.j. osvedčení muži Ducha, por. *Didaché 11, 7. 11*), sláviť svätú omšu svojimi vlastnými slovami – modlitbami. Eucharistia sa v Cirkvi nepretržite slávila, ale jej presná liturgická podoba nebola ešte vykryštalizovaná.

Justín (+165) v diele *Dialogus cum Tryphone Judaeo* (r. 116-117) poukázal na obetný charakter Eucharistie, úlohu predstaveného (t.j. biskup) a na spoločné kňazstvo ľudu.

Ignác Antiochijský (+117): „Slávte jednu Eucharistiu; pretože je iba jedno telo nášho Pána Ježiša Krista a iba jeden kalich k spojeniu s jeho krvou; je iba jeden oltár a jedno spoločenstvo...“ (*List Filadelfijčanom 4, 1*).

Irenej (+202): „Telo a krv Krista sú obetou Nového zákona, ktorú Cirkev prijala od apoštolov, a ktorú prináša Bohu po celom svete“ (*Adversus haereses IV, 17, 5*).

Cyprián (+258): „Ak chýba víno v kalichu, z toho vyplýva, že nemôže byť obetovaná Kristova krv, ba že ani obeť Pána nemôže byť slávená zákonným posvätením... Akýmže spôsobom však zo

stvoreného viniča budeme piť nové víno s Kristom v kráľovstve Otca, ak pri obeti Boha Otca i Krista neprinášame víno, ba ani nemiešame kalich Pána na základe Pánovej tradície?“ (*Epistula* 63, 9).

Ján Zlatoústy (+407): „My obetujeme vždy toho istého Baránka, a nie jedného dnes a iného zajtra, ale vždy toho istého. Preto obeta je vždy jediná... Aj my dnes obetujeme tú istú obetu, ktorá bola obetovaná a ktorá sa nikdy nestrávi“ (*Homiliae in Epistulam ad Hebreos* 17, 3). Ján Zlatoústy učil o Eucharistii tak dobre, že ho nazvali „doktor Eucharistie“.

Augustín (+430): „A stal sa poslušným až na smrť, a to až na smrť kríža, aby sa nám už z kríža predkladalo Pánovo telo a krv – nová obeta“ (*Enarrationes in Psalmos* 33, 1, 6).

Augustín obohatil reflexiu o Eucharistii myšlienkou participácie na Kristovom tajomnom tele – Cirkvi a neoplatónskym nazeraním.

Agapé bolo staroveké spoločné stolovanie. Agapé najčastejšie nasledovalo po Eucharistii, no niekde jej aj predchádzalo. V prvej polovici 2. stor. sa Eucharistia od stolovania oddelila – z disciplinárnych a technických dôvodov. V 5. stor. agapé úplne zaniklo.

Rozumová úvaha

Ježišovu telesnú smrť, t.j. obetovanie sa Bohu, možno správne chápať len vo svetle trinitárnej teológie nahliadnutím „do“ Boha (ad intra). Pretože „(Kristus) skrze večného Ducha sám seba priniesol Bohu na obetu bez poškvrny“ (*Hebr* 9, 14).

V Eucharistii sa Kristus ponúka Bohu ako obeta (por. *Theologická summa* III., 79, 5). Obeta patrí vo všetkých náboženstvách k základným obradom. Obetovať znamená kultovým obradom premeniť dar tak, že sa vyjme z profánneho používania do posvätného, keď sa odovzdá Bohu.

Keďže v omši nenastáva vecné zničenie obetného daru (Ježiša Krista), iba jeho vecný vzťah ku predchádzajúcemu zničeniu na kríži, omša nie je absolútnou, nezávislou obetou od obety kríža, ale je podstatne vzťahná obeta“ (por. *Theologická summa* III., 83, 2; III., 83, 5).

Učenie o obetnej pamiatke v Eucharistii obsahuje dva vzťahy, v ktorých sa Kristus nachádza voči ľudstvu (por. *KKC* 1410): - prináša obetu; - obetuje sa.

Magistérium

Dogma: „Svätá omša je opravdivá a vlastná obeta.“

Por. *1 Kor* 11, 24; *Hebr* 12, 24; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1751, 1866; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 802; konštit. *Lumen gentium* 3; *KKC* 1407.

V skutočnosti ide o jedinú a tú istú Ježišovu obetu (o jej sprítomnenie, nie však opakovanie) a ten istý Kristus ju – v aktuálnom čase a mieste – obetuje službou kňazov; rozdielny je len spôsob, akým sa aktuálne obetuje (por. *DH* 1743).

Dogma: „Ježiš slovami -Toto robte na moju pamiatku- nariadil, aby apoštoli obetovali jeho telo a krv.“

Por. *1 Kor* 11, 24; *Lk* 22, 19; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1752; *KKC* 1412.

Kristus pri Poslednej večeri anticipoval obetu kríža – sprítomnil ju **pred smrťou na kríži**. Apoštoli a kňazi ju sprítomňujú **po smrti na kríži**.

„Keď Cirkev slávi Eucharistiu, pamiatku smrti a zmŕtvychvstania svojho Pána, táto ústredná udalosť spásy sa stáva reálne prítomná... Táto obeta je taká rozhodujúca pre spásu ľudského rodu, že ju Ježiš Kristus uskutočnil a vrátil sa k Otcovi až potom, keď nám zanechal prostriedok, ako mať na tejto obete účasť, akoby sme boli pri nej prítomní“ (enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 11).

Dogma: „Svätá omša sa prináša Bohu ako chvála, vďaka, prosba a zmier za živých a mŕtvych.“

Por. *Hebr* 4, 16; 9, 15; 10, 14; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1753; *KKC* 1407, 1414.

Kristova novozákonná obeta prevyšuje všetky starozákonné obety (*Hebr* 8, 6-13 a *Hebr* 10, 11-15); tie sa prinášali Bohu na česť (*Nm* 28, 16-21), ako vďaka (*Lv* 6, 20), ako prosba (*1 Kr* 8, 52, 62), za zmierenie (*Ex* 29, 14), za živých (*Jób* 1, 5) i za mŕtvych (*2 Mach* 12, 45).

Dogma: „Svätú omšu možno sláviť k úcte svätých na dosiahnutie ich príhovoru u Boha.“

Por. *1 Jn* 1, 3; *Ef* 4, 16; *Mt* 18, 19n; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1755; *KKC* 1414.

Cirkev slávi niektoré omše ku cti a na pamiatku svätých, ale tak, že nie im prináša obeť, ale výlučne Bohu, ktorý svätých ovenčil slávou. *Martyrium Polycarpi* (2. stor.) dosvedčuje slávenie Eucharistie ku cti mučeníkov. Znamená to ďakovať Bohu, že dal svoju milosť a slávu svätým.

Istá náuka: „Podstatou obety svätej omše je predstavenie obety kríža v tajomnom oddelení tela od krvi cez konsekračné slová.“

Por. *KKC* 1353, 1412.

Oddelenie tela od krvi symbolizuje smrť (nie je svätá omša, ak nie sú konsekrované oba spôsoby). Kristova obeť vo svätej omši je tá istá ako obeť na kríži; v omši je však sprítomnená nekrvavým spôsobom. Pri omši sa vyžaduje prijímanie kňaza pod oboma spôsobmi, aby sa obeť navonok uzatvorila. Prijímanie kňaza však nepatrí k podstate obety.

Slávenie svätej omše a jej nečakané prerušenie

Pri nečakanom prerušení svätej omše (napr. zo zdravotných dôvodov; kňaz skolaboval) **pred premenením** – veriaci sa pomodlia a rozídu. Pri prerušení omše **po premenení** – treba sa s úctou postarať o Kristovo Telo a Krv z oltára (akolyta alebo mimoriadny rozdávatel' rozdá prijímanie veriacim a zvyšok uloží do svätostánku).

Pri nečakanom prerušení koncelebrovanej svätej omše **pred eucharistickou modlitbou** (začína prefáciou) – je vhodné, aby ďalší kňaz začal svätú omšu od začiatku. Pri nečakanom prerušení koncelebrovanej omše **po eucharistickej modlitbe (alebo počas nej)** – ďalší kňaz pokračuje v slávení svätej omše (Pavel Kopeček).

Rubriky *Rímskeho misála* nedovoľujú, aby celebrujúci kňaz odchádzal (odbiehal, odstupoval) od oltára z neliturgických dôvodov.

Vysluhovateľ omšovej obety

Sväté písmo

Ohraničené splnomocnenie, že len niektoré osoby môžu prinášať Bohu pravú obeť, bolo Izraelitom pochopiteľné. Por. *Nm* 3, 3: „To sú mená Áronových synov, pomazaných kňazov, ktorých ruky boli naplnené, aby posluhovali ako kňazi.“

1 Kor 11, 25: „Podobne po večeri vzal kalich a hovoril: Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi. Toto robte, kedykoľvek ho budete piť, na moju pamiatku.“ Exegéza: Ježiš zahrnul apoštolov do svojej obety a požiadal ich, aby ju stále prinášali (por. *Lk* 22, 19). Tým ustanovil svojich apoštolov za kňazov.

1 Kor 4, 1: „Nech nás takto každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev.“ Exegéza: Nikde v *Písme* sa služobníkom novej zmluvy nedáva titul kňaz (ani apoštolom). Avšak náplň ich práce začlenila služobníkov novej zmluvy do Kristovej kňazskej služby: „Toto robte na moju pamiatku“ (*Lk* 22, 19; *1 Kor* 11, 24-25). V tejto perspektíve sa vyvíjala idea troch hierarchických stupňov (biskup, kňaz, diakon) odvodená z apoštolskej služby (v tom, čo je v tejto službe prenosné), por. *KKC* 860.

Mt 13, 52: „Preto sa každý zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva, podobá hospodárovi, ktorý vynáša zo svojej pokladnice veci nové i staré.“ Exegéza: Stať hovorí o zodpovednosti zákonníka, „učiteľa *Písma*“, ktorý musí rozumne a dôsledne podávať „nové i staré“. Je totiž nemožné pochopiť splnenie prísľubu (v Kristovi) bez poznania prísľubu; ako aj pochopiť prísľub bez poznania jeho splnenia. *Písmo* je pokladnicou, z ktorej učiteľ *Písma* – verný a múdry správca (*Mt* 24, 45) – rozdáva každému jeho porciu pokrmu. Napokon pokladom je Kristus; v ňom je ukrytý poklad každej múdrosti i poznania; v ňom je telesne ukrytá celá plnosť božstva (*Kol* 2, 3. 9); on sa stal našim sviatostným pokrmom (*Mt* 26, 26-27).

Tradícia

Ježišov príkaz daný apoštolom: „Toto robte na moju pamiatku“ (por. *Lk* 22, 19; *I Kor* 11, 24), Cirkev od začiatku verne plnila – lámaniu chleba predsedali apoštoli.

Ignác Antiochijský (+117): „Nech sa pokladá za platnú len tá Eucharistia, ktorá sa koná pod predsedníctvom biskupa, alebo toho, koho on poveril“ (*List Smyrňanom* 8, 1).

Justín (+165): „Apoštoli nám vo svojich pamätiach, ktoré sa volajú evanjeliá, zanechali, čo im prikázal Ježiš. Že on vzal chlieb, vzdával vďaky a povedal: Toto robte na moju pamiatku! Toto je moje telo. A podobne vzal kalich, vzdával vďaky a povedal: Toto je moja krv. A toto odovzdal iba im“ (*Apologia I.*, 66). Justín tiež tvrdil, že predstavený bratov, t.j. biskup, koná Eucharistiu, zatiaľ čo diakoni rozdávali každému prítomnému z premeneného chleba, vína a vody a prinášajú ich neprítomným (por. *Apologia I.*, 65).

Hypolit (+235): „Pamätáme teda na jeho smrť a vzkriesenie a prinášame ti chlieb a kalich. Vzdávame ti vďaky, že si nás urobil hodnými stať pred tvojou tvárou a tebe slúžiť“ (*Traditio apostolica* 4).

Cyril Jeruzalemský (+386) učil, že biskupi a kňazi obetujú svätú omšu, por. *Catecheses mystagogicae* 23.

Ján Zlatoústý (+407) odôvodnil vysokú dôstojnosť služobného kňazstva zo vznešenosti eucharistickej obety, v ktorej je obetným darom samotný Kristus (por. *De sacerdotio* III, 4).

Rozumová úvaha

K platnému a dovolenému prinášaniu obety vždy patrilo dvojaké poverenie: - zo strany Boha; - zo strany Cirkvi. Kristus dal len apoštolom (*Lk* 22, 19) kňazskú moc sprítomňovať jeho obetu. Apoštoli následne odovzdali túto moc povolaným (*Mk* 3, 13; zo strany Boha) a pripraveným (*I Tim* 5, 22; zo strany Cirkvi) mužom.

Tomáš Akvinský (+1274) dôsledne obhajoval pravdu Cirkvi, že len ten, kto má vysviackou udelenú moc konať v osobe Krista, môže prinášať eucharistickú obetu, por. *Theologická summa* III., 82, 1.

Magistérium

Dogma: „Len kňazi môžu slúžiť svätú omšu, čiže premieňať chlieb a víno, aby sa stali telom a krvou Pána.“

Por. *Lk* 22, 19; *I Kor* 11, 24; Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 802; Tridentický koncil, r. 1562, *DH* 1752; *KKC* 1411.

Vysluhovateľom Eucharistie je sám Kristus – večný Veľkňaz. On pôsobí prostredníctvom kňazov a prináša eucharistickú obetu. Kňaz, druhotný vysluhovateľ Eucharistie, musí mať: - k platnosti vysviacku; - k dovolenosti právomoc podľa *CIC* a konať podľa liturgických predpisov. Celebrujúci kňaz je povinný prijímať pod oboma spôsobmi, lebo tieto dva spôsoby – vo sviatostnej rovine – predstavujú obetovanie na kríži.

Neprijateľná je náuka (Hans Küng, nar. 1928; Edward Schillebeeckx, +2009), že v prípade nutnosti môžu prinášať eucharistickú obetu aj pokrstení, ktorí neprijali kňazskú vysviacku (por. Kongregácia pre náuku viery r. 1975 a r. 1987).

Ekumenizmus a koncebrácia

Katolíckym kňazom je zakázané koncebrovať Eucharistiu spolu s kňazmi alebo služobníkmi cirkví alebo spoločností, ktoré nemajú plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou (por. kán. 908 *CIC*). „Práve preto, že jednota Cirkvi – ktorú Eucharistia uskutočňuje prostredníctvom obety a účasti na Pánovom tele a krvi – si bezvýhradne vyžaduje úplné spoločenstvo vo zväzkoch vyznávania viery, sviatostí a cirkevnej správy, nie je možné koncebrovať túto eucharistickú liturgiu, kým sa nevytvorí integrita uvedených zväzkov. Podobná koncebrácia by nebola platným prostriedkom a mohla by sa naopak prejaviť ako prekážka pri dosahovaní plného spoločenstva, zdôrazňujúc zmy-

sel odstupu od cieľa a vnášajúc nejasnosť do jednej alebo druhej pravdy viery alebo posilňujúc ju“ (enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 44).

Omšové štipendiá

Milodar za svätú omšu (štipendium; lat. stips - peňažná suma, pendere - platiť) má biblický základ – „kto slúži oltáru, nech z oltára žije“ (por. *Ex* 29, 27-28; *I Kor* 9, 1-18). V staroveku milodar predstavovali naturálie, ktoré sa prinášali ako obetné dary. Časť z nich pripadla chudobným, časť tým, ktorí ohlasovali evanjelium. Milodar nie je zaplatením (kupovaním) svätej omše. Milodar je určitá obeta dotyčného veriaceho na cirkevné ciele (por. kán. 946 *CIC*).

Dekr. Kongregácie pre klérus *Mos iugiter* z r. 1992 zaviedol kumuláciu úmyslov, ak s tým dotyční veriaci súhlasia a ordinár to povolí. Kňaz si ponechá jedno štipendium, ostatné odovzdá ordinárovi. Mnohí kňazi neraz zo sociálnych dôvodov slúžia svätej omše bez milodaru, čo je chvályhodné a odporúčané (por. kán. 945 § 2 *CIC*).

Účinky (ovocie, úžitok) omšovej obety

Pôvod účinnosti (hodnota, moc) omšovej obety

Hodnota svätej omše je nesmierna. Hlavná účinnosť omšovej obety pochádza od Ježiša Krista (por. *Hebr* 8, 1n) a vedľajšia účinnosť od Cirkvi (por. *Hebr* 12, 7. 18n; *KKC* 1368, 1369; dekr. *Presbyterorum ordinis* 2).

Kristus je pravý Nepoškvrnený Baránok (*Hebr* 7, 26; *I Pt* 1, 19); nezmerná hodnota jeho obety (*Hebr* 10, 12-14; *Mal* 1, 11) pôsobí ex opere operato. Hlavná účinnosť omše nezávisí od počtu (koncelebrácia) a svätosti kňazov, ktorí ju slúžia.

Svätá omša je aj obetou Cirkvi (por. *KKC* 1368), lebo Kristova obeta – sprítomňovaná na oltári – dáva všetkým generáciám kresťanov možnosť spojiť sa s jeho obetou. Vedľajšia účinnosť omše teda pochádza od Cirkvi. Všeobecná Cirkev je Nepoškvrnená nevesta Krista (*Ef* 5, 25n; *I Pt* 1, 3n; *Júd* 24) a pôsobí ex opere operato Ecclesiae. Miestna Cirkev (prítomný kňaz a veriaci; por. *Kol* 1, 21; *Jak* 1, 27) pôsobí ex opere operantis, čo je ovplyvnené ich morálnou dispozíciou, svätosťou a počtom.

Účinky (ovocie, úžitok) omšovej obety

Kristova novozákonná vykupiteľská obeta je viac ako všetky starozákonné obety. Ježišovo vykúpenie je jedinečný a neopakovateľný čin vyslobodenia sveta a ľudstva z otroctva hriechu (por. *Jn* 8, 34). Boh ho robí svojou absolútnou mocou bez toho, že by on musel niekomu niečo dávať.

Dogma: Ovocie eucharistickej obety je štvornásobné:

- 1. účinok: klaňanie (chvála a sláva);**
- 2. účinok: vd'akyvzdanie;**
- 3. účinok: prosenie;**
- 4. účinok: zmierenie.**

Por. *Hebr* 5, 7-9; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1753; *KKC* 1407, 1414.

Klaňanie a vd'akyvzdanie je zamerané na oslavu Pána Boha a je vždy neomylné. Prosenie a zmierenie je zamerané pre dobro sveta a je podmienené. Svätá omša má toto štvornásobné ovocie vždy a môže byť slúžená aj bez „konkrétneho“ úmyslu (štipendia, intencie).

Omšová vykupiteľská obeta aktuálne spôsobuje, čiže svetu dáva (por. *KKC* 1414, 1419):

- a) požehnanie pre telesné a duchovné potreby;
- b) snímanie časných trestov (živým i mŕtvym), tzv. zadosťučinenie za hriechy;
- c) pomáhajúce milosti, ktoré hriešnika vedú k pokániu a svätého k vyššej dokonalosti.

Spásonosná **pôsobnosť tejto obety sa v plnosti uskutočňuje**, keď sa prijíma Pánovo telo a krv. Eucharistická obeta je svojou povahou zameraná na hlboké spojenie veriacich s Kristom prostredníctvom svätého prijímania (por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 16).

Prijímateľ účinkov (ovocia, úžitku) omšovej obety

Omšová obeta, ako dar Bohu, je v prvom rade zameraná na oslavu (chválu, vďaku) Pána Boha. Následne však je omšová obeta jedinečný dar svetu ako prosba a zmier. Miesto človeka je v dejinách spásy privilegované.

Materiálna dogma: „Kristus sa obetoval za celý svet. Preto úžitok eucharistickej obety môže prijať každý žijúci človek i každý zosnulý človek (ak nie je zatratený).“

Por. *Mt* 26, 28; *Mk* 14, 24; *Hebr* 12, 22n; *DH* 2005.

Veľkosť prijatého úžitku je však odstupňovaná:

1. miesto: Obetujúci kňaz zastupujúci Krista a Cirkev prijíma **najvlastnejší úžitok**. Jeho veľkosť závisí aj od osobnej dispozície celebranta.
2. miesto: Prítomní veriaci spojení s Kristovou obetou prijímajú **zvláštny úžitok**. Jeho veľkosť tiež závisí aj od dispozície každého jednotlivca.
3. miesto: Celá Cirkev a svet prijímajú **všeobecný úžitok**. Sú to všetci ľudia, veriaci i neveriaci, ktorí nekladú Božej milosti prekážky.
4. miesto: Ten (alebo tí), za koho sa omša (intencia) slúži. Tento môže – a nemusí – byť prítomný na svätej omši. Prijíma **stredný úžitok**, ktorý závisí aj od jeho (alebo ich) dispozície.

Väčším počtom účastníkov – na 1., 2. a 3. mieste – sa neumenšuje ovocie omšovej obety. Ale pri tých, za ktorých sa omša slúži (4. miesto) sa ovocie obety delí. Cirkev vyžaduje, aby sa každá omša slúžila na určený cieľ a jednotlivo, por. Alexander VII. (1655-1667), r. 1665, *DH* 2030; kán. 948-950 *CIC*.

Pretože dispozícia veriacich je ohraničená, svätá omša sa môže slúžiť na ten istý úmysel aj viackrát. Duše v očistci sú maximálne disponované, ale už nespádajú pod jurisdikciu Cirkvi (forma príhovoru). Aj za ne je zvykom slúžiť viacero svätých omší – výročné i tzv. gregoriánske sväté omše.

Vnútoraná hodnota svätej omše je nekonečná, ale úžitok omšovej obety, ktorý získa jednotlivec, je konečný (dispozícia jednotlivca).

Gregoriánske sväté omše

Obetovať sväté omše za zosnulých bolo zvykom od počiatku. Patriarcha Cyril Jeruzalemský (+386) učil: „Potom sa modlíme za zomrelých otcov, biskupov, a všeobecne za všetkých, ktorý spomedzi nás zomreli. Veríme totiž, že modlitba pomáha dušiam, zvlášť tým, za ktoré je tu prinášaná táto svätá a vzrušujúca obeta“ (*Catecheses mystagogicae* 23, 9).

Pápež Gregor Veľký (590-604) vo štvrtej knihe *Dialogi* (kap. 55) napísal, že v čase, keď bol opäť, prikázal za zosnulého mnícha Justa, ktorý sa prehrešil proti sľubu chudoby, slúžiť tridsať svätých omší tridsať dní po sebe. Počet „tridsať“ bol biblický, por. smútok za Áronom (*Nm* 20, 29) a za Mojžišom (*Dt* 34, 7-8). Po tridsiatich dňoch sa Justus zjavil svojmu žijúcemu spolubratovi Koppiovi a s radosťou mu zvestoval, že sa vyslobodil z očistcových múk.

Od 6. stor. sa začali sláviť za zosnulých *Gregoriánske sväté omše* – tridsať svätých omší slúžených tridsať dní po sebe. Číslo tridsať znamená vytrvalú prosbu. *Gregoriánske sväté omše* potvrdila Posvätná kongregácia pre odpustky r. 1884 a r. 1888. Posvätná kongregácia koncilu vydala v r. 1967 vyhlásenie *Tricenario gregoriano*, v ktorom z rozumného dôvodu dovoľuje prerušiť súvislé slávenie gregoriánskych omší.

Eucharistia ako pokrm

Eucharistia, čiže svätá omša, je súčasne obetou aj hostinou (por. *KKC* 1382). Eucharistia ako pokrm je Oltárna sviatosť alebo Najsvätejšia sviatosť alebo sväté prijímanie. Na rozdiel od ostatných sviatostí je sväté prijímanie sviatosťou trvalou.

Sväté písmo

Jn 6, 35: „Ježiš im povedal: Ja som chlieb života. Kto prichádza ku mne, nikdy nebude hladovať, a kto verí vo mňa, nikdy nebude žízniť.“ Exegéza: Židia verili, že dôkazom príchodu Božieho Mesiáša bude objavenie manny. Ježiš poopravil ich očakávania: - nie Mojžiš, ale môj Otec; - nie dal, ale stále „dáva vám“; - pravý chlieb z neba dáva život. Ježišov výraz „chlieb života“ sa nachádza v židovských textoch o manne. Ježiš dal ním najavo, že tu ide o viac, ako o starozákonný „chlieb z neba“.

Jn 6, 55-56: „Lebo moje telo je pravý pokrm a moja krv je pravý nápoj. Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom.“ Por. *Mt* 26, 26; *Mk* 14, 24-25. Exegéza: Fakt, že sa Židia pohoršili, domnievajúc sa, že tu ide o kanibalizmus, dosvedčuje, že Ježiš nerozprával o viere, či o nejakej symbolike. Ježišovi šlo o „sviatostné“ prijímanie jeho tela a krvi po jeho umučení a oslávení, keď Duch Svätý bude dávať Boží život (por. *Jn* 6, 62-63). Preto, aj keď ho mnohí opustili (*Jn* 6, 66), on trval na svojom.

Hebr 13, 10: „Máme oltár, z ktorého nemajú právo jesť tí, ktorí slúžia stánku.“ Exegéza: Kristovo telo a krv – Oltárna sviatosť – nie je pre tých, ktorí slúžia *Starému zákonu*.

Tradícia

Didaché (c. r. 100): „Nikto, okrem pokrstených v mene Pánovom, nech neje a nepije z Eucharistie. Nedávajte sväté psom, povedal Pán“ (9, 5).

Ignác Antiochijský (+117): „Ani krstiť, ani sláviť agapé sa nemá bez biskupa“ (*List Smyrňanom* 8). Ignác poukázal na kontinuitu uvádzajúcich sviatostí a na zodpovednosť biskupa. „(Eucharistia je) liekom nesmrteľnosti, protilátkou, aby sme nezomreli, ale žili večne v Ježišovi Kristovi“ (*List Efezanom* 20, 2).

Justín (+165): „Nikomú nie je dovolené zúčastniť sa na Eucharistii, ale len tomu, kto naozaj verí, čo sme ho naučili a kto sa obmyl kúpeľom znovuzrodenia na odpustenie hriechov... Ved' ju nepoužívame ako obyčajný chlieb a ako obyčajný nápoj... Tento pokrm, nad ktorým sa v modlitbe, obsahujúcej jeho slová, vzdávali vďaky a ktorým sa po premenení živí naša krv a naše telo, je telom a krvou vteleného Ježiša“ (*Apologia I.*, 66). „Každý dostane svoj podiel z konsekrovaného, chýbajúcim donesú diakoni“ (*Apologia I.*, 67).

Irenej (+202): „Chlieb, nad ktorým bolo prednesené vďakyvzdanie, je telo Pána a kalich je kalichom jeho krvi“ (*Adversus haereses IV*, 18, 4). „Ako môžu (gnostici) tvrdiť, že telo zanikne a nebude mať podiel na živote, ved' sa predsa živí telom a krvou Pána?“ (*Adversus haereses IV*, 18, 5).

Tertulián (+224): „Telo sa sýti Kristovým telom a krvou, aby aj duša bola živená Bohom“ (*De carnis resurrectione*).

Atanáž (+373): „Oznamujeme sväté veľkonočné sviatky, keď sa Pán obetoval. My sa ním živíme ako pokrmom života... Milosť tohto sviatku nie je obmedzená len na určitý čas. Jej žiarivý lúč nepozná západ, ale vždy je pripravený osvietiť ducha tých, ktorí po tom túžia“ (*Veľkonočné listy V*, 1-2).

Ambróz (+397): „Ako môže to, čo je chlebom, byť telo Krista? Premenením. Avšak premenenie, či sú slová a či reč? Pána Ježiša“ (*De sacramentis IV*, 4). „Ak teda mohlo Kristovo slovo z ničoho urobiť (to), čo nebolo, nemôže veci, ktoré sú, premeniť na to, čím neboli? Ved' dať veciam prvotnú prirodzenosť nie je menej ako zmeniť ju“ (*De mysteriis* 9, 52).

Ján Zlatoústý (+407): „Čo vlastne je chlieb? Je to Kristovo telo. Čím sa stávajú tí, čo ho prijímajú? Kristovým telom; no nie mnohými telami, ale jedným telom. Tak ako chlieb je len jeden, i keď sa skladá z mnohých zrn, ktoré sa v ňom, hoci ich nevidíme, nachádzajú, takže vďaka ich dokonalému vzájomnému spojeniu sa ich rozdielnosť stráca; takým istým spôsobom sme aj my spojení navzájom a všetci spolu v Kristovi“ (*Homilia in Epistulam primam ad Corinthos* 24, 2).

V prvotných časoch už bolo zvykom prinášať Eucharistiю neprítomným, chorým a uväzneným kresťanom (por. Justín, +165, *Apologia I.*, 65). Neexistovali ešte kostoly, preto sa omše slúžili v domoch odvážnych veriacich a tam (na dôstojných a bezpečných miestach) sa uschovávala aj Eucharistia (por. Tertulián, +224, *De oratione* 19; Cyprián, +258, *De lapsis* 26).

Rozumová úvaha

Zvláštnosťou Oltárnej sviatosti je, že jej vznik (úkonom premenenia) a jej prijímanie nie sú časovo totožné, ako u ostatných sviatostí.

Skutočná prítomnosť Krista v Eucharistii patrí k najväčším tajomstvám viery. Rozum osvietený vierou môže túto pravdu prijať a čiastočne aj vysvetliť.

Eucharistia ako pokrm pozostáva z konsekrovaného chleba a vína – z Kristovo tela a krvi. Prijímanie je pokrm a nápoj na jedenie (Jozef Uhrin, +1983).

Teologická danosť zjaveného tajomstva je: Ježiš dáva veriacim svoje telo, ale oni to vnímajú ako chlieb. Teda **podstata** je to, čo v absolútnej a konečnej existenciálno-významovej súvislosti robí predložený chlieb Kristovým telom. **Spôsob** znamená to, čo je dosiahnuteľné zmyslami v oblasti fyzikálnych skúseností (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 7; *KKC* 1333, 1353).

Vhodnosť skutočnej prítomnosti Krista v Eucharistii odôvodnil Tomáš Akvinský (+1274): - z najvyššej dokonalosti novozákonnej obety; - z takej Kristovej lásky, ktorá smeruje aj k hmotnej koexistencii; - z dokonalosti kresťanskej viery (por. *Theologická summa* III., 75, 1).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus sa v Eucharistii sprítomňuje premenou celej podstaty chleba na svoje telo a celej podstaty vína na svoju krv.“

Por. *Mt* 26, 26; *Mk* 14, 24-25; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1652; *KKC* 1375-1376.

Cirkev túto premenu – vyplývajúcu z Ježišových slov (*Lk* 22, 19; *Mk* 14, 24) – od r. 1202 nazýva prepodstatnenie - transsubstanciácia (lat. trans - cez, za; substantia - podstata).

Dogma: „Kristus je prítomný v Eucharistii sviatostne – teda: opravdivo, skutočne a podstatne (vere, realiter, substantialiter).“

Por. *Mt* 26, 26-28; *Mk* 14, 22-24; *Lk* 22, 19-20; *I Kor* 11, 24-25; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1651; *KKC* 1374, 1380.

Opravdivo (vere) – znamená „celý a úplný Kristus; Boh a človek“. „Opravdivo“ bolo dogmatizované proti náuke Urliha Zwingliho (+1531), ktorý tvrdil, že Ježiš je prítomný len „symbolicky“ a „obrazne“, ako je napr. mapa obrazom Európy.

Skutočne, vecne (realiter) – znamená, že je to naozaj sám Kristus – a nielen jeho milosť či jeho moc.

Podstatne (substantialiter) – znamená, že Kristus je prítomný v podstate spôsobov (chleba a vína). Prepodstatnením sa spôsoby (chlieb a víno) navonok vôbec nezmenia; prepodstatnenie je ontologická zmena.

Dogma: „Celý Kristus je prítomný v Eucharistii; a to v každom spôsobe a v každej jeho časti po rozdelení.“

Por. *Lk* 22, 19; *Mk* 14, 24; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1651, 1653; *KKC* 1377.

Celý Kristus znamená: oslávené telo a krv, ľudská duša, božstvo. Spôsob znamená to, čo je dosiahnuteľné v oblasti skúseností – farba, chuť, vôňa, váha, tvar, atď. Spôsob tkvie na kvantite chleba a vína; kvantitu vecí vnímajú zmysly.

Kostnický snem, r. 1414-1418 pri tzv. náuke o konkomitancii (lat. committo - spájať) učil: „V každom spôsobe je prítomný celý Kristus.“ Husiti (Ján Hus, +1415) sa totiž dožadovali prijímania pod obidvoma spôsobmi.

V Eucharistii je prítomné: podstata Krista; spôsob chleba a spôsob vína.

V Eucharistii nie je prítomné: podstata chleba a vína; spôsob Kristovho tela a krvi.

Dogma: „Sviatostná prítomnosť Krista v Eucharistii je trvalá.“

Por. *Mt* 26, 26 a 28; *Mk* 14, 22 a 24; *Lk* 22, 19 a 20; Tridentický koncil, r. 1551, *DH* 1654; *KKC* 1377.

Skôr, ako apoštoli prijali Eucharistiu z Ježišových rúk, oznámil im, že to je jeho telo a to je jeho krv, čo im dáva (nie až keď to príjmu, alebo keď tomu uveria). A prítomnosť Krista trvá dovtedy, pokiaľ je zachované „to“, čo im dal – spôsob chleba a spôsob vína.

Keď pre zmenu spôsobov (chleba a vína) prestane sviatostná prítomnosť Krista, nastúpi do spôsobov tá nová podstata, ktorá zodpovedá zmeneným spôsobom podľa požiadaviek prírody. Nastúpenie novej podstaty nie je ďalšia transsubstanciácia ani annihilácia (por. *Theologická summa* III., 77, 5) ani zázrak, ale trvanie stvorenia podľa požiadaviek prírody.

„Zachovaný spôsob“ nemožno vysvetľovať: - pokiaľ je to viditeľné; - pokiaľ je to pokrm. Oba tieto pohľady vedú k relativizmu (odkiaľ pokiaľ kto vidí; čo ešte kto považuje za pokrm). Kongregácia pre náuku viery (r. 1972) odsúdila obe vysvetlenia „pokiaľ“. „Zachovaný spôsob“ trvá dovtedy, pokiaľ nedôjde k špecifickej zmene spôsobov.

Ohľadom purifikácie treba zachovať smernice *Rímskeho misála* a zásadu: „Ad impossibilia nemo tenetur“ (nikto nie je viazaný k nemožnostiam).

Dogma: „Kristus, podávaný v Eucharistii, sa požíva sviatostne a skutočne, nielen duchovne.“

Por. *I Kor* 11, 27-29; Tridentický koncil, r. 1551, *DH* 1658, 1654; por. aj Pius IV. (1559-1565), r. 1564, bula *Iniunctum nobis*, *DH* 1866; *KKC* 1382, 1390.

Eucharistia je pravá hostina, na ktorej sa Kristus dáva ako pokrm (por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 16).

Náuka o prepoďtatnení (transsubstanciácia)

Teologická náuka o prepoďtatnení sa zrodila v stredoveku (9.-11. stor.) v zápase medzi dvoma krajnosťami – eucharistickým realizmom (sviatostné telo Krista je historickým telom Krista; Paschasius Radbert, +860) a eucharistickým symbolizmom (sviatostné telo Krista je symbolickým telom Krista; Berengár z Tours, +1088).

Náuke o prepoďtatnení pripravili cestu Lanfrank z Bec (+1089) a Guitmund z Aversy (+1095). Lanfrank našiel v aristotelovskej filozofii pojmy (substancia a akcident), ktorými možno poodhaliť tajomstvo Eucharistie – charakter znamenia spojený so skutočnosťou; t.j., že zmyslami vnímateľné vlastnosti chleba sú znakom pre skrytú skutočnosť Kristovho tela (Ernest Švec).

Pápež Inocent III. (1198-1216) oficiálne použil výraz transsubstanciácia v r. 1202 v liste lyonskému arcibiskupovi Jánovi. Termín „prepoďtatnenie“ je zlatou strednou cestou medzi oboma teologickými krajnosťami a najlepšie vyjadruje to, čo Ježiš odovzdal svetu: - prepoďtatnenie znamená zmenu v podstate; - podstatu chleba a vína nahradila podstata tela a krvi Krista – je to živý sviatostný Ježiš; - spôsoby chleba a vína sa nezmenili a sviatostne symbolizujú Krista – je to navonok chlieb a víno (Ctirad V. Pospíšil).

Cirkev zároveň odmietla starovekú i stredovekú náuku o konsubstanciácii (spoluexistujú dve podstaty), ktorú zastával aj Martin Luther (+1546). Nové náuky zo 70.-tych rokov 20. stor. – transsignifikácia (zmena významu) a transfinalizácia (zmena cieľa) – sú len vtedy prípustné, ak je rešpektovaná zmena v podstate bytia (transsubstanciácia).

Pápež Pavol VI. (1963-1978) v enc. *Mysterium fidei* (r. 1965) potvrdil aktuálnosť termínu transsubstanciácia, no zároveň povzbudil k hľadaniu nových prístupov v náuke o Eucharistii.

Náuka o transsubstanciácii učí, že profánna veda nemôže zistiť po konsekrácii žiadnu fyzikálnu zmenu.

Nesprávne chápanie Kristovej prítomnosti v Eucharistii

Starovek: Docketisti učili, že Kristus mal len zdanlivé telo; Kristus nie je prítomný v Eucharistii.

Stredovek: Paschasius Radbert (+860) stotožňoval historického Ježiša (telo a krv) s Eucharistiou (por. *De sanguine Domini*, z r. 853); Berengár z Tours (+1088) popieral podstatnú premenu v konsekrácii a Kristovu prítomnosť vysvetľoval symbolicky; John Wiclif (+1384) učil o dynamickej prítomnosti Krista v Eucharistii (in usu) – veriaci prijímali len Kristovu silu.

Novovek: Luteráni pod vplyvom Filipa Melanchtona (+1560) verili v prítomnosť „in usu“ – Kristus je skutočne prítomný len pri prijímaní; Urlich Zwingli (+1531) uznával symbolickú prítomnosť; Ján Kalvín (+1564) zastával stredné stanovisko medzi skutočnou prítomnosťou a symbolickou prítomnosťou (dynamická prítomnosť).

Multilokácia (mnohoprítomnosť) Kristovho tela

Kristovo telo nie je prítomné na mnohých miestach svojou vonkajšou rozsiahlosťou (situačnou kvantitou) – tak je prítomné len na jednom mieste, a to v nebi (por. *Jn* 3, 13; *Ef* 4, 7n). Kristovo telo je prítomné na mnohých miestach sviatostne, t.j. súčasne na mnohých miestach bez vonkajšej rozsiahlosti.

Multilokáciou sa Kristovo telo nenásobí, numericky je stále jedno. Multilokáciou sa rozmnožuje len jeho sviatostná prítomnosť (vzťah k priestoru). Mnohoprítomnosť Kristovho tela je teda iba sviatostná.

Vysluhovateľ svätého prijímania

Vysluhovateľ svätého prijímania sa volá aj rozdávatel'. Vysluhovateľ môže byť riadny a mimoriadny:

- **Riadny vysluhovateľ svätého prijímania** je biskup, kňaz, diakon (por. kán. 910 § 1 *CIC*). Riadny vysluhovateľ je odôvodnený tým, že on konsekruje (alebo je vysvätený – diakon).
- **Mimoriadny vysluhovateľ svätého prijímania** je akolyta (iba muž) alebo iný laik (muž i žena; por. kán. 910 § 2; kán. 230 § 3 *CIC*) poverený na určitý prípad alebo na určitý čas.

Inštruk. *Sviatosť vykúpenia* (r. 2004) upozorňuje, že služba – mimoriadny vysluhovateľ svätého prijímania – sa musí chápať presne a nesmie sa rozširovať jej význam. Dokonca treba verne zachovať meno služby, aby nedošlo k jej preceneniu. Preto pomenovania „špeciálny vysluhovateľ svätého prijímania“, „mimoriadny vysluhovateľ Eucharistie“, „špeciálny vysluhovateľ Eucharistie“ sú nenáležité (por. č. 156). Mimoriadni vysluhovatelia nemôžu rozdávať sväté prijímanie za riadnych okolností, por. inštruk. *Sviatosť vykúpenia* č. 157-159. Inak hrozí pochybná tendencia klerikalizácie laikov, ktorá škodí celej Cirkvi – laikom i klerikom.

Prijímateľ svätého prijímania

Prijímateľ svätého prijímania musí splniť podmienky k platnosti i k dovoľenosti. K platnosti: živý a pokrstený človek. K dovoľenosti: posväcujúca milosť, patričná zbožnosť, cirkevná disciplína (pôst, liturgické predpisy).

Sväté písmo

Ježiš sa obetoval za všetkých (por. *2 Kor* 5, 15). Ale všetci jeho vykúpenie neprijímajú (por. *Mt* 23, 37); preto ani všetci nemôžu prijímať Eucharistiu.

Mt 26, 28: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov.“ Exegéza: Soteriologická terminológia rozlišuje dve skutočnosti: „vykúpenie“ a „spasenie“. Vykúpení sú všetci (absolútne všetko), ale spasené bude všetko (hmotné) a len tí, ktorí vykúpenie

prijmú (alebo neodmietnu). O podmienkach prijímania Eucharistie od počiatku záväzne učili predstavení (t.j. biskupi), por. *I Kor 4, 1*.

Jn 6, 27. 53: „Nezháňajte sa za pomínutelným pokrmom, ale za pokrmom, ktorý ostáva pre večný život, a ten vám dá Syn človeka... Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život.“

I Kor 11, 26-29: „A tak vždy, keď budete jesť tento chlieb a piť tento kalich, zvestujete Pánovu smrť, kým nepríde. Kto by teda jedol chlieb alebo pil Pánov kalich nehodne, prevíní sa proti Pánovmu telu a krvi. Nech teda človek skúma sám seba, a tak je z toho chleba a pije z kalicha. Lebo kto je a pije, a nerozoznáva telo, ten si je a pije odsúdenie.“

Ježišovo umývanie nôh pri Poslednej večeri (*Jn 13*) s vysvetlením „Kto sa okúpal, potrebuje si umyť už len nohy a je celý čistý“ (*Jn 13, 10*), má odozvu v praxi Cirkvi – pred účasťou na Eucharistii (najmä prijímaní) sa veriaci museli očistiť zo svojich hriechov. Kúpeľ bol krst, umytie bolo vyznanie hriechov (Jozef Ratzinger).

Tradícia

Didaché (c. r. 100): „Zhromažďujte sa v Pánov deň. Lámte chlieb a vzdávajte vďaky, ale najprv sa vyznajte so svojich hriechov, aby bola vaša obeta čistá. Ten, kto má spor so svojim bližným, nech sa s vami neschádza, kým sa nezmieria, aby sa vaša obeta neznesvätila“ (14, 1-2).

Justín (+165): „Na Eucharistii sa nesmie zúčastniť nik, iba ten, kto verí, že je pravda, čo učíme a bol obmytý kúpeľom na odpustenie hriechov a znovuzrodenie a žije tak, ako to zanechal Kristus“ (*Apologia I.*, 66).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Posilni svoje srdce, keď prijímaš duchovný chlieb a rozveseľ svoju tvár. Nech je ona odkrytá v čistom svedomí, aby si ako v zrkadle uvažoval o vznešenosti Pána a vzrastal zo slávy do slávy v Kristovi Ježišovi“ (*Catecheses mystagogicae* 22, 9).

Ján Zlatoústý (+407): „Aj ja povznášam môj hlas, nalieham, prosím a zaprisahávam, aby sme sa nepribližovali k tomuto posvätnému stolu s nečistým a so skazeným svedomím. Takéto prijímanie nikdy nemožno považovať za pravé prijímanie, aj keď sa tisíckrát dotkneme Kristovho tela, ale znamená odsúdenie, muky a vzrast trestov“ (*Homilia in Isaiam* 6, 3).

Augustín (+430) varoval: „Kto prijíma sviatosť jednoty (Eucharistiu) a nezotráva vo zväzku pokoja, neprijíma pre seba sviatosť, ale svedectvo proti sebe“ (*Sermo* 272).

Rozumová úvaha

Veriaci (sancti) sa živia Kristovým telom a krvou (sancta), aby „živili“ svoj duchovný život a rástli v spoločenstve Ducha Svätého (gr. koinonia - dôverné spoločenstvo); toto spoločenstvo majú sprostredkovať svetu (por. *KKC* 948).

Nehodné sväté prijímanie je svätokrádež, por. *Theologická summa* III., 80, 4. „Najsvätejšia sviatosť vyjadruje puto spoločenstva tak v neviditeľnom rozmere, kde nás v Kristovi pôsobením Ducha Svätého spája s Otcem a medzi sebou navzájom, ako aj vo viditeľnom rozmere, ktorý zahŕňa spoločenstvo v náuke apoštolov, sviatostí a v hierarchickom usporiadaní“ (enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 35). Integrita neviditeľných vnútorných zväzkov je morálny stav kresťanov, ktorí chcú mať plnú účasť na Eucharistii a prijímať Kristovo telo a krv (por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 36). K prijímaniu nestačí len viera, potrebné je vytrvať v posväcujúcej milosti a láske, zostávajúc v lone Cirkvi „s telom“ i „so srdcom“ (por. konštit. *Lumen gentium* 14); teda to, čo Pavol apoštol vyjadril slovami „viera činná skrze lásku“ (*Gal* 5, 6).

Prijímanie Eucharistie skrytým a verejným hriešnikom riešil Tomáš Akvinský (+1274). Skrytému hriešnikovi, ktorý žiada Eucharistiu súkromne (bez svedkov), treba prijímanie odoprieť. Ak skrytý hriešnik žiada Eucharistiu verejne, má sa mu podať. Verejnému hriešnikovi sa musí Eucharistia vždy odoprieť (por. *Theologická summa* III., 80, 6; III., 81, 2, 2).

Magistérium:

Materiálna dogma: „Eucharistiu môže platne prijať živý a pokrstený človek.“

Por. *Jn* 3, 5; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1314.

Kto neprijal krst, nemôže platne prijať iné sviatosti (por. kán. 842 § 1 *CIC*). Krst je „bránou sviatostí“, por. kán. 849, 912 *CIC*.

KBS v r. 2005 potvrdila zaužívanú prax na Slovensku, že k prvému svätému prijímaniu prístupujú deti v treťom ročníku základnej školy – 8-9 ročné.

Dogma: „Eucharistiu dovolene prijíma ten, kto nemá svedomie zaťažené smrteľným hriechom.“

Por. *Jn* 13, 10-11; *I Kor* 11, 27-29; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1661; por. kán. 916 *CIC*.

Príprava na prijímanie obsahuje na prvom mieste „čisté svedomie“, t.j. duša bez ťažkého hriechu, ktorý sa riadne odstraňuje vo svätej spovedi, por. *KKC* 1385.

Istá náuka: „Prijímajúci človek má mať náležitú zbožnosť.“

Por. *I Kor* 11, 27-29; *KKC* 1387.

Pápež Pius X. (1903-1914) v dekr. *Sacra Tridentina synodus* z r. 1905 učil, že zbožnosť sa má prejavovať modlitbou a pôstom (por. *DH* 3382). Príprava na prijímanie má byť vnútorná (posväcujúca milosť, zbožnosť, modlitba...) i vonkajšia (pôst, oblečenie, správanie...).

Eucharistický pôst

V prvej polovici 2. stor. sa Eucharistia oddeľovala od stolovania, čím sa vytvoril priestor pre eucharistický pôst, ktorý sa stal prejavom úcty voči eucharistickému Ježišovi. Pôst sa zrodil pravdepodobne v Afrike. Poznali ho Tertulián (+224), por. *Ad uxorem* II, 5 i Hypolit (+235), por. *Traditio apostolica*. Augustín (+430) v r. 400 v liste Januáriovi vysvetľoval: „Páčilo sa totiž Duchu Svätému, aby pre poctenie takej veľkej sviatosti Kristovo telo vošlo do úst kresťana prv než iné pokrm... že Pán dal (túto sviatosť) po jedle...?, keby (Pán) dal takéto napomenutie, aby sa prijímalo vždy po iných jedlách, myslím, že by tento zvyk nik nezmenil“ (*Epistula* 54, 6, 7).

Dĺžka a prísnosť eucharistického pôstu boli rozličné. Na Západe bola pôstna prax všeobecne prikázaná až na Kostnickom koncile r. 1415 (*DH* 1198). Ďalšia úprava Pia V. (1565-1572) z r. 1570 (veľmi prísny pôst od jedla, nápoja i liekov už od polnoci) bola zmiernená až v r. 1906. Pius XII. (1939-1958) r. 1953 pôst opäť zmiernil (mohla sa piť obyčajná voda, chorí aj iný nápoj a všetky lieky) a pred večernou omšou sa skrátol na tri hodiny. V r. 1965 bol pôst skrátenejší pre všetkých a pre všetky pokrmy i nápoje (s výnimkou vody) na jednu hodinu. Napokon kódex (r. 1983) jednodinový pôst (s výnimkou vody) potvrdil a chorých i pokročilých vekom – a aj tých, čo ich opatrujú – od eucharistického pôstu oslobodil (por. kán. 919 § 3).

Prijímanie duševne chorých

Základné podmienky k prijímaniu Eucharistie sú aj u duševne chorých rovnaké ako u detí: - krst; - rozlišovanie medzi obyčajným a eucharistickým chlebom (primerane svojmu stavu); - základné náboženské vedomosti (primerane stavu); - rozlišovanie medzi dobrom a zlom, t.j. je schopný sa vyspovedať (tiež primerane stavu).

Dôležité je, aby prijímajúci vedel, čo prijíma. Podmienky a ich splnenie posudzuje miestny kňaz. Pri ťažších prípadoch by mal kňazovi poradiť ošetrojúci lekár (Aleš Opatrný).

Prijímanie rozvedených a znovusobášených

Rozvedení a znovusobášení katolíci – pre blízku príležitosť k ťažkému hriechu – nemôžu prijímať Eucharistiu (por. apoštol. list *Familiaris consortio* (82) v r. 1981; dokument *Pastorácia rozvedených žijúcich v novom manželstve* z Kongregácie pre náuku viery v r. 1998; *Vyhlásenie z Pápežskej rady na výklad legislatívnych textov* v r. 2000).

Dokument *Pastorácia rozvedených žijúcich v novom manželstve* vyvracia námietku, že Cirkev v tomto vystupuje príliš normatívne a nie pastoračne: „Je nepochybné ťažké podávať požiadavky evanjelia sekularizovanému človeku, ale táto pastoračná ťažkosť nás nesmie zviazať ku kompro-

misom s pravdou... Ak Cirkev niekedy v minulosti dostatočne nepresadzovala milosrdenstvo kvôli pravde, dnes je naopak nebezpečenstvo, že sa bude zamlčovať, alebo ohrozovať pravda v mene milosrdenstva. Je prirodzené, že pravda môže byť niekedy zraňujúca, alebo nepohodlná, ale je to jediná cesta k uzdraveniu, k mieru a vnútornej slobode. Pastoračia, ktorá chce ľuďom naozaj pomáhať, musí byť vždy založená na pravde.“

Najnovšie (r. 2016) sa k tejto pastoračnej otázke vyjadril Svätý Otec František v posynodálnej exhort. *Amoris laetitia* (AL), kde zdôraznil: „Kňazi majú úlohu sprevádzať dané osoby (rozvedení a znovusobášení) na ceste rastu podľa učenia Cirkvi a smerníc biskupa“ (AL 300; por. KKC 1369, 1595).

Konferencia biskupov Slovenska, kvôli jednotnému pastoračnému postupu (por. KKC 1560), usporiadala dňa 12.11.2016 v Badíne medzinárodnú konferenciu s názvom „Posolstvo *Amoris laetitia* a pastoračné perspektívy na Slovensku“.

Exhortácia nemá za cieľ meniť učenie Cirkvi alebo kánonickú disciplínu týkajúcu sa manželstiev (por. AL 2). Preto naďalej platí: „Cirkev, verná slovám Ježiša Krista („Každý, kto prepustí svoju manželku a vezme si inú, dopúšťa sa voči nej cudzoložstva. A ak ona prepustí svojho muža a vydá sa za iného, cudzoloží“, Mk 10, 11-12), je presvedčená, že nemôže uznať nový zväzok za platný, ak je platné prvé manželstvo. Ak sa rozvedení zosobášili civilne, nachádzajú sa v situácii, ktorá objektívne porušuje Boží zákon. Preto nemôžu pristupovať k prijímaniu Eucharistie, kým táto situácia trvá. Z toho istého dôvodu nemôžu vykonávať v Cirkvi isté zodpovedné funkcie. Zmierenie sviatosťou pokánia sa môže udeliť len tým, čo ľutujú, že porušili znak zmluvy a vernosti Kristovi, a zaväzujú sa žiť v úplnej zdržanlivosti“ (KKC 1650).

Exhortácia má za cieľ skvalitniť pastoračný prístup. Svätý Otec povzbudzuje všetkých zainteresovaných, aby láskavejšie pristupovali ku snúbencom, manželom i rodinám, a to aj takým, ktoré prežili drámu rozvodu. Hovorí, že Pán Ježiš chce Cirkev pozornú voči dobru, ktoré Duch šíri uprostred krehkosti. Pri predkladaní úplného ideálu evanjelia a doktríny Cirkvi, treba prijať aj logiku súcitu voči krehkým osobám a vyhnúť sa perzekúciám alebo príliš tvrdým a netrpezlivým súdom. Vždy treba myslieť na poľahčujúce okolnosti – psychologické, historické i biologické – bez toho, aby sme čokoľvek uberali ideálu evanjelia (por. AL 308).

Liturgický spôsob prijímania Eucharistie

(Anton Bagin, +1992)

Storočie	Veriaci (liturgický postoj)	Kristovo telo (spôsob prijímania)	Kristova krv (spôsob prijímania)
1. storočie	ležiace	kvasený chlieb do ruky	červené víno z kalicha
2. storočie	stojac	do ruky	červené víno z kalicha
7. storočie	stojac	do ruky	aj namáčanie (per intinctionem)
8. storočie	stojac	do ruky	kalich, rúrka, ale aj namáčanie
9. storočie	stojac	do úst	kalich, rúrka, ale aj namáčanie
12. storočie	kľáčiace	nekvasené malé hostie; do úst	laici už neprijímajú Kristovu krv
13. storočie	kľáčiace príkaz prijímať aspoň 1x do roka (r. 1215)	do úst	červené aj biele víno (dôvod purifikácia); laici Kristovu krv neprijímali
16. storočie	kľáčiace	do úst	červené aj biele víno; laici nie
17. storočie	kľáčiace jansenizmus – prijímať len 1x do roka	do úst	červené aj biele víno; laici nie
20. storočie	kľáčiace Pius X., r. 1905 denne; r. 1910 vek prijímania od veku rozlišovania	do úst	červené aj biele víno; laici nie

Druhý vatik. koncil	stojac i kľačiac	do úst aj do ruky	červené aj biele víno; aj laici (per intinctionem, per potum)
---------------------	------------------	-------------------	---

Kongregácia pre Boží kult a sviatosti v r. 2002 upozornila, že nepodávať sväté prijímanie kľačiacim veriacim je protiprávne (por. kán. 213 a 843 § 1 *CIC*). Prijímať kľačiac je starou tradíciou a zároveň je to gesto úcty ku Kristovi prítomnému v Eucharistii.

Duchovné sväté prijímanie

Duchovné sväté prijímanie je súkromný úkon nábožnosti, oficiálne od r. 1000. Duchovné prijímanie je túžba, ktorou sa Oltárna sviatosť neprijíma skutočne, ale len v duchu. Duchovné prijímanie sa odporúča najmä tým, ktorí kvôli nejakej prekážke nemôžu prijať sviatostné Kristovo telo a krv. Duchovné prijímanie nie je sviatosť.

Enc. *Cirkev žije z Eucharistie* (34) veľmi odporúča duchovné sväté prijímanie: „Preto je vhodné v duši neustále pestovať túžbu po eucharistickej sviatosti. Tu sa zrodila prax duchovného prijímania, šťastne rozšírená v Cirkvi a odporúčaná svätými učiteľmi duchovného života.“ Terézia Avilská (+1582) napísala: „Keď nepristupujete k prijímaniu a nezúčastňujete sa na omši, môžete prijímať duchovne, čo je veľmi výhodné... Tak prijmete veľa z lásky nášho Pána“ (*Cesta dokonalosti*, č. 35).

Kongregácia pre náuku viery r. 1983 odobrila prax duchovného svätého prijímania a vyhlásila, že títo – duchovne prijímajúci – vedení hlbokou túžbou po sviatosti a v modlitbe spojení s celou Cirkvou prijímajú ovocie Eucharistie. Znamená to, že je možné aj mimosviatostne získať účinky Eucharistie. Pravdaže, nie všetky, pretože reálnu prítomnosť Krista nemôže nahradiť žiadna milosť. A tiež preto, že duchovné sväté prijímanie účinkuje ex opere operantis, ale skutočné sväté prijímanie účinkuje ex opere operato.

Ekumenizmus a Eucharistia

Odlúčení bratia, protestanti, nemôžu prijímať Eucharistiu spolu s katolíkmi. Dôvodom sú závažné odlišnosti:

- rozdielna viera v Eucharistiu; najmä Kristova prítomnosť, premenenie, kňazská moc;
- rozdielna viera v Cirkev; Eucharistia je sviatosť jednoty – s Bohom i so spoločenstvom; ak neexistuje so spoločenstvom, tak prijímanie z jedného oltára nie je pravdivé; por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* (30).

Kán. 844 § 4 *CIC* určuje podmienky dovoleného prijímania Eucharistie nekatolíkmi (nebezpečnosť smrti a iná vážna potreba podľa úsudku diecézneho biskupa). V naliehavej nevyhnutnosti, po uvážení ordinára, môžu katolícki vysluhovatelia vyslúžiť aj sviatosť zmierenia a pomazanie chorých iným kresťanom, ktorí nie sú v plnom spoločenstve s Katolíckou cirkvou, ak o ne požiadajú z úplne slobodnej vlastnej vôle. Vyžaduje sa, aby títo prejavili súhlas s katolíckou vierou, pokiaľ ide o tieto sviatosti, a aby boli patrične disponovaní.

Účinky (úžitok) svätého prijímania

1. účinok: Zjednotenie s Kristom

Dogma: „Zjednotenie s Ježišom Kristom je hlavný účinok svätého prijímania.“

Por. *Jn* 6, 56-57; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1653; *KKC* 1391.

Toto spojenie – vertikálny rozmer spoločenstva (koinonia) – je dvojaké: - prechodné sviatostné (pokiaľ trvá spôsob; asi 15 minút); - trvalé duchovné (v láske a milosti). Východní kresťania nazývajú prijímajúceho Christoforos - Nositeľ Krista.

Augustín (+430) zdôrazňoval: „(Eucharistickými znakmi) nám chce Kristus Pán zveriť svoje telo a svoju krv, ktorú vylial za nás na odpustenie hriechov. Ak ste ich prijali dobre, vy sami ste

to, čo ste prijali“ (*Sermo* 227, 1). „Nielen že sme sa stali kresťanmi, stali sme sa Kristom samým“ (*Tractatus in Joannis Evangelium* 21, 8).

Zjednotenie s Kristom povoláva k totálnej premene – „k prepodstatneniu“ veriaceho. Benedikt XVI. nazval túto zmenu, aby „Boh bol všetko vo všetkom“ (por. *Sacramentum caritatis* 11) štiepením atómu (zmena prvku – človeka).

2. účinok: Oslobodenie od všedných hriechov a časných trestov

Istá náuka: „Sväté prijímanie oslobodzuje od všedných hriechov.“

Por. *KKC* 1393, 1394.

Eucharistia nemôže zjednotiť s Kristom bez toho, aby človeka zároveň neočistila od hriechov a neposilnila ho pred budúcimi hriechmi. Oslobodenie od hriechu závisí od stupňa lásky. Dokonalá láska umožní odpustenie všetkých malých hriechov i časných trestov. Tridentický koncil učil: „Keď sa oživí láska, zotierajú sa všedné hriechy“, por. *DH* 1638.

Eucharistia však nie je zameraná na odpúšťanie smrteľných hriechov, lebo je pokrmom duchovne žijúcich v plnom spoločenstve s Cirkvou, por. *KKC* 1395.

3. účinok: Rozmnoženie posväcujúcej milosti

Istá náuka: „Sväté prijímanie zachováva a zveľaduje posväcujúcu milosť.“

Por. *KKC* 1392, 1395.

To, čo spôsobuje hmotný pokrm v telesnom živote, to isté uskutočňuje prijímanie v duchovnom živote – zveľaduje život milosti, zvyšuje osobnú mieru svätosti. Spravodlivý má ešte viac vliatych darov. Eucharistia je nielen príchod Krista do duše človeka, ale aj vyjadrenie totožnosti veriaceho: „Buďte to, čo vidíte, a prijímajte to, čím ste“ Augustín (+430), *Sermo* 272.

4. účinok: Budovanie Cirkvi

Istá náuka: „Sväté prijímanie obnovuje, posilňuje a prehlbuje spoločenstvo Cirkvi.“

Por. *KKC* 1396, 1398.

Eucharistia buduje jednotu kresťanov (por. *I Kor* 10, 16-17) – horizontálny rozmer spoločenstva (koinonia). Augustín: „Eucharistia je znak jednoty a puto lásky“ (*Tractatus in Joannis Evangelium* 26, 13). „Kto prijíma sviatosť jednoty (Eucharistiu) a nezotráva vo zväzku pokoja, neprijíma pre seba sviatosť, ale svedectvo proti sebe“ (*Sermo* 272).

5. účinok: Závdavok (záloha) večnej slávy

Materiálna dogma: „Sväté prijímanie je závdavok budúcej slávy.“

Por. *Jn* 6, 51; 6, 53-54; *KKC* 1402-1405; Tridentický koncil, r. 1551, *DH* 1638.

Eucharistiu ako závdavok budúcej slávy prisľúbil Boží Syn. Niet istejšieho závdavku, ani zjavnejšieho znaku nádeje na blaženú večnosť ako je Eucharistia (por. *KKC* 1405).

Príjemca prijíma účinky Eucharistie ex opere operato pre seba. Účinky (úžitky) ex opere operantis môžu byť – vďaka spoločenstvu svätých – venované druhým ľuďom, živým i mŕtvym.

Potrebnosť Eucharistie ku spásu

Ježiš poukázal na dôležitosť Eucharistie pre spásu – *Jn* 6, 53: „Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život.“ Latinská Cirkev prikázala, aby dospelí aspoň raz do roka prijali Eucharistiu vo veľkonočnom čase (por. kán 920 § 1, 2 *CIC*). Z teologického pohľadu ide o druhoradú potrebnosť.

Na podnet pápeža Pia IV. (1559-1565) sa Cirkev r. 1562 (Tridentický koncil) podrobnejšie vyjadrila ku špecifickým otázkam potrebnosti Eucharistie.

1. Je to božské prikázanie, aby veriaci prijímali Eucharistiu pod oboma spôsobmi?

Nie je to božské prikázanie. *Písmo* neraz zdôrazňuje len jeden spôsob Eucharistie, napr. *Jn* 6, 58: „Kto je tento chlieb, bude žiť naveky.“

Dogma: „Nie je nutné k spáse prijímať pod oboma spôsobmi.“

Por. *Jn* 6, 48; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1731.

2. Má Cirkev právo určiť obrad vysluhovania Oltárnej sviatosti?

Áno, Cirkev má právo určovať obrad vysluhovania Oltárnej sviatosti, por. *I Kor* 11, 34; *I Kor* 4, 1: „Nech nás takto každý pokladá za Kristových služobníkov a správcov Božích tajomstiev.“

Dogma: „Cirkev môže meniť obrady vysluhovania sviatostí.“

Por. *Mt* 16, 19; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1613; r. 1562, *DH* 1732.

3. Je prijímanie pod jediným spôsobom dokonalé?

Áno, prijímanie pod jediným spôsobom je dokonalé, por. *Jn* 6, 51: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky.“

Dogma: „Celý Kristus, prameň a pôvodca všetkých milostí sa prijíma pod spôsobom chleba.“

Por. *Jn* 6, 57-58; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1733.

4. Musia aj malé deti prijímať Oltárnu sviatosť, aby boli spasené?

Nie, malé deti nemusia prijímať Oltárnu sviatosť, aby boli spasené, por. *Tít* 3, 5: „Spasil nás... kúpeľom znovuzrodenia a obnovy v Duchu Svätom.“

Dogma: „Pre deti, skôr ako dosiahnu vek rozoznania, nie je nutné k spáse prijímať Oltárnu sviatosť.“

Por. *Jn* 3, 5; Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1734.

V Latinskej cirkvi je vek prvého svätého prijímania vekom rozoznávania obyčajného a sviatostného chleba (od siedmich rokov), por. Pius X. (1903-1914), r. 1910, dekr. *Quam singulari*, *DH* 3530-3536. K prvému svätému prijímaniu sa teda vyžaduje primeraná vedomosť a príprava. Avšak v nebezpečenstve smrti môžu deti prijať Eucharistiu aj skôr, stačí ak rozoznajú Kristovo telo od obyčajného pokrmu a prijímajú úctivo (por. kán. 913 § 2 *CIC*).

Avšak vážený je aj iný zvyk východných cirkví (prijímať od narodenia, hneď po krste). Svätí otcovia východných cirkví mali pre prijímanie detí iste primeraný dôvod; v každom prípade to však nebolo brané ako nutné k spáse.

Klaňanie sa Eucharistii

Vo svätej omši sa viera v reálnu prítomnosť Krista pod spôsobmi chleba a vína vyjadruje klaňaním. Táto úcta (*cultus latræ*), kvôli trvalej prítomnosti Krista, sa prejavuje aj mimo omše (svätostánky, procesie). Klaňanie sa Eucharistii je biblicky odôvodnené tak, ako je odôvodnené klaňanie sa Bohu – Ježišovi Kristovi (por. *KKC* 335, 1378, 2628).

Sväté písmo

Ex 20, 2n: „Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa! Nebudeš sa im klaňať a ani ich uctievať!“ Por. *Lk* 24, 52; *Jn* 5, 22-23. Exegéza: Prvý príkaz *Desatora* sa vzťahuje aj na Božieho Syna, Ježiša Krista.

Jn 13, 19-20: „Ja viem, koho som si vyvolil, ale má sa splniť Písmo: Ten, ktorý je môj chlieb, zdvihol proti mne päťu (por. *Ž* 41, 10). Hovorím vám to už teraz, skôr, ako sa to stane, aby ste uverili, keď sa to stane, že Ja Som.“ Exegéza: Ježiš ako Boh predpovedá budúcnosť; teda keď sa predpoveď splní (Judášova zrada), treba uznať, že on je opravdivým Bohom, na rozdiel od nepravých bohov, ktorí budúcnosť nemôžu poznať (por. *Iz* 44, 6-8). Aké klaňanie prináleží Bohu Otcovi, také prináleží aj Bohu Synovi – a naopak.

Hebr 1, 6: „Keď uvádza prvorodeného na svet, hovorí: Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli.“

Jn 6, 41-44: „Židia na neho šomrali, lebo povedal: Ja som chlieb, ktorý zostúpil z neba, a hovorili: Vari to nie je Ježiš, Jozefov syn, ktorého otca a matku poznáme? Ako teda hovorí: Zostúpil som z neba!? Ježiš im odpovedal: Nešomrite medzi sebou! Nik nemôže prísť ku mne, ak ho nepriťahne Otec, ktorý ma poslal. A ja ho vzkriesim v posledný deň.“ Exegéza: Ježiš je naozaj posla-

ný Bohom a tiež sám je Boh (len Boh môže niekoho vzkriesiť v posledný deň) – a takýto (t.j. Boh) bude v Cirkvi pod eucharistickými spôsobmi; por. *Mt* 26, 26n; *Mk* 14, 22n; *Lk* 22, 19n.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117) napísal o dokétoch: „Vzd'alaťujú sa od Eucharistie a modlitby, lebo nevyznávajú, že Eucharistia je telo nášho Spasiteľa Ježiša Krista, to telo, ktoré trpelo za naše hriechy, ktoré vo svojej добрote vzkriesil Otec“ (*List Smyrňanom* 7, 1).

Justín (+165): „V deň nazývaný Dňom Slnka všetci sa schádzajú a čítajú pamäte apoštolov. Potom sa ujíma slova predstavený. Napomína a povzbudzuje do nasledovania takých skvelých vecí. Nato vstaneme a modlíme sa. Po modlitbe sa prinesie chlieb, víno a voda. Predstavený sa s veľkou vrúcnosťou modlí a vzdáva vďaky a ľud zvolá Amen. Všetci prijímajú. Neprítomným posielajú po diakonoch“ (por. *Apologia I.*, 66-67).

Cyprián (+258) napísal o ľuďoch nehodne prijímajúcich Eucharistiu: „Na jeho tele a krvi páchajú násilie a teraz sa ešte viac prehrešujú rukami a ústami voči Pánovi, ako keď Pána zapierali“ (*De lapsis* 16).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Sklon sa s úctou a povedz „amen“ (*Catecheses mystagogicae* 23, 22). Cyril opísal, ako sa treba správať pred svätým prijímaním.

Ján Zlatoústý (+407): „Uváž, akej cti sa ti dostalo, k akému stolu pristupuješ? Anjeli, keď na to pazerajú, chvejú sa strachom, neodvážia sa pohliadnuť bez strachu kvôli jasu, ktorý žiari z tej obevy, a my sa týmto telom živíme, zjednocujeme sa s ním, stávame sa jedným telom Krista (por. *I Kor* 12, 12. 27), jedným telom“ (*Homilia in Mattheum* 82, 5).

Augustín (+430): „Nikto nech neje toto telo, bez toho, že by sa mu skôr nepoklonil; hrešili by sme, keby sme neadorovali“ (*Enarrationes in Psalmos* 98, 9).

Ambróz (+397): „Manna pochádza z neba, toto telo tróni nad nebesami. Ona bola nebeskej podstaty, toto je však telom Pána nebies“ (*De mysteriis*).

Zhruba od 9. stor. veriaci prestali pravidelne prijímať Eucharistiu a začali sa Eucharistii viac klaňať. V 11. stor. vznikli v Anglicku (benediktíni) eucharistické procesie (úcta mimo chrám), čo viedlo k zavedeniu sviatku *Božieho Tela*, a to pápežom Urbanom IV. (1261-1264) v r. 1262. V 14. stor. bola eucharistická úcta pri procesiách obohatená stavaním štyroch oltárikov (číslo štyri vyjadruje všeobecnosť vykúpenia podľa štyroch svetových strán) a používaním monštrancie. Pápež Pius X. (1903-1914) preniesol ťažisko úcty k Eucharistii opäť na jej prijímanie.

Rozumová úvaha

Klaňať sa treba jedine Pánu Bohu (por. *Ex* 20, 2n; *Mt* 4, 10). Ježiš je vtelený Boh (por. *Jn* 8, 24), ktorý povedal, že je skutočne prítomný v Eucharistii (*Jn* 6, 55-56). Klaňať sa Eucharistii je teda povinnosť vyplývajúca z prvého Božieho príkazu, por. *Ex* 20, 2-5. Človek je povoláný, aby „robil zjavným Boha“ prostredníctvom svojho konania, por. *KKC* 2085.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že klaňanie sa Bohu je prejavom pravej zbožnosti. Klaňanie správne obsahuje aj vnútorný aj vonkajší ľudský úkon, lebo človek je obdivuhodná jednota ducha i tela. Pritom vnútorný ľudský úkon (zbožnosť mysle) je viac, ako vonkajší úkon (nejaký úklon či gesto tela); vonkajší úkon má napomáhať tomu vnútornému – zbožnosti mysle a srdca (por. *Theologická summa* II-2., 84, 1 a 2).

Povinnosť adorovať Eucharistii neumenšuje fakt, že Pán Ježiš ustanovil Eucharistiu za účelom požívania – jedenia a pitia.

Cirkev presne rozlišuje náboženskú úctu **na klaňanie** a **na uctievanie**, por. *KKC* 2132.

1. Klaňanie, adorácia – lat. latria, patrí len Bohu – trom božským osobám.
2. Uctievanie – lat. dulia, patrí svätcom a posvätným veciam.

V podstate veľký teologický rozdiel medzi latriou a duliou by mal byť viditeľný aj v praxi.

Magistérium

Dogma: „Kristovi v Eucharistii sa treba klaňať.“

Por. *Jn* 6, 54-55; Tridentský koncil, r. 1551, *DH* 1656; *KKC* 1378, 1418, 2096-2097.

Úcta vzdávaná Eucharistii vo svätej omši (i mimo nej) je neoceniteľná hodnota v živote Cirkvi (por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 25). Za zneuctenie Eucharistie platí trest *latae sententiae* rezervovaný Apoštolskej stolici (por. kán. 1367 *CIC*). Tento trest je za delikt (vonkajší skutok pohrdnutia, zneuctenia), nie za vnútorný hriech.

Dogma: „Sväté obrazy treba uctievať.“

Por. *Jn* 1, 14; *I Pt* 1, 16n; *Gal* 3, 1; Druhý nicejský koncil, r. 787, *DH* 608; konštit. *Sacro-sanctum concilium* 125; konštit. *Lumen gentium* 67; *KKC* 476.

Jedným z elementov cirkevnej tradície je maľovanie postáv na obrazoch, a to tak: - aby tie obrazy potvrdzovali, že Božie Slovo skutočne bolo človekom, a nie výtvorom fantázie; - aby sa veriaci utvrdzovali vo viere.

Adorácia Eucharistie – dôvod a úžitok

Adorácia (klaňanie sa Bohu) je ovocím lásky k Bohu a hlavným úkonom nábožnosti (por. *KKC* 2096). Klaňanie sa patrí Bohu – ako Pánovi, ako Stvoriteľovi, ako Vykupiteľovi (por. *Dt* 6, 13; *Lk* 4, 8). Adorácia – uznávanie Boha ako Boha – je pre človeka veľmi užitočná (por. *KKC* 2097):

- oživuje a formuje božské čnosti;
- oslobodzuje človeka od uzavretia sa do seba;
- oslobodzuje od otroctva hriechu a modloslužby sveta.

Adorácia sa realizuje v modlitbe, v obeti (najmä vnútornej), v prisľúbeniach a v sľuboch.

Uschovávanie Eucharistie

Uschovávanie Oltárnej sviatosti je v Cirkvi nepretržitým faktom. Do 3. stor. sa na uschovanie Eucharistie (pre potreby aliturgických dní a pre umierajúcich) používali dôstojné a bezpečné miesta úschovy v domoch; niektoré z nich boli aj vhodne prispôbené.

Po Milánskom edikte (r. 313) sa bohoslužobným miestom stali kostoly a v nich vznikali na uschovávanie Eucharistie kaplnky (4. stor.), pyxidy v tvare veže a schránky na oltári s baldachýnom (5.-6. stor.). Od 13. stor. vznikali uzamknuté pastofóriá (miestnosť, apside); ak bolo pastofórium v stene s mriežkou, volalo sa armárium. V 13. stor. vznikol aj samostatne stojaci svätostánok.

V 16. stor. – z rozhodnutia Tridentského koncilu – sa svätostánok stal súčasťou oltára. V 20. stor. – po Druhom vatikánskom koncile – pribudli nové možnosti úschovy, napr. vhodné miesto na niektorom z bočných oltárov, kde sa neslúži svätá omša či bočná kaplnka (Anton Konečný).

Uschovávanie konsekrovaných spôsobov je prejavom živej viery v trvalú prítomnosť Krista v Eucharistii a zároveň aj prejavom božskej úcty.

Uschovávanie Eucharistie podlieha prísny m kánonickým predpisom (kán. 934-944 *CIC*): na posvätnom mieste, vo svätostánku (tabernaculum), v cibóriu (pyxis) alebo miske (vasculum). Nikto nemôže s Eucharistiou svojvoľne manipulovať; diecézny biskup sa má postarať o jej ochranu.

Podľa kódexu 1983 (kán. 1367) trest za zneuctenie Eucharistie môže odpustiť len Svätá stolica, alebo kňaz s pápežským mandátom. Svätý Otec František od pôstu v r. 2016 ustanovil misionárov milosrdenstva (bula *Misericordiae vultus* 18; r. 2015) a ich mandát odpúšťať všetky (päť) rezervované tresty naďalej predĺžil (apoštol. list *Misericordia et misera* 9; r. 2016).

Eucharistické kongresy – hnutia

Eucharistický kongres je jeden z najmladších prejavov eucharistického kultu mimo svätej omše (Jitka Jonová).

Prvý medzinárodný eucharistický kongres sa konal v Lille (Francúzsko) v r. 1881. Iniciátorkou eucharistických kongresov bola Emília Tamisierová (1834-1910) podporovaná najmä svojím

spovedníkom sv. Juliánom Eymardom (1811-1868). Pápež Lev XIII. (1878-1903) tieto kongresy postavil pod patronát sv. Paschala Baylona (1540-1592), francúzskeho františkána. Cieľom kongresov bola spočiatku úctivá adorácia. Pápež Pius X. (1903-1914) nariadil, aby sa hlavným cieľom kongresov stalo prijímanie – hostina.

V kanadskom Quebecu sa v r. 2008 slávil 49. medzinárodný eucharistický kongres; v írskom Dublini v r. 2012 a vo filipínskom Cebu v r. 2016. Na r. 2020 je naplánovaný 52. medzinárodný eucharistický kongres do maďarskej Budapešti.

Okrem kongresov úctu a prijímanie Eucharistie podporujú viaceré cirkevné hnutia. V r. 2000 vzniklo kňazské hnutie Corpus Christi v New Yorku na podporu opravdivej a správnej adorácie voči Eucharistii. Utvorilo sa z bratstva založeného Matkou Terezou v 80. rokoch 20. stor.

Prekonané obrazoborectvo (ničenie obrazov)

Druhý nicejský koncil (r. 787; Siedmy všeobecný koncil) je posledný naplno uznávaný Pravoslávnu i Katolíckou cirkvou. Jeho úlohou bolo potvrdiť právoplatnosť vzdávania úcty svätým obrazom pred obrazoborcami (ničiteľmi svätých obrazov) – ikonoklastami.

Obrazoborecké hnutie začalo v 5. stor. a vyvrcholilo v 8. stor. Okrem náboženských pohnútok (obava pred modlárstvom; zneužívanie úcty) bolo hnutie živené aj profánnymi pohnútkami (vzťahom cisár a umelci, konkurenciou).

Koncil odôvodnil uctievanie obrazov Ježiša Krista – ale aj Bohorodičky, anjelov a všetkých svätých –, poukazom na tajomstvo vtelenia Božieho Slova. Tak Boží Syn otvoril novú „ekonómiu“ obrazov. Kresťanské uctievanie obrazov nie je v rozpore s prvým prikázaním, ktoré zakazuje modly, por. *KKC* 2131-2132.

Bazil Veľký (+379): „Úcta k obrazu prechádza na vzor“ (*Liber de Spiritu Sancto* 18, 45).

Tomáš Akvinský (+1274): „Náboženský kult sa nepreukazuje obrazom, nakoľko sa berú do úvahy ako také, ako nejaké veci; ale nakoľko sú obrazmi, ktoré vedú k vtelenému Bohu. No úcta, ktorá smeruje k obrazu ako obrazu, sa nezastavuje pri ňom, ale smeruje k tomu, koho je obrazom“ (*Theologická summa* II-2., 81, 3, 3). Cirkev učí, že kto uctieva obraz, uctieva osobu, ktorá je na ňom namaľovaná (por. *KKC* 447).

Pohľad pravoslávnych na Eucharistiu

Pravoslávni nazývajú svätú omšu eucharistická liturgia alebo len liturgia. V duchu *Písma* a Tradície hovoria o liturgii ako o pamiatke a o sviatostnom a skutočnom sprítomnení veľkonočnej obety Krista.

Liturgia je spomienková aktualizácia Kristovej obety v rôznom čase a na rôznom mieste. Aktualizuje sa vďaka epikléze a anamnéze. Liturgia sprítomňuje celý Kristov život, preto viera v skutočnú prítomnosť Krista v Eucharistii je viera v zmŕtvychvstalého Krista. Chlieb a víno, ktoré sa mocou Ducha Svätého stávajú telom a krvou Krista, sú spomienkou umučenia. Eucharistiu treba sláviť v nedeľu.

Epikléza je zvolávanie Ducha Svätého na dary, aby ich premenil na telo a krv Ježiša Krista a taktiež, aby zjednotil veriacich, ktorí budú prijímať Kristovo telo a krv. Anamnéza je spomienka na spásne Božie dary, najmä na Ježišovo utrpenie, smrť, zmŕtvychvstanie a nanebovystúpenie.

Úcta vzdávaná Eucharistii mimo svätej omše (klaňanie sa) je veľkou hodnotou v živote pravoslávnych cirkví.

Pohľad protestantov na Eucharistiu

Protestantská teológia o Eucharistii odzrkadľuje ich protest proti trom tzv. zlyháním katolíkov: - transsubstanciácia; - obetný charakter omše; - prijímanie pod jedným spôsobom.

Augsburgské vierovyznanie (r. 1530; článok 24): „Neprávom sa našim zborom vytýka, že zrušili omšu. Veď je očividné, že – nechtiac sa chváliť – omša sa u nás slúži s väčšou nábožnosťou ako u našich protivníkov. Taktiež ľudí s čoraz väčšou starostlivosťou učíme, načo bola ustanovená sviatosť svätej Večere a na čo má slúžiť, totiž na potechu preľaknutému svedomiu.“

Neskôr však došlo k zmene zmysľania. Svätú omšu nazvali Pánova večera. Hlavným cieľom Pánovej večere je poučenie; nemôže byť obetou, lebo Kristova obeta je len jediná, dokonalá a dostačujúca (por. *Hebr 10, 15-18*). Nemožno pripustiť, aby sa kňaz staval na roveň Krista. Omšu založili ľudia a zneužívajú ju (štipendiá). Usilujú sa vlastnou aktivitou dosiahnuť odpustenie hriechov. Omšu treba odstrániť, hoci má isté dobré prvky.

Protestanti uznávajú spoločné krstné kňazstvo, na základe ktorého môže každý veriaci predsať Pánovej večeri. Prednosť pri Pánovej večeri má ohlasovanie Božieho slova. Pánovu večeru netreba sláviť každú nedeľu.

Martin Luther (+1546) spočiatku bránil skutočnú prítomnosť Krista v Eucharistii: „Ježiš povedal: Toto je moje telo. „Je“ rozumiem ako „je“ a nielen „ako“ je.“ „Opravdivé telo a krv Krista sú naozaj prítomné pri Pánovej večeri pod spôsobom chleba a vína.“ Neskôr sa stal váhavým. Z filozofických dôvodov odsudzoval transsubstanciáciu (podstata bez spôsobu) a zastával náuku o konsubstanciácii: v Eucharistii spoluexistujú dve podstaty (podstata viditeľného chleba, vína a neviditeľného Krista, jeho tela a krvi). Treba prijímať oba spôsoby. Po smrti Martina Luthera prevážilo stanovisko Filipa Melanchtona (+1560) a jeho stúpencov o dynamickej prítomnosti Krista v Eucharistii (len keď sa podáva a keď sa prijíma).

Ulrich Zwingli (+1531): „Eucharistia je len znak a symbol prítomnosti Krista“, ako snubný prsteň manželov. Preto neprejavoval úctu k Eucharistii. „Jest“ Krista (*Jn 6, 53*), znamená veriť v Krista.

Ján Kalvín (+1564) sa snažil v náuke o Pánovej večeri spojiť protikladné mienky Luthera a Zwingliho. Keďže, podľa neho, pri premenení nedochádza k prepodstatneniu – omša je modloslužbou i prijímanie je modloslužbou. Učil, že prijímanie je niečo viac ako len znamenie; ale tiež, že oslávené telo Krista je len v nebi a nie v Eucharistii. Len vyvolení prijímajú zo sviatostí (tie sú len dve) milosti (alimentum), ostatní prijímajú len základnú látku (elementum). Vyvolení prijímajú v Eucharistii Božiu silu, čo sprostredkuje Duch Svätý.

Odlúčení bratia, vo všeobecnosti, veľmi podrobne čítajú Boží jedálny lístok (*Sväté pismo*), ale ostane len pri tom. Vlastnej eucharistickej hostiny (svätého prijímania) sa nezúčastnia (Scott a Kimberly Hahnovi).

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín

© ThDr. Marián Chovanec

September 2018

OBSAH

Úvod	1
Potreba viditeľného znaku	1
Pohľad súčasnej teológie na sviatosti	1
Pravdy viery a ich stupne	1
Najsvätejšia Trojica a sviatosti	2
Človek pod vplyvom sviatostí	2
Význam sviatostí	3
Potreba sviatostí k spásu (tzv. riadna cesta)	3
Cirkev a sviatosti	3
Sviatostná štruktúra Cirkvi	3
Cirkev – správkyňa sviatostí	4
Cirkev a Eucharistia	4
Nová evanjelizácia – sviatosti	5
Názov „sviatosť“	5

Podstata sviatosti.....	5
Sväteniny.....	6
Rozdiely medzi sviatosťou a sväteninou	6
Posvätné (sväté) veci – res sacrae.....	7
Formy svätenín.....	8
Význam ikon.....	8
Význam svätenín	8
Pôvod sviatostí.....	8
Počet sviatostí	10
Zameranie, cieľ a dôstojnosť siedmich sviatostí.....	11
Ochrana sviatostí pred zneuctením	12
Účinnosť sviatostí.....	12
Božia iniciatíva – prvotná príčina milosti (účinnosti sviatostí)	12
Vysluhovateľ a prijímateľ – druhotná príčina milosti	13
Úmysel vysluhovateľa a prijímateľa	14
Sviatostný znak – nástrojová príčina milosti.....	14
Doplnenie nedostatku moci – oprávnenia	15
Oživenie sviatosti.....	15
Účinnosť sviatostí a zjavnosť charizmiem	16
Sviatostný charakter – nezmazateľný znak.....	16
Rozdiely medzi charakterom (znakom) a milosťou (svätosťou).....	17
Podmienečné udeľovanie sviatostí	17
Teologický pohľad na sviatosti	18
Katolícky pohľad	18
Pravoslávny pohľad.....	18
Protestantský pohľad.....	18
Sviatosť krstu	18
Ustanovenie sviatosti krstu.....	19
Podoby krstu.....	21
Matéria a forma sviatosti krstu	21
Matéria krstu.....	21
Forma krstu.....	21
Vysluhovateľ krstu.....	22
Podmienečné udelenie sviatosti krstu	22
Platnosť krstu heretikov.....	22
Neplatnosť krstu Mormónov	22
Prijímateľ krstu – krstenec	22
Katechumenát	23
Krstný rodič – kmotor	23
Sloboda prijatia krstu	23
Krst detí	23
Pohľad Cirkvi na osud nepokrstených detí	25
Účinky krstu	25
Potrebnosť krstu ku spásu.....	27
Sviatosť birmovania.....	27
Ustanovenie sviatosti birmovania	27
Prijatie Ducha Svätého a duchovný život	29
Birmovanie – obrad prechodu	30
Matéria a forma sviatosti birmovania.....	30
Matéria birmovania	30
Forma birmovania	30
Vysluhovateľ birmovania	31
Podmienečné udelenie sviatosti birmovania	32
Doplnenie nedostatku moci	32
Prijímateľ birmovania.....	32
Vek birmovanca – vek usudzovania	32
Požiadavky na birmovanca	32

Birmovný rodič – kmotor	33
Účinky birmovania.....	33
Potrebnosť birmovania ku spáse	34
Sviatosť Eucharistie.....	35
Eucharistia v dejinách spásy	35
Názvy tretej sviatosti.....	35
Ustanovenie Eucharistie (obeta a pokrm).....	35
Matéria a forma Eucharistie	37
Matéria Eucharistie	37
Forma Eucharistie.....	37
Eucharistia ako obeta a ako pokrm	38
Rozdiel medzi eucharistickou obetou a eucharistickým pokrmom	38
Eucharistia ako obeta	39
Slávenie svätej omše a jej nečakané prerušenie	41
Vysluhovateľ omšovej obety	41
Ekumenizmus a koncelebrácia.....	42
Omšové štipendiá	43
Účinky (ovocie, úžitok) omšovej obety	43
Pôvod účinnosti (hodnota, moc) omšovej obety	43
Účinky (ovocie, úžitok) omšovej obety	43
Prijímateľ účinkov (ovocia, úžitku) omšovej obety	44
Gregoriánske sväté omše	44
Eucharistia ako pokrm	45
Náuka o prepodstatnení (transsubstanciácia)	47
Nesprávne chápanie Kristovej prítomnosti v Eucharistii.....	48
Multilokácia (mnohoprítomnosť) Kristovho tela.....	48
Vysluhovateľ svätého prijímania.....	48
Prijímateľ svätého prijímania	48
Eucharistický pôst.....	50
Prijímanie duševne chorých.....	50
Prijímanie rozvedených a znovusobášených.....	50
Liturgický spôsob prijímania Eucharistie	51
Duchovné sväté prijímanie	52
Ekumenizmus a Eucharistia.....	52
Účinky (úžitok) svätého prijímania	52
Potrebnosť Eucharistie ku spáse	53
Klaňanie sa Eucharistii.....	54
Adorácia Eucharistie – dôvod a úžitok	56
Uschovávanie Eucharistie.....	56
Eucharistické kongresy – hnutia.....	56
Prekonané obrazoborectvo (ničenie obrazov)	57
Pohľad pravoslávnych na Eucharistiu.....	57
Pohľad protestantov na Eucharistiu	57
Literatúra.....	60

Literatúra

- ADAM, A.: *Teologický kontext v problematike spásy nepokrstených*. In: *Acta (Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis)*, č. 1/2014.
- AKVINSKÝ, T.: *Theologická summa* II-2. Olomouc: Krystal, 1938.
- AKVINSKÝ, T.: *Theologická summa* III. Olomouc: Krystal, 1937.
- AKVINSKÝ, T.: *Theologická summa; Supplementum* IV. Olomouc: Krystal, 1940.
- AUGUSTYN, J.: *Sviatosť zmierenia*. Trnava: SSV, 2002.

- BARTNIK, C. S.: *Dogmatyka katolicka II*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2003.
- BARTNIK, C. S.: *Chrystus jako sens historii*. Wrocław, 1987.
- BARTNIK, C. S.: *Istota chrześcijaństwa*. Lublin: STANDRUK, 2004.
- BARTNIK, C. S.: *Misterium człowieka*. Lublin: STANDRUK, 2004.
- BARTNIK, C. S.: *Sakramentologia społeczna*. Lublin, 2000.
- BENEDIKT XVI.: *Hloubka a smysl kněžského celibátu*. In: *Světlo*, č. 32/2010.
- BENEDIKT XVI.: *Sacramentum caritatis*. Apoštol. exhort. z r. 2007. Trnava: SSV, 2007.
- BENEDIKT XVI.: *Verbum Domini*. Apoštol. exhort. z r. 2010. Trnava: SSV, 2010.
- BOULAD, H.: *Lesk kněžského celibátu*. In: *Světlo*, č. 10/2006 a č. 12/2006.
- CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.
- CANTALAMESSA, R.: *Panenstvo*. Bratislava: SERAFÍN, 1999.
- CANTALAMESSA, R.: *Poslušnosť*. Bratislava: SERAFÍN, 1999.
- CÍBIK, M.: *Úvahy sv. Jána Zlatoústeho...* In: *Duchovný pastier*, č. 7/2010.
- ČEJKA, G.: *O katolíckém kněžství*. Praha: ČKCH, 1984.
- DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P.: *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Wien: Herder, 1991.
- DOBSON, J.: *Výchova chlapcov*. Bratislava: Porta libri, 2003.
- Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008.
- DRÁB, P.: *Jednota v krste*. Košice: Vienala, 2000.
- DUBRAVEC, Š.: *Katolícka dogmatika*. Bratislava: CN, 1978.
- DUFOUR, X. L.: *Slovník biblickej teológie*. Zagreb: KS, 1990.
- Encyklopedia Katolícka II*. Lublin: TN KUL, 1989.
- FIORENZA, F. S. – GALVIN, J. P.: *Systematická teologie I*. Brno: CDK, 1996.
- FIORENZA, F. S. – GALVIN, J. P.: *Systematická teologie II*. Brno: CDK, 1998.
- FIORENZA, F. S. – GALVIN, J. P.: *Systematická teologie III*. Brno: CDK, 2000.
- FUKAS, M.: *Diakonát vo svetle Druhého vatikánskeho koncilu*. Nitra: TI (diplomová práca), 2004.
- GIGLIONI, P.: *Svätosti Krista a Cirkve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- GLASER, M.: *Jak je to s celibátom*. In: *Světlo*, č. 27/2010.
- GRANAT, W.: *Jezus Chrystus*. Lublin: TN KUL, 1988.
- GRANAT, W.: *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie*. Lublin: 1972.
- HAJDU, T.: *Sviatosť zmiernenia a spovedné tajomstvo?* In: *Katolícke noviny*, č. 42/2007.
- HAHNOVI, S. A K.: *Naše cesta do Katolíckej cirkve*. Praha: Zvon, 1996.
- HLINKOVÁ, K.: *Materstvo – panenstvo, dvojaký rozmer povolania ženy*. In: *Viera a život*, č. 3/1998.
- CHOVANEC, M.: *Kňazský celibát*. Bratislava: RK CMBF (seminárna práca), 1980.
- CHOVANEC, M.: *Pedagogický pohľad na čistotu teológa – budúceho kňaza*. Bratislava: RK CMBF (seminárna práca), 1987.
- JANEGA, Š.: *Celibát katolíckeho kňaza*. Nitra (strojopis), 1940.
- JÁN PAVOL II.: *Cirkev žije z Eucharistie*. Enc. z r. 2003. Trnava: SSV, 2003.
- JÁN PAVOL II.: *Evangelium vitae*. Enc. z r. 1995. Bratislava: KBS, 1995.
- JÁN PAVOL II.: *Familiaris consortio*. Apoštol. exhort. z r. 1981. Bratislava: KBS, 1993.
- JÁN PAVOL II.: *Mulieris dignitatem*. Apoštol. list z r. 1988. Rím: SÚSCM, 1991.
- JÁN PAVOL II.: *Pastores gregis*. Apoštol. exhort. z r. 2003. Trnava: SSV, 2006.
- JÁN PAVOL II.: *Reconciliatio et paenitentia*. Apoštol. exhort. z r. 1993. Trnava: SSV, 1993.
- JÁN PAVOL II.: *Teologie těla*. Praha: Paulínky, 2005.
- JERUZALEMSKÝ, C.: *Predkrstné a mystagogické katechézy*. Krakov: Vydavateľstvo „M“, 2000.
- JURKO, J.: *Synopsa Dokumentov II. vatikánskeho koncilu*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 1998.
- KAŠPARŮ, M.: *Fundamenta psychiatriae pastoralis propter confessorem*. Košice: Vienala, 2001.

- KELLY, J. N. D.: *Początki doktryny chrześcijańskiej*. Warszawa: PAX, 1988.
- Liturgia hodín I.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1986.
- Liturgia hodín II.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1988.
- Liturgia hodín III.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1990.
- Liturgia hodín IV.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1992.
- LITVA, A.: *Teológia sv. Augustína*. Trnava: Dobrá kniha, 1991.
- KAKALEJ, M.: *Miesto lásky v manželských povinnostiach*. In: *Acta (Facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis)*, č. 2/2013.
- KAMAS, J.: *Porušenie spovedného tajomstva a s tým súvisiace tresty*. In: *Tribunál*, č. 1/2006.
- Kódex kánonického práva*. Bratislava: KBS, 1996.
- KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ: *Sviatosť vykúpenia*. Inštrukcia. Trnava: SSV, 2004.
- KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *Smernice na formáciu seminaristov ohľadne problémov týkajúcich sa manželstva a rodiny*. Trnava: SSV, 2010.
- KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Inštrukcia o modlitbách za uzdravenie*. Bratislava: db, 2000.
- KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami*. Trnava: SSV, 2004.
- KOREC, J. CH.: *Rok nad Evanjeliom*. Bratislava: LÚČ, 1991.
- KOREC, J. CH.: *S rukou na pluhu*. Bratislava, 1987.
- KOREC, J. CH.: *Učiteľ, kde bývaš*. Bratislava, 1987.
- KROLL, G.: *Po stopách Ježišových*. Praha: ZVON, 1996.
- KRUPA, J.: *Ochrana zvereného pokladu*. Bratislava: Oto Németh, 1999.
- KRUPA, J.: *Relevantné vieroučné a pastoračné témy o sviatosti krstu a birmovania*. In: *Acta (Facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis)*, č. 1/2014.
- KRUPA, J.: *Vzťah diecézneho biskupa a kňaza z dogmatického pohľadu*. In: *Duchovný pastier*, č. 1/2009 a č. 2/2009.
- KUNETKA, F.: *Svätosť je dar, ktorý vyžaduje odpoveď*. In: *Teologické texty*, č. 2/1998.
- LICHNER, M.: *Náuka sv. Augustína o milosti*. Bratislava: Trnavská univerzita, 2001.
- MAC NUTT, F.: *Oslobodzovanie od zlých duchov*. Bratislava: Vydavateľstvo sv. Bystríka, 2000.
- MEREL, J.: *Malý bohovédny slovník*. Praha: ČKCH, 1963.
- MEVES, CH.: *Dievčatá rozmýšľajú inak ako chlapci*. In: *Život Cirkvi*, č. 5/2002. Bratislava: TK KBS, 2002.
- MOŽIEŠIK, J.: *Vnútorne uzdravenie skrze sviatosť pokánia a zmierenia*. Nitra: TI (diplomová práca), 2005.
- NÁDASKÝ, J.: *Vývoj celibátu v prvých storočiach Západnej a Východnej Cirkvi*. In: *Duchovný pastier*, č. 4/2009 a č. 5/2009 a č. 6/2009.
- Nádej na spásu pre deti, ktoré zomreli bez krstu*. Medzinárodná teologická komisia, r. 2007. Trnava: SSV, 2008.
- NEUNER, J. – ROSS, H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- NOUWEN, H. J. M.: *Modlitba s ikonami*. Bratislava: Karmelitánske nakladateľstvo, 2013.
- NOVÁK, J.: *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH, 1985.
- NOVÁK, J.: *Tretí patristická čítanka*. Praha: ČKCH, 1985.
- OTTO, L.: *De sacramentis I*. Olomouc: MCM, 1994.
- OTTO, L.: *De sacramentis II*. Olomouc: MCM, 1994.
- PEKARČÍK, M.: *Spovedné tajomstvo a spovedná tajnosť*. In: *Tribunál*, č. 1/2004.
- PIUS XII.: *Menti nostrae*. Apoštol. exhort. z r. 1950. Bratislava: LÚČ, 1998.
- PIUS XII.: *Sacra virginitas*. Enc. z r. 1954. Roma, 1954.
- POŘÍZ, J.: *Manželství a sexualita u sv. Augustina*. In: *Teologické texty*, č. 2/2008.

- POSPÍŠIL, C. V.: *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.
- POSPÍŠIL, C. V.: *Jako v nebi, tak i na zemi: Nástin trinitární teologie*. Praha: Krystal OP, 2007.
- POSPÍŠIL, C. V.: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Praha: Krystal OP, 2000.
- POSPÍŠIL, C. V.: *Tajemství srdce vtěleného Syna: Nástin teologie Boholidského srdce Páně*. Olomouc: MCM, 2001.
- PŠENIČA, O.: *Trblietanie dotyku*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997.
- PUVÁK, M.: *Sviatosť krstu v mystagogických katechézach sv. Cyrila Jeruzalemského*. In: *Teologické texty*, č. 4/2007.
- QUAY, P. M.: *Kresťanské chápanie ľudskej sexuality*. Trnava: Dobrá kniha, 1997.
- QUIST, M.: *Konštrukcia človeka...* Bratislava: LÚČ, 2001.
- QUIST, M.: *Úspešný život*. Rím: SÚSCM, 1972.
- RAHNER, K.: *O svätostech v cirkvi*. Zlín: Sciptum, 1993.
- RAHNER, K.: *Základy křesťanské víry*. Jihlava: EKON, 1997.
- RAHNER, K. – VORGRIMLER, H.: *Teologický slovník*. Praha: ZVON, 1996.
- RATZINGER, J.: *Pravda, hodnoty a moc*. Brno: CDK, 1996.
- RATZINGER, J.: *Vedecká poznámka, vysvetľujúca záverečnú formulu vyznania viery*. Trnava: SSV, 1999.
- RESSÉGUIER, G.: *Prvotná láska – O šťastí byť kňazom*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2009.
- SALIJ, J.: *Veštenie, čary, posadnutosť*. Bratislava: LÚČ, 2003.
- SEEWALD, P.: *Joseph kardinál Ratzinger*. Praha: Portál, 1997.
- SCHMAUS, M.: *Sviatosti*. Rím: SÚSCM, 1981.
- SIROVIČ, F.: *Eucharistia – Tajomstvo viery*. Nitra: SVD, 2005.
- SKOBLÍK, J.: *Morálka v dialógu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- SLODIČKA, A.: *Diakonisa v starej Cirkvi*. In: *Duchovný pastier*, č. 3/2007.
- SPEZS, A.: *Sviatosti*. Trnava: SSV, 1951.
- STANIEK, E.: *Kościół i Sakramenty*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława, 1995.
- STANIEK, E.: *Mądrość starożytnych chrześcijan*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława, 2006.
- Sväté písmo*. Trnava: SSV, 1996.
- ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny I.-II*. Turčiansky Sv. Martin: Neografia, 1943.
- ŠPIRKO, J.: *Patrológia*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1995.
- ŠVEC, E.: *Stredoveký dejinný vývoj náuky o Eucharistii po Tridentýkóncil*. In: *Duchovný pastier*, č. 3/2005.
- ŠVERCEL, J.: *Teologická existencia kňaza v premieňajúcej moci eucharistických slov*. In: *Acta (Facultatis theologiae Universitatis Comeniana Bratislavaiensis)*, č. 2/2013.
- TOMAGA, M.: *Pasívny subjekt sviatosti pomazania chorých*. In: *Nové horizonty*, č. 2/2015.
- TÓTH, T.: *Čisté dospívání*. Praha, 1935.
- TURANSKÝ, Š.: *Krehkosť duchovného povolania*. Bratislava: db, 2005.
- UHRIN, J.: *Prednášky zo špeciálnej dogmatiky II*. Trnava: SSV, 1975.
- VALER, D. D.: *Eschatologické motívy v Hermově Pastýři*. In: *Teologické texty*, č. 4/2007.
- VIŠŇOVSKÝ, M.: *Malý teologický lexikon*. Bratislava: CN, 1977.
- VRABLEC, J.: *Pokánie. Obnova pokánia*. Bratislava (samizdat), 1980.
- VRAGAŠ, Š.: *Teologický a náboženský slovník I*. Trnava: SSV, 2006.
- VRAGAŠ, Š.: *Teologický a náboženský slovník II*. Trnava: SSV, 2008.
- WOLF, V.: *Syntéza víry*. Olomouc: MCM, 2003.
- ZIÓLKOWSKI, Z.: *Nejtěžší stránky Bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- ZVĚŘINA, J.: *Laici v cirkvi*. In: *Teologické texty*, č. 2/2003.
- ZVĚŘINA, J.: *Teologie agapé I*. Praha: Sciptum, 1992.
- ZVĚŘINA, J.: *Teologie agapé II*. Praha: Sciptum, 1994.